

ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA

~ *SERIA DREPT* ~

ANNALS OF THE WEST UNIVERSITY OF TIMIȘOARA

~ *LAW SERIES* ~

2016 – ANUL PROF. UNIV. DR. RADU I. MOTICA

Nr. 2/2016

Revistă indexată în bazele de date internaționale HeinOnline și EbscoHost

---

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Attila BADÓ – Universitatea din Szeged (Ungaria)
Prof. univ. dr. Bernardo CORTESE – Universitatea din Padova (Italia)
Prof. univ. dr. Csaba FENYVESI – Universitatea din Pécs (Ungaria)
Prof. univ. dr. Dušan NIKOLIĆ – Universitatea din Novi Sad (Serbia)

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

Prof. univ. dr. Radu I. MOTICA – Drept civil și Drept comercial
Prof. univ. dr. Viorel PAȘCA – Drept penal și Drept procesual penal
Prof. univ. dr. Anton TRĂILESCU – Drept administrativ
Prof. univ. dr. Radu BUFAN – Drept financiar și Drept fiscal
Prof. univ. dr. Irina SFERDIAN – Drept civil
Prof. univ. dr. Lucian BERCEA – Drept comercial

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. Claudia ROȘU – redactor-șef – secțiunea Drept procesual civil
Lect. univ. dr. Codruța GUZEI-MANGU – redactor – secțiunea Drept civil
Lect. univ. dr. Alin SPERIUSI-VLAD – redactor – secțiunea Dreptul proprietății intelectuale
Lect. univ. dr. Laura STĂNILĂ – redactor – secțiunea Drept penal și Drept procesual penal
Lect. univ. dr. Flaminia STÂRC-MECLEJAN – redactor – secțiunea Drept comercial
Lect. univ. dr. Alin TRĂILESCU – redactor – secțiunea Drept administrativ

I. STUDII. ARTICOLE. COMENTARII

Secțiunea de Drept privat

A Brief History of International Arbitration, Its Role in the 21st Century and the Examination of the Arbitration Rules of Certain Arbitral Institutions With Regards to Privacy and Confidentiality

PhD Student **Gábor SZALAY***

University of Pécs

Faculty of Law

Abstract

The examination of the appearance, extent and necessity of transparency and transparent functioning/management in certain sectors of the global business environment, furthermore, the comparative analysis of the relating regulatory background gives the backbone of the present paper. The increased need for corporate governance and alternative dispute resolution mechanisms in the international business environment (especially via the widespread utilization of investor-state arbitration) proves to be a desire directed towards an increasingly transparent, thus more reliable approach. Therefore, the examination and exploration of relating and conflicting interests and the development of the regulatory background in connection with such matters could prove useful in the development of these phenomena.

Heavy debates surrounding certain provisions relating to dispute resolution mechanisms included in the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), to be negotiated by the United States and the European Union, and the freshly negotiated EU-Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) indicate the importance and up-to-date character of the relationship existing between transparency and investor-state arbitration. Furthermore, the 2014 UNCITRAL Rules on Transparency has to be noted in this regard as well, as it proves to be an important instrument in the topic, establishing certain transparency requirements in investor-state arbitrations falling within its scope.

In order to get a deeper understanding of the topic, the present paper discovers the historical background of international arbitration and compares the arbitration rules of certain arbitral institutions with regards to privacy and confidentiality, thus attempting to measure the extent of transparency manifested in such instruments.

---

* gab.szalay87@gmail.com

Keywords: *international arbitration, transparency, privacy, confidentiality, investor-state arbitration, corporate governance, commercial arbitration*

Rezumat

Suportul acestei lucrări este oferit de examinarea aspectului, a amplitudinii și necesității transparenței și transparente funcționare și gestionare în anumite sectoare ale mediului de afaceri la nivel mondial, dublat de analiza comparativă a cadrului de reglementare. Nevoia crescută de guvernare corporativă și mecanisme alternative de soluționare a litigiilor în mediul de afaceri internațional (în special prin utilizarea pe scară largă a arbitrajului instituționalizat) se dovedește a fi o dorință spre o abordare din ce în ce transparentă, prin urmare, mai fiabilă. Prin urmare, examinarea și explorarea intereselor conflictuale și dezvoltarea cadrului de reglementare în legătură cu astfel de probleme s-ar putea dovedi utile în dezvoltarea acestor fenomene.

Dezbaterile aprinse din jurul anumitor dispoziții referitoare la soluționarea conflictelor incluse în Parteneriatul transatlantic pentru comerț și investiții (TTIP), care urmează să fie negociate de către Statele Unite și Uniunea Europeană, și proaspătul negociat Acord economic și comercial UE-Canada (CETA) indică importanța relațiilor existente între transparență și arbitrajul între investitori și stat. Mai mult decât atât, din anul 2014 Regulile UNCITRAL privind transparența se dovedesc a fi un instrument important în această privință, stabilirea unor cerințe de transparență în arbitrajele investitorilor-stat, intră în domeniul său de aplicare.

În scopul de a obține o înțelegere mai profundă a acestui subiect, lucrarea de față descoperă contextul istoric al arbitrajului internațional și compară regulile de arbitraj ale anumitor instituții arbitrale cu privire la viața privată și confidențialitate, încercându-se astfel să se măsoare gradul de transparență manifestată în astfel de instrumente.

Cuvinte-cheie: *arbitraj, transparență, confidențialitate, arbitraj investitor-arbitraj instituționalizat, guvernarea corporativă, arbitraj comercial internațional*

Prelude

The importance of arbitration within the international business community is undeniable. The professional settlement of disputes outside ordinary court procedures and other positive features arbitration can offer (such as higher

autonomy for the parties, easier enforceability¹ and the private and confidential nature² of the procedure) elevated this alternative dispute resolution mechanism to one of the most utilized ones³. However, questions regarding the extent of transparency appearing in arbitral procedures seemed to arise in the 21st century. In Chapters I and II the research focuses on the historical development of international arbitration and the role it plays in the 21st century. Chapter III examines the arbitration rules of certain arbitral institutions located in Central and Eastern Europe with regards to privacy and confidentiality, thus measuring the extent of transparency manifested in such instruments. Chapter IV presents the conclusions developed on the basis of the previous chapters.

I. Historical overview

I.1. Ancient times

The roots of international arbitration, as a method of alternative dispute resolution, can be traced back as far as ancient times, with the first signs of arbitration-like conciliation mechanisms appearing in the sixth century B.C. Different cultures and ethnic groups united by the city-states of ancient Greece and the Roman Empire knew arbitration, mainly applying it to political disagreements and territorial disputes. The arbitration of commercial disputes also appeared in ancient Greek and Roman times⁴, primarily as the consequence of increasing trade among states⁵. This period in human history laid down the

---

¹ Buys, C.G. (2003). The Tensions Between Confidentiality and Transparency in International Arbitration. *American Review of International Arbitration, Volume 14, No. 121*. 122-123

² Expert report of Stephen Bond Esq. in *Esso v Plowman*. (1995). *Arbitration International, Volume 11, Issue 3*. „It became apparent to me very soon after taking up my responsibilities at the ICC that the users of international commercial arbitration, i.e. the companies, governments and individuals who are parties in such cases, place the highest value upon confidentiality as a fundamental characteristic of international commercial arbitration”.

³ Várady, T., Barcelo, J.J. III, Mehren, A.T. (1999). *International Commercial Arbitration, A Transnational Perspective*. American Casebook Series, West Group. 40-41. Furthermore, see in general Nottage, L. (2015). A Weathermap for International Arbitration: Mainly Sunny, Some Cloud, Possible Thunderstorms. *Sidney Law School Legal Studies Research Paper No. 15/62*.

⁴ Emerson, Frank D. (1970). History of Arbitration Practice and Law. *Cleveland State Law Review, Vol. 19, Issue 1*. 155-156. Furthermore, see in general Roebuck, D., & Fumichon, B.D. (2004). *Roman Arbitration*. Oxford: Holo Books, The Arbitration Press. (From the observations of Professor Roebuck and Professor Fumichon it can clearly be derived that the arbitration of commercial disputes was present in the Roman Empire).

⁵ See in general Temin, P. (2013). Statistics in Ancient History. *Massachusetts Institute of Technology (MIT) Department of Economics Working Paper No. 13-06*. (Professor Temin examined

foundations of future developments⁶, unsurprisingly, the roots of arbitration were also formed during these times. However, international arbitration (just like mediation) was still several centuries away from indicating the first signs of institutionalization and comprehensive regulation through multilateral treaties.

1.2. Medieval ages

Arbitration became less frequent as we advance to the early Middle Ages, since until the twelfth century war was the primary tool for settling disputes. Scattered nations throughout Europe were striving forward to create individual states and feudal princes rarely chose peaceful resolution over raw power. However, from the thirteenth century the use of arbitration was showing an increase in certain areas of Europe. In German territories arbitration clauses were frequently included in treaties through which smaller states formed alliances. In the Baltics small but independent states used arbitration not just as a method of interstate dispute resolution, but applied to disputes between individuals as well. Arbitration was developed in the Italian states, where arbitral clauses appeared as part of peace treaties⁷. Furthermore, medieval Iceland made significant use of arbitration as a way of settling disputes over land and/or trade between individuals, highlighting the early advancement of the Scandinavian court-system⁸ and the heritage it left behind with regards to its legal culture⁹. The use of arbitration was present in medieval England as well. From the fourteenth century detailed cases indicate the resolution of territorial disputes between families in a manner which, by its very nature, had both diplomatic and commercial aspects¹⁰. With regards to French territories in the fourteenth and fifteenth centuries, the parliaments of Paris and Grenoble were chosen several

---

the wheat market in the Roman Empire, which in itself is an indication of the above mentioned expansion of international trade during ancient times). Furthermore, see Calliess, G.P. (2015). *Lex Mercatoria. Zentra Working Papers in Transnational Studies No. 52/2015*. 3

⁶ See in general Freeman, C. (2004). *Egypt, Greece and Rome: Civilizations of the Ancient Mediterranean*. 2nd Edition. Oxford University Press. (Charles Freeman, well-known historian, examined the civilizations of ancient Egypt, Greece and Rome from several perspectives. It is clear from his observations that these ancient civilizations contributed greatly to the development of sciences, arts and warfare and had influenced each another).

⁷ Fraser, H.S. (1926). A Sketch on the History of International Arbitration. *Cornell Law Review Volume 11, Issue 2*. 190-193

⁸ Miller, W.I. (1984). Avoiding Legal Judgment: The Submission of Disputes to Arbitration in Medieval Iceland. *American Journal of Legal History, Vol 28, Issue 2*. 97-99

⁹ Trakman, L. (2007). Legal Traditions and International Commercial Arbitration. *American Review of International Arbitration, UNSW Law Research Paper No. 2007-29*. 5-6

¹⁰ Payling, S.J. (1992). Arbitration, Perpetual Entails and Collateral Warranties in Late-Medieval England: A Case Study. *Journal of Legal History Volume 13, Issue 1*. 32-33

times by foreign kings, princes and archdukes to decide and assist in the settlement of their territorial or commercial disagreements¹¹. The growing power and influence of the Church and the spread of Christianity were also factors setting arbitration in motion in medieval Europe, furthermore, it was not uncommon for Popes to act as arbitrators¹².

1.3. Early modern period

As international trade gained more ground in the early modern period of Europe, the arbitration of private commercial disputes emerged simultaneously. Merchants submitted their disputes to specialized tribunals having their seat at commercial centers (such as port cities of the Mediterranean Sea) through Europe, seeking the reasonable resolution of their domestic or international business matters. The application of „*lex mercatoria*”, a set of customary laws developed and used by tradesman, set the framework for the rules of trade, including arbitration¹³. *Lex mercatoria* could be interpreted as „*customary commercial law, customary rules of evidence and procedure and general principles of commercial law*”¹⁴. The customary rules and practices of *lex mercatoria* were incorporated to the legal culture of emerging states and nations through Europe, ultimately providing the foundations of nowadays international commerce and arbitration¹⁵.

The seventeenth century saw the emergence of legal scholars such as Hugo Grotius, the „*father of international law*”, who in his immense work, *De Jure Belli et Pacis*, published in 1625, dealt with arbitration and highlighted its importance and advantages in international dispute settlement¹⁶. A few decades later, John Locke drew up the arbitration statute of England, which was accepted by the parliament and entered into force in 1698. Locke promoted the method of settling commercial disputes with the exclusion of unnecessary legal constraints and difficulties¹⁷. Great philosophers of the eighteenth century, like Kant¹⁸,

---

¹¹ Fraser, supra at 194-196

¹² Twiss, T. (1896). International Arbitration in the Middle Ages. *Law Magazine and Law Review*, Volume 22, Issue 1. 6-7

¹³ Slomanson, W.R. (2004). Historical Development of Arbitration and Adjudication. *Miskolc Journal of International Law*, Volume 1, Issue 2. 238

¹⁴ Guilhem, J. (2014). Lex Magica, A Lex Mercatoria Reflection. *Thomas Jefferson Law Review*, Volume 37, Issue 1. 125-126

¹⁵ Turley, I.F. (1999). Lex Mercatoria Quo Vadis. *Journal of South African Law*, Volume 1999, Issue 3. 455-456

¹⁶ Fraser, supra at 182

¹⁷ Oldham, J. (2013). Arbitration in America, The Early History. *Law and History Review*, Volume 31, Issue 1. 246

Rousseau and Bentham¹⁹ contributed greatly to the creation of the path towards international peace, which clearly favoured the global emergence of arbitration.

1.4. New age

The new age of international arbitration arrived in the eighteenth century. 1794 saw the conclusion of the Jay Treaty between Great Britain and the United States, establishing an arbitral tribunal consisting of an equal number of arbitrators delegated by both parties. The aim of the Jay Treaty was to assist in the resolution of disputes emerging as a result of the American Revolutionary War, but could not be addressed in an appropriate manner by diplomatic relations between the parties²⁰. Furthermore, in 1768, the New York Chamber of Commerce was established, promoting the use of arbitration between its members as well as providing the only civil tribunal in the United States during British occupation²¹. Arbitration was also promoted by chambers of commerce in New Haven and Philadelphia at the turn of the eighteenth and nineteenth centuries²². In France, the Decree of 16-24 August 1790 defined arbitration as „*the most reasonable means of dispute resolution between citizens*”. This tendency was not new in French territories, since the decree of Moulins of 1566 (*Ordonnance de Moulins de 1566*) already established arbitration as the primary method of resolving commercial disputes²³.

1.5. Developments in the nineteenth century

Stepping into the nineteenth century, international arbitration gained additional footholds in the global environment, being used mainly in diplomatic and commercial disputes. The Industrial Revolution facilitated the spread of international trade and commerce, whereby regulations and treaties started to

---

¹⁸ Waldron, J. (1996). Kant's Legal Positivism. *Harvard Law Review*, Volume 109, Issue 7. 1540-1541

¹⁹ Birkhead, J. (1995). Making Laws More Effective, Jeremy Bentham and Jean-Jacques Rousseau on Good Citizenship. *United States Air Force Academy Journal of Legal Studies*, Volume 5, pp. 79-96. 90-93

²⁰ Newcomb, J.T. (1934). New Light on Jay's Treaty. *American Journal of International Law*, Volume 28, Issue 4. 686-689

²¹ Mentschikoff, S. (1961). Commercial Arbitration. *Columbia Law Review*, Volume 61, Issue 5. 855

²² Emerson, supra at 159

²³ Noussia, K. (2010). *Confidentiality in International Commercial Arbitration*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 14

appear on a more frequent basis in Europe as well as in the Americas. An arbitration clause was included in the 1848 Treaty of Guadalupe Hidalgo, which put an end to the Mexican War, being the first permanent arbitration clause to appear in history at that point²⁴. As a descendant of the Jay Treaty with respect to its functions, the Treaty of Washington was signed in 1871 between Great Britain and the United States to further assist in the conciliation of disputes arising out of the Revolutionary War²⁵. Similarly to a number of states around the world, in England there was a clearly developed arbitral culture and regulatory system by the nineteenth century. The Common Law Procedure Act of 1854 placed commercial arbitral tribunals under the oversight of domestic courts as a way to ensure the judicial review of arbitral awards, while the Arbitration Act of 1889 regulated commercial arbitration from several aspects²⁶.

An important document in the history of international arbitration is the Hague Convention, concluded as part of the 1899 and 1907 Hague Peace Conferences. It is considered the first multilateral treaty adopted by the international community setting forth the use of arbitration between states in certain matters and establishing a system of arbitration. The Hague Convention created the Permanent Court of Arbitration, having its seat in the Peace Palace in Hague. Previously, arbitral tribunals were primarily set up in an *ad hoc* manner, thus the establishment of a permanent tribunal proved to be a milestone²⁷. Following the Hague Convention a series of multilateral treaties started to appear in the twentieth century.

I.6. The rise of international arbitration in the twentieth century

In the twentieth century (excluding the times of World War I and II), arbitration gained worldwide recognition as an effective way of solving commercial and investment disputes. As foreign investments started to flow and became influential, the outcome of investment-related disputes between high-profile companies started to have a greater impact on the general public and the business environment, therefore, the conclusion of multilateral treaties, the establishment of permanent tribunals and consistency became desired features in the world on international arbitration²⁸. National and international chambers

---

²⁴ Fraser, *supra* at 199-200

²⁵ Slomanson, *supra* at 238

²⁶ Noussia, *supra* at 12-13

²⁷ Hudson, M.O. (1933). The Permanent Court of Arbitration. *American Journal Of International Law, Volume 27, Issue 3.* 441-446

²⁸ Newcombe, A. & Paradell, L. (2009). Law and Practice of Investment Treaties, Standards of Treatment. *Kluwer Law International, Chapter 1, Historical Development of Investment Treaty Law.* 21-24

of commerce having their own set of arbitration rules and providing the possibility to select their jurisdiction to govern international commercial disputes were of key importance. Even though notable chambers of commerce already existed before the twentieth century, this was the time period when their role matured greatly²⁹.

As a result of the afore-mentioned desire, the 1958 New York Convention was established under the aegis of the United Nations. With respect to the domestic courts of signatory states, the New York Convention sets forth the obligation to recognize and enforce arbitral awards adopted in another signatory state (subject to certain limitations relating to procedural issues). The New York Convention is generally regarded as an instrumental element of modern times international arbitration, introducing a significant degree of sought-after consistency³⁰. In 1965, under the auspices of the World Bank Group, the International Centre for the Settlement of Investment Disputes („ICSID”) was created. While developing the idea of the ICSID Convention, Aron Broches stated: „*the Convention would offer a means of settling directly, on the legal plane, investment disputes between the State and the foreign investor and would insulate such disputes from the realm of politics and diplomacy*”³¹.

In 1976 the United Nations Commission on International Trade Law („UNCITRAL”) adopted its Arbitration Rules (revised in 2010, however, it maintained its fundamental characteristics), providing a thorough set of procedural rules which the signatory states may utilize and agree upon to regulate their arbitration (both ad hoc and institutional) arising as a consequence of their commercial dispute³². In 1985 the UNCITRAL Model Law was created. The purpose of the UNCITRAL Model Law is to guide member states with respect to the modernization and development of their domestic regulations in connection with arbitration, and to provide a model which the parties might incorporate into their national law. The scope of the UNCITRAL Model Law includes all phases of the procedure, such as the jurisdiction and composition of the tribunal, the conclusion of the arbitration clause, the extent to which

---

²⁹ Bennett, R.J. (2011). *Local Business Voice, The History of Chambers of Commerce in Britain, Ireland and Revolutionary America 1760-2011*. Oxford University Press. Chapter 2

³⁰ Movsesian, M.L. (2008). International Commercial Arbitration and International Courts. *Duke Journal of Comparative & International Law, Volume 18, Issue 2*. 5-8

³¹ Lowenfeld, A.F. (2009). The ICSID Convention, Origins and Transformation. *Georgia Journal of International and Comparative Law, Volume 38, Issue 1*. 48, 53

³² Petrochilos, G. (2010). Introductory Note to the 2010 UNCITRAL Arbitration Rules. *International Legal Materials, Volume 49, Issue 6*. 1640-1643

domestic courts are allowed to intervene and the recognition and enforcement of the award³³. 1994 marked the conclusion of the UNIDROIT Principles on International Commercial Contracts (revised two times ever since), which established general rules with respect to international trade agreements³⁴.

Bilateral investment treaties („BITs”), though existing since the 1960s, started to appear in vast numbers during the 1990s, facilitating the protection of foreign investment and restricting the expropriation thereof. BITs concluded between states usually set forth arbitration as a method of dispute resolution³⁵. As of today, there are more than 3,000 BITs in force³⁶. In 1994 the North American Free Trade Agreement („NAFTA”), a trilateral agreement between the United States, Canada and Mexico marked another step in the protection of foreign investment and the development of investor-state arbitration. Chapter 11 of the NAFTA sets forth arbitration as the main method for resolving disputes arising out of foreign investor-host state relationships in signatory states³⁷. 1994 was a fertile period with regards to investor-state arbitration, as this year saw the conclusion of the Energy Charter Treaty („ECT”) as well. The ECT created international cooperation in the energy sector and provided a multilateral instrument, signed by more than fifty states, safeguarding foreign investments within its framework³⁸. In Articles 26 and 27 of the ECT arbitration is determined as a method of settling disputes, with the parties having the right to choose from the arbitration rules and procedures of well-known arbitral institutions (such as the Arbitration Rules of the Stockholm Chamber of Commerce or the ICSID rules)³⁹. In 1995 the World Trade Organization („WTO”) came into existence, evoked by the conclusion of the Marrakesh Agreement signed by 123 states.

---

³³ Hunter, J.M.H. (1985). The UNCITRAL Model Law. *International Business Lawyer, Volume 13, Issue 10*. 399-401

³⁴ Garro, A.M. (1995). Contribution of the UNIDROIT Principles to the Advancement of International Commercial Arbitration. *Tulane Journal of International and Comparative Law, Volume 3, pp. 93-128*. 94-95

³⁵ Perera, A.R. (2000). Role and Implications of Bilateral Investment Treaties. *Commonwealth Law Bulletin, Volume 26, Issue 1*. 607-608

³⁶ Statistics of United Nations Conference on Trade and Development. Accessible through: <http://www.bilaterals.org/?-bits-&lang=en>

³⁷ Legum, B. (2002). Innovation of Investor-State Arbitration under NAFTA. *Harvard International Law Journal, Volume 43, Issue 2*. 532-533

³⁸ Hober, K. (2007). The Energy Charter Treaty, An Overview. *Journal of World Investment and Trade, Volume 8, Issue 3*. 324

³⁹ Articles 26 and 27 of the Energy Charter Treaty. Accessible through: <http://www.ena.lt/pdfai/Treaty.pdf>

The WTO monitors and regulates international trade among signatory states and have established a dispute resolution system bearing the characteristics of both arbitration and litigation⁴⁰. International arbitration evolved significantly during the 1990s as the consequence of bi- and multilateral agreements, the activities of different international organizations and chambers of commerce, providing grounds for future developments and fine-tuning in the twenty-first century.

II. The role of international arbitration in the twenty-first century

The reputation and widespread use of international arbitration grew even further in the new millenium. As a renowned legal scholar stated, „*We now have (thanks to the ingenuity of the legal fraternity) a rule of law regime in which investors in foreign countries can, through the instrumentality of bilateral treaties, exercise direct rights of action against the state entity in which the investment is made even without contractual relations with that state entity*”⁴¹. Apart from investment and general trade disputes, arbitration also appeared in certain sub-sectors of the global industry, including construction, insurance, shipping, securities, labor and sports arbitration⁴². The spread of arbitration in sub-sectors of the global industry can, among others, be attributed to the emergence and strengthening of international business relations throughout the world in the second half of the twentieth century, but especially in the twenty-first century, mainly as one of the consequences of rapid technological improvements⁴³. The fragmentation of international trade law⁴⁴ had its impact on the evolution of arbitration as well, since international commerce goes hand in hand with the evolution of alternative dispute resolution mechanisms applied within its framework.

Parties to an arbitration now have a vast number of institutional rules and regulations to select to govern their arbitral process, and a wide array of arbitrators to choose to decide on their matter. These institutional rules got their

---

⁴⁰ Taniguchi, Y. (2010). WTO Dispute Resolution as Arbitration. *Contemporary Asia Arbitration Journal, Volume 3, Issue 1*. 3-5

⁴¹ Nariman, F.S. (2009). International Arbitration in the Twenty-First Century, Concepts, Instruments and Techniques. *Trade, Law and Development, Volume 1, Issue 2*. 317

⁴² Trakman, supra at 22-24

⁴³ Subba, R.P. (2010). *International Business Environment*. Himalaya Publishing House. 4, 31-32

⁴⁴ Delimatsis, P. (2011). The Fragmentation of International Trade Law. *Journal of World Trade, Volume 45, Issue 1*. 10

influences from different jurisdictions, while arbitrators arrive from different states having different legal cultures. The differentiation between a common law and a civil law approach is usual, however, according to well-known legal scholars, the above mentioned instruments (especially with regards to the institutional rules or other regulations the parties select to govern their arbitration, i.e. the choice of law) and arbitration in general should be viewed from an international aspect⁴⁵. The main reason behind this view is the harmonization of common law and civil law perspectives, embodied by international regulations, treaties and institutional rules governing arbitration in the twenty-first century⁴⁶.

As the impact of the outcome of certain arbitrations on the general public increased (derived from their increased impact on the global business environment), the relevance of a more transparent approach towards arbitral procedures seemed to arise⁴⁷. Furthermore, as the digital age arrived, companies have to face new requirements⁴⁸ and deal with the challenges of modern corporate governance⁴⁹, thus transparency in connection with alternative dispute resolution methods (especially in investment-related matters) came to the centre of attention.

In 2014 the United Nations adopted the UNCITRAL Rules on Transparency, establishing procedural rules ensuring transparency and public access to investor-state arbitration. The UNCITRAL Rules on Transparency is applicable to arbitrations covered by the UNCITRAL Arbitration Rules. Since the application of the UNCITRAL Rules on Transparency is based on the UNCITRAL Arbitration Rules, the latter got revised in 2014 and received new articles. The UNCITRAL Work Group II on Arbitration and Conciliation decided to leave out BITs from the scope of the UNCITRAL Rules of Transparency which were concluded prior to its adoption⁵⁰. However, in order to get a more detailed picture of the extent of

---

⁴⁵ Born, G.B. (2014). Law Governing International Arbitration Agreements, An International Perspective. *Singapore Academy of Law Journal*, Volume 26, Special Issue. 816

⁴⁶ Dodson, S. & Klebba, J.M. (2011). Global Civil Procedure Trends in the Twenty-First Century. *Boston College International and Comparative Law Review*, Volume 34, Issue 1. 18

⁴⁷ Rogers, C.A. (2006). Transparency in International Commercial Arbitration. *University of Kansas Law Review*, Volume 54, Issue 5. 1301-1302

⁴⁸ Vermeulen, E.P.M. (2015). Corporate Governance in a Networked Age. *Wake Forest Law Review*, 2015 Forthcoming, *Lex Research Topics in Corporate Law & Economics Working Paper No. 2015-4, Tilburg Law School Research Paper No. 16/2015*. 1-2

⁴⁹ See in general Kecskés, A. (2011). *Corporate Governance (Felelős Társaságirányítás)*. HVG-ORAC

⁵⁰ Levander, S. (2014). Resolving Dynamic Interpretation, An Empirical Analysis of the UNCITRAL Rules on Transparency. *Columbia Journal of Transnational Law*, Volume 52, Issue 2. 524-530

transparency manifested in international arbitration in general, it is worth to take a look at the arbitration rules of certain arbitral institutions and the way they regulate privacy and confidentiality. The present research focuses on arbitral institutions located in Central and Eastern Europe.

III. Examination of the arbitration rules of certain arbitral institutions located in Central and Eastern Europe with regards to privacy and confidentiality

III.1. Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry („ACH”)

The ACH, having its seat in Budapest, is functioning in cooperation with the Hungarian Chamber of Commerce and Industry, established in the end of the nineteenth century, however, it gained its recent form in 1999 with the adoption of a new act regulating the legal status of certain chambers in Hungary⁵¹.

Article 48 of the arbitration rules of the ACH determines a general principle with regards to the private nature of the process, while Article 15 sets forth detailed provisions regarding the extent of confidentiality to be applied.

„The confidential nature of the proceedings shall be respected by every person who is involved in it in whatever capacity. Information on the proceedings to third persons can only be given upon agreement of the parties and the conciliator-mediator”⁵².

„Confidential Treatment of the Decisions of the Arbitration Court

The Arbitration Court may not give any information on pending proceedings and on its decisions rendered, or on the contents thereof.

The decision of the Arbitration Court may be published in legal journals or special publications only upon the permission of the President of the Arbitration Court and only in such a way that the interests of the parties will not suffer any harm; furthermore, the names of the parties, their countries of residence, the nature and counter-value of the services rendered, or any one of these particulars can only be included in a publication with the express consent of both parties.

By stipulating the jurisdiction of the Arbitration Court the parties undertake that they shall comply with the provisions of this paragraph both on their part, and get also others to do so”⁵³.

---

⁵¹ History of the ACH. Accessible through <http://www.mkik.hu/en/magyar-kereskedelmi-es-iparkamara/history-8824>

⁵² Article 48 of the ACH arbitration rules. Accessible through <http://www.mkik.hu/en/magyar-kereskedelmi-es-iparkamara/rules-of-proceedings-2072>

⁵³ Article 15 of the ACH arbitration rules

III.2. The Court of International Commercial Arbitration attached to the Chamber of Commerce and Industry of Romania („CICAR”)

The CICAR was established in 1953 in order to facilitate the resolution of international commercial disputes in Romania⁵⁴. The arbitration rules of the CICAR provide clear rules on the private and confidential nature of the procedure:

„The file of the dispute is confidential. No person, with the exception of those directly involved in the resolution of that particular dispute, shall have access to the file without the written agreement of the parties.

The Court of Arbitration, the arbitral tribunal as well as the personnel of the Chamber of Commerce and Industry of Romania shall be bound to ensure confidentiality of arbitration, refraining from publishing or disclosing, without the consent of the parties, the data they took knowledge while fulfilling their duties”⁵⁵.

III.3. Foreign Trade Court of Arbitration of the Chamber of Commerce and Industry of Serbia („FTCA”)

The FTCA, having its seat in Belgrade, was established in 1947 and since then it functions as the main arbitral tribunal for the settlement of international business disputes. Next to the Belgrade Arbitration Center and the Permanent Court of Arbitration at the Chamber of Commerce and Industry of Serbia, the FTCA is one of the three main arbitral institutions functioning in Serbia⁵⁶. With regards to privacy and confidentiality, the FTCA arbitration rules establish the basic requirement for the procedure to be held in private and the award to be sanitized in case of publication⁵⁷.

III.4. Court of Arbitration at the Polish Chamber of Commerce („CAPCC”)

The CAPCC is functioning since 1950 and is located in Warsaw. It has one of the largest caseloads with regards to the arbitral institutions in the Central and Eastern European region, with approximately 400-500 cases handled annually⁵⁸. With regards to the private and confidential nature of the procedure, the arbitration rules of the CAPCC provide the following requirement:

---

⁵⁴ History of the CICAR. Accessible through <http://arbitration.ccir.ro/engleza/>

⁵⁵ Article 7 of the CICAR arbitration rules. Accessible through http://arbitration.ccir.ro/engleza/Rules_of_arbitration_2014.pdf

⁵⁶ Description of the status of the FTCA and further arbitral tribunals in Serbia. Accessible through <http://www.arbitrationassociation.org/en/arbitration-in-serbia/foreign-trade-court-of-arbitration/>

⁵⁷ Karollus-Bruner, D. & Velisavljevic, N. *CMS Guide to Arbitration in Serbia*. 732. Accessible through https://eguides.cmslegal.com/pdf/arbitration_volume_1/CMS%20GtA_Vol%20I_SERBIA.pdf

⁵⁸ History of the CAPCC. <https://www.sakig.pl/en/about-court/general-information>

„Unless otherwise provided by the parties, the arbitrators and the Court of Arbitration and its staff and the members of its authorities are required to maintain the confidentiality of all information concerning the proceeding”⁵⁹.

III.5. The Ljubljana Arbitration Centre at the Chamber of Commerce and Industry of Slovenia („LAC”)

The LAC was established in 1928 and stands as the primary arbitral tribunal in Slovenia, providing arbitration and mediation services for the settlement of business-related disputes⁶⁰. The arbitration rules of the LAC provide the most thorough determination of privacy and confidentiality among the arbitral institutions of the Central and Eastern European region:

„Unless otherwise expressly agreed by the parties, the LAC, the arbitrators and the emergency arbitrator shall maintain the confidentiality of the proceedings, the award, orders and other decisions of the Arbitral Tribunal. This obligation also applies to any expert appointed by the Arbitral Tribunal as well as to the members of the Board and the Secretariat.

Unless otherwise expressly agreed by the parties, the parties undertake to keep confidential all awards, orders and other decisions of the Arbitral Tribunal and all documents submitted in the proceedings by a party, which are not already publicly available, except where and to the extent that disclosure is required of a party by a legal duty or to protect or pursue its legal rights or to enforce or challenge an award before a judicial authority.

The deliberations of the Arbitral Tribunal are confidential.

The LAC may publish the award, orders and other decisions of the Arbitral Tribunal in an anonymous form that does not enable identification of the parties or other persons unless a party objects in writing to the publication within 60 days from the day of making the decision”⁶¹.

III.6. Arbitration Court attached to the Economic Chamber of the Czech Republic („ACCR”)

The ACCR was founded in 1949 and is located Prague. By being authorized by the European Commission in 2005 to arbitrate European Union („EU”) domain

---

⁵⁹ Article 8 of the arbitration rules of the CAPCC. Accessible through https://www.sakig.pl/uploads/pdf/regulaminy/arbitration_rules.pdf

⁶⁰ History of the LAC. Accessible through <http://www.sloarbitration.eu/en/>

⁶¹ Article 50 of the LAC arbitration rules. Accessible through <http://www.sloarbitration.eu/en/Arbitration/Arbitration-Rules/English#50>

disputes, it stands out among the rest of the arbitral institutions examined in Chapter IV of the present research. Since 2005 the ACCR settled more than 1,000 domain disputes⁶². Interestingly, the arbitration rules of the ACCR leave the issues of privacy and confidentiality untouched, lacking any provisions regulating such matters⁶³.

III.7. International Commercial Arbitration Court at the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry („ICAC”)

The ICAC was established in 1992 and resides in Kiev. Even though Ukraine ratified the New York Convention in 1960, due to political circumstances slightly more than thirty years had to pass before an individual arbitral tribunal settling international business disputes could be founded. The ICAC, being second in this regard among the examined arbitral institutions in the Central and Eastern European region, handles approximately 350 cases annually⁶⁴. The only provisions relating to privacy and confidentiality in the arbitration rules of the ICAC is the following:

„The President and Vice Presidents of the ICAC, arbitrators and the ICAC Secretariat shall refrain from disclosing information about disputes settled by the ICAC, which they become aware”⁶⁵.

III.8. Arbitration Court at the Bulgarian Chamber of Commerce and Industry („ACB”)

The ACB, located in Sofia, was established in end of the nineteenth century as a conciliation court, however, 1989 marked the beginning of the functioning of the arbitration court in compliance with the prevailing international standards and requirements, thus endowed with the capability to settle international business disputes in an independent manner⁶⁶. With regards to confidentiality and privacy in its proceedings, the arbitration rules of the ACB set forth the following:

---

⁶² History of the ACCR. Accessible through <http://en.soud.cz/arbitration-court>

⁶³ Arbitration rules of the ACCR. Accessible through <http://en.soud.cz/rules/rules-consolidated-text-1st-october-2015>

⁶⁴ History of the ICAC. Accessible through <http://arb.ucci.org.ua/icac/en/history.html>

⁶⁵ Article 12 of the ICAC arbitration rules. Accessible through <http://arb.ucci.org.ua/icac/en/rules.html>

⁶⁶ History of the ACB. Accessible through <http://www.bcci.bg/arbitration/introduction.htm>

„The hearing on the case shall be closed to the public. Persons not involved in the proceedings may attend with the permission of the Arbitral Tribunal and by consent of the parties.

All proceedings of the CA at the BCCI are confidential. Any documents pertaining to a proceeding shall be presented only to a party, his/her legal representative or his/her procedural representative”⁶⁷.

III.9. Permanent Court of Arbitration attached to the Economic Chamber of Macedonia („MPCA”)

The MPCA, residing in Skopje, was established in 1993 and since then it functions with the authority to settle both domestic and international business disputes. The arbitration rules of the MPCA do not contain provisions on privacy or confidentiality, however, the law governing arbitration in Macedonia is largely based on the UNCITRAL Model Law, thus provides sufficient protection for the business secrets of the participating parties⁶⁸.

IV. Conclusions

As it is apparent, privacy and confidentiality are important features of international arbitration. However, with taking a look at the arbitration rules examined above, it can be concluded that the private environment surrounding international arbitration does not ensure full privacy at all times, thus parties to an arbitral procedure are advised to draft their own confidentiality clause rather than relying on institutional rules. After the adoption of the UNCITRAL Rules on Transparency, the situation in investor-state arbitration have been altered, however, similar instrument with regards to commercial arbitrations do not exist yet. It is clear, however, that international arbitration, in general, have to strive forward increased transparency in order to maintain public trust and its future as a widely-used dispute resolution mechanism.

---

⁶⁷ Article 24 of the ACB arbitration rules. Accessible through <http://www.bcci.bg/arbitration/rulescort.htm>

⁶⁸ History and functioning of the MPCA. Accessible through <http://globalarbitrationreview.com/reviews/76/sections/289/chapters/3110/macedonia/>

Actualizarea cheltuielilor de judecată din procesul civil în etapa executării silite*

Lect. univ. dr. **Corina NEGRUȚIU****
Universitatea Europeană „Drăgan” din Lugoj
Facultatea de Drept

Prof. univ. dr. habil. **Claudia ROȘU*****
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

The article analyzes the possibility of updating court costs at the stage of compulsory enforcement of court decisions. Before Decision no. 35/2015 issued by the Supreme Court, The panel for clarifying law matters for the interpretation and implementation of the provisions contained in art. 628 paragraph (3) C, legal procedure code, court costs could not be updated.

The Supreme Court ruled that for the interpretation and implementation of provisions contained in art. 628, paragraph (3) C, civil procedure code, court costs fall under the concept of main obligation in the compulsory title and therefore can be subject to updating in the course of compulsory enforcement.

We agree with the conclusions drawn by the Supreme Court, however, we consider that the legal solution would have been to expressly include the court costs under updating obligations in paragraph 3 of art. 628 C, legal procedure code.

Keywords: court costs; primary obligation; update; enforcement

Rezumat

Articolul analizează posibilitatea de actualizare a cheltuielilor de judecată în etapa executării silite. Până la Decizia nr. 34/2015 pronunțată de instanța supremă, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept pentru

---

* Articolul a fost prezentat în cadrul Conferinței internaționale bienale, ediția a XI-a, Timișoara, 28-29 octombrie 2016, la Secțiunea *Drept civil și drept procesual civil, Executarea obligațiilor civile*.

** ncorina@mail.com

*** claudia.rosu@e-uvt.ro

interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ., cheltuielile de judecată nu puteau fi actualizate.

Instanța supremă a stabilit că în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ., cheltuielile de judecată se circumscriu noțiunii de obligație principală în titlul executoriu și pot fi supuse actualizării în cadrul executării silită.

Menționăm că suntem de acord cu concluzia instanței supreme, însă, considerăm că soluția legală ar fi fost de includere în mod expres în cadrul alin. (3) al art. 628 C. pr. civ., a cheltuielilor de judecată, printre obligațiile care se pot actualiza.

Cuvinte-cheie: cheltuieli de judecată; obligație principală; actualizare; executare silită

I. Preliminarii

Executarea silită, cunoscută și sub denumirea de urmărire silită, este procedura prin care creditorul, în calitate sa de titular al dreptului recunoscut printr-un titlu executoriu, îl constrânge, cu ajutorul organelor de stat competente, pe debitorul său să își execute în mod silit obligațiile care rezultă din titlul executoriu¹.

Specificul constrângerii judiciare constă în aceea că ea se realizează în vederea protecției acordate titularului dreptului sau interesului legitim încălcat, prin aceea că este necesar să se obțină, în prealabil, recunoașterea existenței dreptului valorificat prin acțiune și apoi să se treacă la executarea obligației pârâtului, în vederea restabilirii ordinii de drept încălcate. Altfel spus, din această perspectivă, procesul civil se împarte în două mari etape: *cognitio*, adică faza judecării, și *executio*, adică executarea propriu-zisă a hotărârii. Ori de câte ori titlul executoriu îl constituie o hotărâre judecătorească, executarea silită este ultima parte a procesului civil, care se sfârșește abia în momentul în care hotărârea a fost efectiv executată, moment marcat prin încheierea ultimului act de executare².

Dacă cel care a fost obligat prin hotărârea judecătorească, își îndeplinește de bunăvoie obligațiile stabilite prin dispozitivului hotărârii, se evită constrângerea sa prin intermediul executării silită. Mai există posibilitatea ca partea care a obținut câștig de cauză să nu dorească să uzeze de titlul executoriu obținut și să

¹ C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială conform noului Cod de procedură civilă*, ed. a VII-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 283.

² *Idem*.

nu îl pună în executare, așa încât această fază a procesului civil ține atât de intenția creditorului, cât și de bunăvoința și precauția debitorului, de a-și îndeplini obligațiile voluntar. Oricum, procedura de executare silită, asemenea celei de judecată, demarează cu cererea de executare silită, exprimându-se astfel și în această fază a procesului civil, principiul disponibilității.

Potrivit art. 451 C. pr. civ., cheltuielile de judecată constau în taxele judiciare de timbru, onorariile avocaților, ale experților și ale specialiștilor din domeniile strict specializate, sumele convenite martorilor pentru deplasare și pierderile cauzate de necesitatea prezenței la proces, cheltuielile de transport și, dacă este cazul, de cazare, precum și orice alte cheltuieli necesare pentru buna desfășurare a procesului. Acestea se acordă în condițiile prevăzute de art. 453 C. pr. civ.; mai exact, partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată. Când cererea a fost admisă numai în parte, judecătorii vor stabili măsura în care fiecare dintre părți poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată, iar dacă este cazul, judecătorii vor putea dispune compensarea cheltuielilor de judecată.

Cheltuielile de judecată, indiferent de perioada de timp care a trecut de la începerea procesului și până la finalizarea acestuia, nu puteau fi actualizate, nefiind stabilit un text expres care să le prevadă. Acesta a făcut ca cererile privitoare la actualizarea cheltuielilor de judecată să fie respinse³.

Această situație a fost modificată prin Decizia nr. 34/2015 pronunțată de instanța supremă, pentru interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ.

II. Decizia nr. 34/2015 pronunțată de instanța supremă, pentru interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ.

Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, prin Decizia nr. 34/2015⁴, a admis sesizarea formulată de Tribunalul Constanța, Secția a II-a civilă, în dosarul nr. 33499/212/2013, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, a stabilit că în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ., cheltuielile de judecată se circumscriu noțiunii de obligație principală în titlul executoriu și pot fi supuse actualizării în cadrul executării silite.

Prevederile art. 628 C. pr. civ., au denumirea marginală de *Obligații susceptibile de executare silită*. Alin. (2) al art. 628 C. pr. civ., dispune că: „De asemenea,

---

³ ÎCCJ, S. civ. și de prop., dec. nr. 916/2005 (www.legalis.ro).

⁴ M. Of. nr. 945 din 21 decembrie 2015.

executorul judecătoresc, la cererea creditorului, poate actualiza valoarea obligației principale stabilite în bani, indiferent de izvorul ei, potrivit criteriilor cuprinse în titlul executoriu. În cazul în care titlul executoriu nu conține niciun asemenea criteriu, executorul judecătoresc va proceda, la cererea creditorului, la actualizare în funcție de rata inflației, calculată de la data când hotărârea judecătorească a devenit executorie sau, în cazul celorlalte titluri executorii, de la data când creanța a devenit exigibilă și până la data plății efective a obligației cuprinse în oricare dintre aceste titluri”.

Expunerea succintă a procesului

Instanța de fond, Judecătoria Constanța – Secția a II-a civilă, a fost investită cu judecarea unei contestații la executarea unor titluri, constând în hotărâri judecătorești definitive, pronunțate în procese civile vizând plângeri contra-venționale și contestații la executare, în cadrul cărora au fost acordate cheltuieli de judecată.

În temeiul acestor titluri executorii, Cabinetul de avocat O.F.N. s-a adresat Biroului Executorului Judecătoresc (BEJ) B.I. pentru executarea cheltuielilor de judecată împotriva ANAF Constanța, iar în cadrul dosarelor de executare, executorul judecătoresc a procedat la actualizarea cheltuielilor de judecată acordate de instanță prin hotărârile pronunțate.

Considerăm că, deși cheltuielile de judecată trebuie actualizate, în considerarea timpului îndelungat de la care sunt avansate, astfel cum a procedat executorul judecătoresc nu a fost legal, deoarece nu exista niciun temei de drept, care să-i permită o astfel de soluție. Chiar dacă actualizarea o considerăm echitabilă, titlul executoriu în temeiul căruia s-a făcut executarea era o hotărâre judecătorească, care este rezultatul legalității, principiu fundamental al procesului civil prevăzut de art. 7 C. pr. civ., care se regăsește și în ultima etapă a procesului civil, executarea silită.

Prin cererea introductivă, contestatoarea Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice (DGRFP) Galați, prin Administrația Județeană a Finanțelor Publice (AJFP) Constanța, a solicitat anularea actelor de executare efectuate de Biroul Executorului Judecătoresc B.I., cu motivarea că executarea silită privește exclusiv cheltuielile de judecată acordate prin mai multe sentințe civile irevocabile. Aceste cheltuieli nu pot fi actualizate de către executorul judecătoresc, prin prisma dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ., deoarece au caracter accesoriu și nu pot constitui obligații principale în cadrul procesului.

Prin sentința civilă nr. 3544/2014, Judecătoria Constanța – Secția civilă a respins ca fiind tardiv promovată contestația la executare formulată împotriva

somației mobiliare nr. 5/2013 și a încheierilor nr. 3/2013 și 4/2013 emise de Biroul Executorului Judecătoresc B.I. în dosarul de executare silită nr. 842/2013, precum și contestația la executare formulată împotriva încheierilor nr. 7 și 8 din 10 ianuarie 2014 emise de BEJ B.I. în dosarul de executare silită nr. 843/2013.

A fost admisă contestația la executare formulată de contestatoarea AJFP Constanța, în contradictoriu cu Cabinetul de avocat O.F.N. și O.F.N., împotriva încheierilor nr. 4/2013 și 5/2013, a somației mobiliare nr. 6/2013, a adresei de înființare a popririi nr. 9/2014 emise de BEJ B.I. în dosarul de executare silită nr. 843/2013.

S-a dispus anularea încheierii nr. 4/2013 emisă de BEJ B.I. în dosarul de executare silită nr. 843/2013 și anularea în parte a încheierii nr. 5/2013, a somației imobiliare nr. 6/2013 și a adresei de înființare a popririi nr. 9/2014, respectiv pentru suma executată cu titlu de onorariu executor ce depășește suma de 112,66 lei.

Pentru a hotărî astfel, instanța de fond a reținut că obligația de plată a cheltuielilor de judecată, stabilită printr-o hotărâre judecătorească în cadrul unor litigii anterioare, nu constituie o obligație principală și nu poate fi actualizată potrivit dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ.

Considerăm soluția primei instanțe corectă, deoarece cheltuielile de judecată reprezintă capăt accesoriu al cererii principale și, chiar dacă sunt solicitate pe cale separată, păstrează însă acest caracter, ele neputând subzista decât dacă au fost efectuate în cadrul unui litigiu care a avut un obiect principal determinat, precum și dacă, este cazul, mai multe cereri accesorii sau incidentale.

În faza procesuală a apelului, apelanții-intimați Cabinet de avocat O.F.N. și O.F.N au solicitat sesizarea ÎCCJ în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile vizând aplicarea dispozițiilor art. 628 alin. (3) C. pr. civ., respectiv dacă cheltuielile de judecată stabilite printr-o hotărâre judecătorească pot fi actualizate de către organul de executare.

Raportul asupra chestiunii de drept

Prin raportul întocmit în cauză, în conformitate cu dispozițiile art. 520 alin. (8) C. pr. civ., s-a apreciat că sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, potrivit dispozițiilor art. 519 C. pr. civ.

Asupra rezolvării de principiu a chestiunii de drept sesizate, opinia judecătorilor-raportori a fost în sensul că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 628

alin. (3) C. pr. civ., cheltuielile de judecată se circumscriu noțiunii de obligație principală în titlul executoriu și pot fi supuse actualizării în cadrul executării silite.

Chiar dacă, și în opinia noastră, este corectă actualizarea cheltuielilor de judecată, calificarea dată – de obligație principală – ni se pare că nu e corectă. Cheltuielile de judecată nu au o existență de sine-stătătoare, ele nu pot fi cerute pur și simplu, ci doar ca efect al admiterii altui obiect al unei cereri adresate instanței de judecată.

Punctul de vedere al Înaltei Curți de Casație și Justiție asupra chestiunii de drept

Procedând, în prealabil, la o analiză asupra admisibilității sesizării, se constată că sunt îndeplinite cerințele legale, având în vedere că Tribunalul Constanța – Secția a II-a civilă este investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, litigiul având ca obiect o contestație la executare, în apel. Potrivit dispozițiilor art. 651 alin. (4) C. pr. civ., hotărârile pronunțate de instanța de executare sunt executorii și pot fi atacate numai cu apel, ceea ce înseamnă că există două grade de jurisdicție, fond la judecătorie și apel la tribunal.

Sesizarea pune în discuție o chestiune de drept constând în necesitatea de a se stabili în ce măsură obligația de plată a cheltuielilor de judecată se circumscrie noțiunii de obligație principală, în accepțiunea art. 628 alin. (3) C. pr. civ., cu consecința actualizării acestora în cursul executării silite de către executorul judecătoresc. Așadar, de lămurirea acestui aspect depinde soluționarea pe fond a cauzei, adică a contestației la executare, prin care se solicită instanței a statua asupra posibilității executorului de a actualiza cheltuielile de judecată.

Potrivit dispozițiilor art. 451 alin. (1) C. pr. civ., „cheltuielile de judecată constau în taxele judiciare de timbru și timbrul judiciar, onorariile avocaților, ale experților și ale specialiștilor numiți în condițiile art. 330 alin. (3), (...), precum și orice alte cheltuieli necesare pentru buna desfășurare a procesului”.

Cu alte cuvinte, cheltuielile de judecată sunt acelea efectuate pentru derularea litigiului principal, aflat pe rolul instanței. Așa fiind, este neîndoielnic caracterul lor accesoriu, acordarea acestora depinzând de rezultatul capătului de cerere principal. Acest aspect este consacrat în art. 453 C. pr. civ., cu denumirea marginală *Acordarea cheltuielilor de judecată*.

Cererea de acordare a cheltuielilor de judecată este o cerere accesorie din punct de vedere procesual, care, însă, atunci când hotărârea judecătorească este definitivă, va conține o obligație de plată, în sarcina celui care a pierdut procesul.

Așadar, trebuie efectuată distincția conceptuală dintre cererea accesorie și obligația accesorie, prima având o natură procesuală, iar cea de-a doua cuprinzând un aspect de drept material.

Natura juridică a cererii de acordare a cheltuielilor de judecată, atunci când acestea sunt solicitate în cadrul procesului principal, nu este contestată nici în jurisprudență, nici în doctrină, aceasta având caracterul unei cereri accesorii.

Totuși, în situația în care cheltuielile de judecată sunt solicitate pe cale separată, ÎCCJ a statuat, prin Decizia nr. 19/2013⁵ pronunțată în recurs în interesul legii, că aceste cereri sunt principale și sunt supuse taxei judiciare de timbru. Cererea de acordare a cheltuielilor de judecată poate fi calificată drept principală, numai dacă este formulată pe cale separată și constituie singura obligație din cuprinsul titlului executoriu, nu și dacă se formulează în cadrul unui proces ce vizează tranșarea unui litigiu dintre părți.

Chiar dacă instanța supremă a stabilit, în mod obligatoriu, statutul de obligație principală al cheltuielilor de judecată, considerăm că această calificare are la bază mai mult timbrarea cererii de chemare în judecată care se solicită pe cale separată. Odată ce s-a stabilit, astfel cum a reținut și instanța supremă, că cererea de acordare a cheltuielilor de judecată are caracter accesoriu, calea aleasă pentru a fi recuperate nu poate duce la o altă calificare. Ceea ce este diferit, este doar calea procesuală aleasă, fie chiar în cadrul procesului în care au fost efectuate, fie printr-o cerere separată.

Pentru a stabili dacă obligația de plată a cheltuielilor de judecată poate fi actualizată, problema ce trebuie lămurită este aceea a naturii obligației conținute în cererea accesorie.

Or, hotărârea judecătorească definitivă, prin care una dintre părți este obligată la plata cheltuielilor de judecată, conține o creanță de sine-stătătoare care poate fi supusă executării silit, la fel ca orice altă creanță confirmată prin titlul executoriu. Acest raționament este confirmat, în primul rând, printr-un argument de text, respectiv art. 628 C. pr. civ., a cărui denumire marginală se referă la obligațiile susceptibile de executare silită.

Deși, fără discuție că denumirea art. 628 C. pr. civ. sugerează clar că se referă la obligațiile care pot fi executate silit, intrând în această categorie obligații principale, dobânzi, penalități sau alte sume, considerăm că soluția legală ar fi fost de includere în mod expres în cadrul alin. (3) al art. 628 C. pr. civ., a cheltuielilor de judecată, printre obligațiile care se pot actualiza. Aceasta deoarece, astfel cum am arătat, calea procesuală aleasă nu poate să schimbe calificarea juridică a cererii referitoare la cheltuielile de judecată, care nu pot avea o existență de sine-stătătoare în absența unui litigiu.

---

⁵ M. Of. nr. 45 din 20 ianuarie 2014.

Instanța supremă a reținut că, în acest context, nu are relevanță calea procesuală prin care cheltuielile sunt solicitate și nici izvorul acestora, obligația de plată fiind certă, lichidă și exigibilă, confirmată în sarcina uneia dintre părți prin hotărâre judecătorească definitivă.

Obligația accesorie constă în obligația dependentă, pe toată durata existenței sale, de o altă obligație, care este principală. De regulă, obligația accesorie se naște concomitent cu obligația principală, de care este legată juridic. De pildă, în ceea ce privește dobânzile și penalitățile, la care art. 628 C. pr. civ. face referire în mod direct. De altfel, dacă s-ar aprecia că obligația de plată ar fi o obligație accesorie, atunci s-ar pune problema identificării obligației principale, lucru dificil de stabilit, în raport cu cauza juridică a nașterii obligației la plata cheltuielilor de judecată de către una dintre părți.

Așadar, textul de lege nu vizează înlăturarea de la executare a unei obligații, în funcție de izvorul său juridic, ci practic urmărește asigurarea unei corecte executări a dispoziției din titlul executoriu, cu alte cuvinte, îndeplinirea exactă a obligației stabilite în sarcina uneia dintre părți.

Se constată că obligația de plată a cheltuielilor de judecată cuprinsă într-un titlu executoriu în care s-a pronunțat o hotărâre prin care s-a soluționat litigiul poate fi supusă actualizării, în raport cu dispozițiile legale menționate.

Instanța supremă a mai reținut că, deși în cursul soluționării litigiului calea procesuală a stabilirii obligației de plată a cheltuielilor de judecată este dată de o cerere accesorie, atunci când hotărârea judecătorească este definitivă, obligația respectivă devine o creanță de sine-stătătoare și poate fi executată ca atare. Cu atât mai mult, acest argument se impune pentru obținerea cheltuielilor pe cale separată, atunci când cererea are caracter principal și va constitui singura obligație stabilită în titlul executoriu. Diferența de regim juridic dintre cele două căi procesuale de obținere a cheltuielilor de judecată impune un moment diferit de la care începe să se calculeze rata inflației, în funcție de momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești (art. 706 C. pr. civ.). Astfel, când cheltuielile se obțin în cadrul procesului principal, termenul curge de la rămânerea definitivă a hotărârii care tranșează litigiul, fie pe excepție, fie pe fond, iar pentru obținerea pe cale separată, termenul curge de la rămânerea definitivă a hotărârii de obligare la plata cheltuielilor de judecată.

În consecință, dispozițiile art. 628 alin. (3) C. pr. civ. trebuie interpretate în sensul că acestea sunt aplicabile cheltuielilor de judecată din titlul executoriu și pot fi supuse actualizării în cadrul executării silite.

Evident, suntem de acord cu concluzia instanței supreme, de actualizare a cheltuielilor de judecată, însă, argumentele pentru reținerea acestei soluții ni se par forțate.

III. Actualizarea sumelor în etapa executării silite⁶

Dacă titlul executoriu nu cuprinde dobânzi, penalități sau alte sume, însă ele se cuvin de plin drept creditorului, potrivit art. 1535 C. civ. (care reglementează daunele moratorii în cazul obligațiilor bănești) sau altor dispoziții legale speciale, acestea vor fi stabilite de către instanța de executare la cererea creditorului, prin încheiere dată cu citarea părților.

Pentru sumele astfel stabilite, încheierea instanței de executare sau a executorului judecătoresc este titlu executoriu și poate fi pusă în executare, fără a fi necesară învestirea cu formulă executorie.

Și în faza executării silite, guvernănt este principiul disponibilității, care își găsește aplicare în măsura în care este vorba de drepturi de care titularul poate dispune. Creditorul este liber să renunțe la executarea începută sau să realizeze executarea în limitele prescripției dreptului de a cere executarea silită. Creditorul și debitorul se pot înțelege pe cale de tranzacție. Uneori, legea prevede, în mod expres, posibilitatea pentru creditor de a acorda unele înlesniri debitorului.

Tot ca o consecință a aplicării acestui principiu este și dreptul recunoscut creditorului de a alege bunurile debitorului pe care vrea să le urmărească. Regula potrivit cu care creditorul poate urmări toate bunurile debitorului său se aplică numai la toate bunurile urmăribile.

Din punct de vedere al naturii juridice a executării silite, considerăm că în mod întemeiat în literatura juridică⁷ s-a arătat că aceasta are caracter jurisdicțional, pe motivul persistenței naturii contencioase a raportului dintre părți, având în vedere lipsa concursului voluntar din partea debitorului, creditorul trebuind să treacă la constrângerea lui judiciară.

Actualizarea cheltuielilor de judecată în cazul întoarcerii executării silite

Cu titlu de principiu, art. 643 C. pr. civ. stabilește că: „Dacă s-a desființat titlul executoriu, toate actele de executare efectuate în baza acestuia sunt desființate de drept, dacă prin lege nu se prevede altfel. În acest caz, sunt aplicabile dispozițiile privitoare la întoarcerea executării”. În aceeași consonanță, și art. 723 C. pr. civ. prevede că „în toate cazurile în care se desființează titlul executoriu sau însăși executarea silită, cel interesat are dreptul la întoarcerea executării, prin restabilirea situației anterioare acesteia. Cheltuielile de executare pentru actele efectuate rămân în sarcina creditorului”.

Pe lângă restituirea în natură sau în echivalent, a bunurilor care au făcut obiectul executării silite, restabilirea situației anterioare privește inclusiv restituirea

⁶ C. Roșu, *op. cit.*, p. 289.

⁷ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Ed. Servo-Sat, Arad, 2004, p. 427.

cheltuielilor de judecată și cele de executare silită, achitate în cadrul primei executări, cât și cele avansate în procedura întoarcerii executării silite.

Așa încât, partea care a obținut întoarcerea executării, devenită acum creditor, va fi îndreptățită să i se restituie cheltuielile de judecată făcute în cadrul procesului prin care a tins la desființarea titlului executoriu sau cu ocazia executării silite, cât și cele făcute cu ocazia întoarcerii executării. Astfel, cheltuielile de judecată făcute în cadrul procesului prin care a tins la desființarea titlului executoriu sau cu ocazia executării silite, se vor actualiza cu indicele de inflație la data plății efective, de la momentul indisponibilizării lor, la care se vor adăuga și cheltuielile de judecată făcute în cadrul întoarcerii executării, cu aplicarea indicelui de inflație la data plății efective⁸.

Toate aceste operațiuni de actualizare a cheltuielilor de judecată trebuie să se facă într-un cadru legal, în sensul ca judecătorul să aibă la îndemână art. 628 alin. (3) C. pr. civ. în așa fel modificat încât și cheltuielile de judecată să fie incluse printre obligațiile care pot fi supuse actualizării.

Cazul compensării parțiale a cheltuielilor de judecată

Potrivit art. 453 alin. (2) C. pr. civ., „când cererea a fost admisă numai în parte, judecătorii vor stabili măsura în care fiecare dintre părți poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată. Dacă este cazul, judecătorii vor putea dispune compensarea cheltuielilor de judecată”. Astfel, în cazul compensării cheltuielilor de judecată, compensarea poate fi *totală* – situație în care nu se mai pune problema actualizării cheltuielilor de judecată, ambele părți fiind obligate la sume egale una față de cealaltă – sau *parțială* – când sumele la care sunt obligate părțile una față de cealaltă⁹ nu sunt egale. În acest din urmă caz, rezolvarea corectă și echitabilă din punctul de vedere al actualizării cheltuielilor de judecată, se face prin actualizarea celor două sume stabilite de instanță drept cheltuieli de judecată, iar diferența dintre acestea va fi considerată compensare parțială corectă și echitabilă.

IV. Concluzii

Sușținem actualizarea cheltuielilor de judecată, însă nu putem fi de acord cu calificarea acestora ca și obligație principală, dacă sunt solicitate pe cale principală.

---

⁸ A se vedea Jud. Sect. 1 București, sent. civ. nr. 10787 din 13 iunie 2016 – <http://idrept.ro/DocumentView.aspx?DocumentId=81741681>.

⁹ Spre exemplu, atunci când se admite cererea de chemare în judecată, în tot sau în parte, și deopotrivă se admite și cererea reconvențională, în tot sau în parte.

Propunerea noastră *de lege ferenda* este modificarea alin. (3) al art. 628 C. pr. civ., în sensul includerii în mod expres și a cheltuielilor de judecată, printre obligațiile care pot fi supuse actualizării.

În acest fel, cererea de actualizare a cheltuielilor de judecată va fi întemeiată și va avea acoperire legală.

Chiar dacă, în temeiul art. 521 alin. (3) C. pr. civ., dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanța care a solicitat dezlegarea de la data pronunțării deciziei, iar pentru celelalte instanțe, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I, un temei legal, și nu de interpretare forțată, considerăm că este preferabil.

**De la „dreptul de administrare operativă directă”
la „dreptul de administrare” în reglementarea
noului Cod civil:
*ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex***

Lect. univ. dr. **Florina POPA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Lect. univ. dr. **Flaminia STÂRC-MECLEJAN****
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

*This study proposes a comparative approach to the right of operative administration of land and the right of administration regulated by the new Civil Code, aimed at highlighting the differences in the legal treatment of the two institutions. At the same time, the paper suggests a critical analysis of the case law concerning the right of operative administration of land, stressing that the existence of this right in the patrimony of the former socialist organizations, transformed into companies and undertakings under the Law no. 15/1990 on the reorganization of public economic units as regies autonomes and companies, should not be considered a "privilege" designed to ensure de plano the **gratuitous** acquisition of ownership over the lands by the successors in interest of the socialist organizations in question. The ratio legis interpretation of the legislation that laid down the legal regime of the right of operative administration rather brings to the conclusion that this right should have ceased to exist whenever the reason for which it was recognized for the benefit of the owner ceased itself to exist ("ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex").*

Keywords: *the right of operative administration of land, the right of administration of land, ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*

---

* florina.popa@e-uvv.ro

** flaminia.starc@e-uvv.ro

Rezumat

Prezentul studiu își propune o abordare comparativă a dreptului de administrare operativă directă și a dreptului de administrare în reglementarea noului Cod civil, în scopul de a evidenția diferențele de regim juridic dintre cele două instituții. Totodată, prezenta lucrare își propune o analiză critică a practicii judiciare în materia dreptului de administrare operativă directă asupra terenurilor, subliniind faptul că existența acestui drept în patrimoniul fostelor organizații socialiste, transformate în societăți comerciale și întreprinderi, în baza Legii nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regiuni autonome și societăți comerciale, nu trebuie considerat un „privilegiu” menit să asigure de plano dobândirea în proprietate **cu titlu gratuit** a unor terenuri de către succesoarele în drepturi ale organizațiilor socialiste în discuție. Interpretarea *ratio legis* a legislației care configura regimul juridic al dreptului de administrare operativă conduce mai degrabă la concluzia că dreptul de administrare operativă ar fi trebuit să se stingă ori de câte ori considerentul pentru care a fost recunoscut în favoarea titularului său nu mai subzistă (*ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*).

Cuvinte-cheie: drept de administrare operativă, drept de administrare, *ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*

§ 1. Noțiunea dreptului de administrare directă/operativă

Anterior anului 1989, proprietatea de stat reprezenta un fond unic¹. Dreptul de proprietate socialistă era definit ca fiind acel drept ce aparținea întregului popor, reprezentat de stat, de a-și apropria mijloacele de producție și produsele, exercitând posesia, folosința și dispoziția asupra acestora, prin putere și interes propriu, ce îi erau recunoscute de legea socialistă, ca expresie a voinței întregului popor². Proprietatea personală se limita, potrivit dispozițiilor Constituției Republicii Socialiste România din 1965, la „*veniturile și economiile provenite din muncă, casa de locuit, gospodăria de pe lângă ea și terenul pe care ele se aflau, precum și bunurile de uz și confort personal*”.

În scopul îndeplinirii funcțiilor economică-organizatorică și cultural-educativă, statul socialist, ca titular al puterii și proprietar al fondului proprietății

¹ A se vedea, de exemplu, C. Ap. București, dec. civ. nr. 214/A din 22 martie 2010 – publicată pe www.jurisprudenta.com › București › Curtea de Apel București.

² Date disponibile online la adresa: <http://www.scribub.com/stiinta/drept/TEORIA-DOMENIULUI-PUBLIC-IN-DO61385.php>.

socialiste, a creat diverse organizații investite cu personalitate juridică, care administrau bunurile statului, conform obiectului lor de activitate³. Potrivit doctrinei vremii, pentru ca aceste organizații să poată realiza activitățile și sarcinile stabilite, „statul socialist, prin organele sale centrale, le repartizează planificat, bunuri din fondul unitar al proprietății sale, însă nu în proprietate, pe care statul și-o păstrează **nedezmembrată, negrevată și neștirbită**, ci numai spre administrare operativă directă”, ceea ce „*le îndreptățește – îndreptățire care constituie totodată și o îndatorire – să posede, să întrebuințeze și într-o oarecare măsură, să dispună de aceste bunuri, în condițiile și în limitele statornicite (s.n.)*”⁴. Felul și importanța bunurilor pe care statul, prin organele sale, le repartiza planificat în administrare directă organizațiilor socialiste de stat, erau stabilite în funcție de atribuțiile și sarcinile acestora⁵: dacă o organizație socialistă de stat avea numai atribuții de reglementare – organizare a procesului de producție pe plan general, i se repartizau planificat în administrare operativă directă numai acele bunuri care îi erau necesare pentru îndeplinirea acestor atribuții, cum ar fi, de pildă, clădirea, mobilierul, obiectele de birou, mijloacele bănești pentru cheltuieli de administrare și de personal etc. Dacă însă ea avea în atribuții realizarea operativă a unor procese de producție, atunci i se repartizau, în principal, mijloacele de producție (mijloace fixe și mijloace circulante din sfera producției) care îi erau necesare pentru îndeplinirea sarcinilor ce îi reveneau din planul de stat⁶.

Acesta a fost cadrul juridic în care și-a făcut apariția dreptul de administrare directă, ce aparținea numai unităților socialiste, deținătoare ale bunurilor proprietate de stat, și care avea ca obiect numai acele bunuri ce le erau necesare operării, adică desfășurării activității conform obiectului lor de activitate, așadar un drept real ce prezenta trăsături caracteristice, proprii relațiilor ce se nasc din exercițiul dreptului de proprietate socialistă de stat⁷.

³ <http://www.scribub.com/stiinta/drept/TEORIA-DOMENIULUI-PUBLIC-IN-DO61385.php>.

⁴ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *Dreptul de proprietate socialistă și alte drepturi reale principale de tip nou în dreptul Republicii Populare Române*, Ed. Științifică, București, 1964, p. 186. *In concreto*, dreptul de administrare operativă decurgea din dispozițiile art. 6 din Constituția României din anul 1965, potrivit căroră „[p]roprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție este fie proprietate de stat – asupra bunurilor aparținând întregului popor, fie proprietate cooperatistă – asupra bunurilor aparținând fiecărei organizații cooperatiste” și din prevederile Legii nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestunii economico-financiare, adoptată de Marea Adunare Națională (C. Ap. Cluj, dec. civ. nr. 540/R/2009, publicată pe site-ul <http://www.jurisprudenta.org/>).

⁵ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, 186.

⁶ *Idem*.

⁷ *Ibidem*, p. 187.

În literatura juridică a vremii s-a ridicat, desigur, problema naturii juridice a dreptului de administrare operativă conferit de stat unităților socialiste. Potrivit unor puncte de vedere, proprietatea socialistă de stat fie era o proprietate divizată pe linie verticală⁸, fie o proprietate asemănătoare proprietății fiduciare⁹ sau noul drept era comparabil unui uzufruct¹⁰ ori era un drept real de tip nou. Conform acestei din urmă teorii, punctul de plecare în stabilirea naturii juridice a dreptului în discuție trebuia să fie „*analiza raporturilor ce se stabilesc între stat și organizațiile socialiste de stat, cărora statul le repartizează planificat bunuri din fondul său unitar, în calitatea sa de titular al puterii de stat. În această calitate, statul determină sfera de activitate a acestor organizații, reglementând-o și, în funcție de aceasta, stabilește masa de bunuri ce urmează să le fie încredințată în administrare operativă directă, pentru ca, în acest fel, organizațiile socialiste de stat, pe care statul le-a creat, să-și poată îndeplini atribuțiile ce le-au fost atribuite și sarcinile de plan ce le sînt trasate*”¹¹.

Așadar, dreptul de proprietate al statului asupra bunurilor sale constituia condiția prealabilă, pentru ca, în calitate de titular al puterii de stat, el să poată proceda, în cadrul unor raporturi de drept administrativ, la repartizarea bunurilor ce îi aparțineau în administrarea operativă directă a organizațiilor socialiste de stat. Pentru a le asigura acestor organizații posibilitatea de a desfășura activitatea specifică pentru care au fost create, statul socialist le repartiza bunuri din fondul unitar al proprietății sale, în administrare operativă directă¹².

În scopul de a evidenția esența dreptului ce se naștea din repartizarea de către stat din fondul proprietății sale în administrarea operativă directă a organizațiilor socialiste de stat („*repartizare ce nu știrbește nici unitatea proprietății de stat, nici unitatea voinței statutului socialist*”¹³), doctrina sublinia faptul că aceste organizații exercitau acele drepturi patrimoniale ce le erau conferite de către stat, în temeiul puterii de stat, deci nu prin putere proprie, și „*în interesul statului întru chipînd poporul muncitor, deci exclusiv în interesul sarcinilor de plan ce li s-au trasat*”¹⁴. În acest sens, „*produsul fabricat de întreprinderea de stat este apropiat chiar de stat, după cum tot statul și-a apropiat deja și mijloacele de*

---

⁸ *Curs de drept economic sovietic*, sub redacția lui L. Ghințburg, F. Pașukanis, vol. I, 1935, p. 180, *apud* T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 188.

⁹ I.F. Mikolenko, *Persoanele juridice de stat în dreptul civil sovietic*, în „*Sovetskoe gosudarstvo i pravo*”, nr. 7, 1951, p. 52, *apud* T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 188.

¹⁰ *Traité de droit civil et commercial des Soviets*, vol. III, Paris, 1930, p. 157 și urm., *apud* T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 189.

¹¹ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 190.

¹² *Idem*.

¹³ A.V.Venedictov, vol. II, p. 50, *apud* T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 191.

¹⁴ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 191.

producție, și acest produs este îndrumat în conformitate cu natura lui și cu planul de stat, fie spre consumația productivă, fie spre cea individuală”¹⁵.

Ceea ce caracteriza, în mod determinant, noul drept real era **natura juridică administrativă** a raporturilor stabilite de stat, titularul proprietății de stat, cu organizațiile socialiste de stat, decurgând din subordonarea organizației socialiste față de stat¹⁶. Era vorba, așadar, de un drept de administrare al organizației socialiste, prin natura sa, inopozabil statului. Această particularitate, a inopozabilității față de stat era, în primul rând, expresia unei *rațiuni de ordin economic*, și anume aceea că statului proprietar trebuie să i se recunoască posibilitatea unei gospodării cât mai eficace a bunurilor sale. Or, în realizarea acestui deziderat, statul trebuia să aibă și posibilitatea redistribuirii bunurilor, atunci când repartizarea inițială nu mai corespundea, redistribuire care implica revocarea drepturilor deja constituite. *Pe plan juridic*, inopozabilitatea dreptului față de proprietar reieșea din natura raporturilor juridice care s-au stabilit între stat și organizațiile socialiste titulare ale dreptul de administrare directă, ca urmare a emiterii de către organul competent a unui act de autoritate, act de drept administrativ, care este, ca regulă, revocabil¹⁷.

Teoria dreptului de administrare operativă reflecta, în același timp, și conținutul acestui drept real: el îndreptățea organizațiile socialiste de stat să posede, să întrebuințeze și, într-un anumit sens, să dispună de bunurile repartizate, în măsura însă în care aceste atribute le erau necesare realizării scopului pentru care au fost înființate și îndeplinirii sarcinilor de plan care le reveneau¹⁸.

În mod concret, în temeiul atributului *posesiei*, titularul dreptului putea stăpâni în fapt bunurile din patrimoniul său, la fel ca și în cazul posesiei pe care o exercită proprietarul, în timp ce elementul psihologic era diferit de cel corespunzător dreptului de proprietate, el privind numai conținutul dreptului de administrare operativă directă. *Folosința* consta în posibilitatea organizațiilor socialiste de stat de a utiliza bunurile în activitatea productivă sau social-culturală, nu spre folosul lor, ci în conformitate cu scopurile pentru care ele au fost create și pentru îndeplinirea sarcinilor de plan. În exercitarea acestui atribut, titularul putea să culeagă fructele, produsele și veniturile bunului, dobândind asupra lor **un drept de administrare directă**, căci fructele și veniturile acestor

¹⁵ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 191.

¹⁶ Situația era diferită în raporturile titularului, în calitate de subiect de drept civil, cu celelalte persoane fizice sau juridice. Aceste raporturi se nasc și există pe orizontală, părțile având una față de cealaltă o poziție de egalitate juridică. Sunt raporturi de drept civil.

¹⁷ E. Lupan, I. Reghini, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Cluj-Napoca, 1977, p. 177.

¹⁸ T. Ionașcu, S. Brădeanu, *op. cit.*, p. 194.

bunuri nu le aparțineau lor, ci statului, care era proprietarul unic al acelor bunuri¹⁹.

Dreptul de dispoziție cuprinde două feluri de atribute, în cazul proprietarului: dreptul de dispoziție materială, adică de a hotărî cu privire la existența materială a bunurilor, de a hotărî transformarea sau consumarea lor, și dreptul de dispoziție juridică, adică de a hotărî cu privire la existența juridică a bunurilor, dreptul de a le greva cu sarcini reale, de a le transmite, de a le înstrăina. *Dispoziția materială* era recunoscută organizațiilor socialiste de stat în privința mijloacelor fixe și circulante, pe care le puteau consuma în procesul de producție, însă numai în limitele necesare realizării scopului avut în vedere la înființarea lor și a realizării sarcinilor de plan ce le-au fost stabilite, dar lipsea în privința produselor. Organizația socialistă de stat nu avea un drept de *dispoziție juridică* decât în mod cu totul excepțional, și anume în cazul mijloacelor fixe, numai dacă ele nu mai puteau fi întrebuintate în procesele de producție, iar în privința mijloacelor circulante din sfera producției, numai atunci când, depășind nevoile curente de producție, ele erau excedentare.

Esențial de reținut este că atributele posesiei, folosinței și dispoziției de către organizațiile socialiste de stat asupra bunurilor care le erau repartizate în administrare operativă directă aveau **un conținut și o finalitate proprii și un regim juridic specific**, în funcție atât de scopul pentru a cărui realizare ele au luat ființă și de sarcinile de plan care le-au fost trasate, în îndeplinirea acestui scop, cât și de destinația concretă la care bunurile erau afectate în patrimoniul acestor organizații, în conformitate cu specificul activității fiecăreia dintre ele. Atributele prin care se exercita dreptul de administrare operativă directă se deosebeau, prin aceasta, de posesia, folosința și dispoziția din cuprinsul dreptului de proprietate²⁰.

După schimbarea sistemului politic al regimului comunist din anul 1989, deschiderea spre economia de piață și „dezghețarea” circuitului civil au impus transformarea fostei proprietăți socialiste de stat în proprietate privată²¹. În acest nou context socio-economic a fost adoptat unul dintre principalele acte normative care au marcat începutul reformei pe plan economic în România, și anume Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat în regii autonome și societăți comerciale²². Pe baza acestei legi, proprietatea de stat

---

¹⁹ *Idem.*

²⁰ *Ibidem*, p. 196.

²¹ I. Sabău-Pop, O. Puie, *Regimul juridic al unor bunuri aparținând regiilor autonome și societăților comerciale cu capital de stat, în contextul legislativ actual*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, disponibil online la adresa: <http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articollid=163>, p. 1.

²² Publicată în M. Of. nr. 98 din 8 august 1990, cu *modificările și completările ulterioare*.

asupra mijloacelor fixe și a mijloacelor circulante a fost transferată în patrimoniul regiilor autonome și a societăților comerciale, ca primă etapă a „dezetatizării” economiei naționale, prin reorganizarea entităților juridice care exercitau anterior asupra bunurilor un drept de administrare operativă directă²³.

Potrivit dispozițiilor Legii nr. 15/1990, *„(u)nitățile economice de stat, indiferent de organul în subordinea căruia își desfășoară activitatea, se organizează și funcționează, în conformitate cu dispozițiile prezentei legi, sub formă de regii autonome sau societăți comerciale”* [art. 1 alin. (1)], iar *„bunurile din patrimoniul societății comerciale sunt proprietatea acesteia, cu excepția celor dobândite cu alt titlu”* [art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990]²⁴.

Art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990 nu distinge în privința bunurilor care au aparținut unei întreprinderi de stat intrate în patrimoniul societăților comerciale în urma reorganizării acestora și în privința cărora societățile comerciale devin proprietare, dar nu toate elementele patrimoniale ce constituiau masa de bunuri preluată în urma inventarierii de către societățile comerciale pot deveni proprietatea societăților comerciale, potrivit excepției instituite de art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990²⁵. Conform art. 19 din Legea nr. 15/1990, *„(i)nventarierea patrimoniului unităților economice de stat supuse transformării în societăți comerciale, precum și evaluarea și stabilirea capitalului societăților comerciale înființate pe această cale se fac în condițiile stabilite prin hotărâre a guvernului”*, sens în care a fost adoptată H.G. nr. 834/1991 privind stabilirea și evaluarea unor terenuri deținute de societățile comerciale cu capital de stat²⁶, reglementând situația terenurilor intrate în patrimoniul societăților comerciale în urma reorganizării (în preambulul căreia, *„în aplicarea prevederilor art. 19 și art. 20 din Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, Guvernul României hotărăște”*, iar conform art. 1 *„Terenurile aflate în patrimoniul societăților comerciale cu capital de stat la data înființării acestora, necesare desfășurării activității conform obiectului lor de activitate, se determină, pentru societățile comerciale înființate prin hotărâre a Guvernului, de către organele care, potrivit legii, îndeplinesc atribuțiile ministerului*

²³ I. Sabău-Pop, O. Puie, *op. cit.*, p. 1.

²⁴ Dispozițiile art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990 exceptează dobândirea în proprietate de către societățile comerciale a bunurilor care au intrat în patrimoniul lor cu alt titlu, de unde rezultă faptul că societatea comercială este proprietară a bunurilor din patrimoniul său, cu excepția celor care fac obiectul exclusiv al proprietății publice sau care fac parte din domeniul privat al statului (I. Sabău-Pop, O. Puie, *op. cit.*, p. 4).

²⁵ I. Sabău-Pop, O. Puie, *op. cit.*, p. 4.

²⁶ Publicată în M. Of. nr. 259 din 20 decembrie 1991, cu modificările și completările ulterioare.

de resort, iar pentru societățile comerciale înființate prin decizia organului administrației locale de stat, de către autoritatea publică județeană”).

Legea nr. 15/1990 este o lege preconstituțională, la data adoptării sale proprietatea publică și privată a statului nefiind delimitată de proprietatea publică și privată a unităților administrativ-teritoriale, lucru realizat doar de către legiuitorul constituant prin intrarea în vigoare a Constituției din anul 1991. De aceea, la momentul înființării societăților comerciale rezultate în urma reorganizării fostelor unități economice de stat, terenurile administrate operativ de către fostele unități economice de stat au intrat în patrimoniul acestora, sub rezerva excepției instituite de art. 20 alin. (2), Legea nr. 15/1990, stabilind explicit faptul că „inventarierea patrimoniului unităților economice de stat supuse transformării în societăți comerciale, precum și evaluarea și stabilirea capitalului societăților comerciale înființate pe această cale se fac în condițiile stabilite prin hotărâre a guvernului” (art. 19 din Legea nr. 15/1990).

Conform dispozițiilor Legii nr. 15/1990, terenurile fostelor unități economice de stat au intrat în patrimoniul societăților comerciale rezultate în urma reorganizării la data înființării, dreptul de proprietate asupra acestora urmând a fi atestat *sub condiția (s.n.)* îndeplinirii cerințelor impuse prin hotărâre de guvern (în speță, H.G. nr. 834/1991). Aceste societăți au dobândit astfel asupra terenurilor, la data reorganizării, un drept de proprietate, putem spune, condițională, soarta sa depinzând de realizarea unui „eveniment” cu valoare de condiție, stabilit prin voința legiuitorului *lato sensu*, și nu a părților, asimilabil unui drept de proprietate rezolubilă, atipică²⁷.

Ceea ce este important a fi subliniat, cu precădere, este că nu mai putem vorbi după anul 1989 de un *drept de administrare operativă directă* asupra terenurilor intrate în patrimoniul societăților comerciale înființate pe baza Legii nr. 15/1990. Așa cum s-a evidențiat expres în literatura juridică²⁸, „dreptul de administrare operativă directă, inclusiv dreptul de posesiune al organizației socialiste de stat reclamantă, nu poate fi conceput în afara proprietății de stat și constituie tocmai exercitarea acestui drept de proprietate al statului (s.n.)”.

---

²⁷ Proprietatea rezolubilă nu mai este rezultatul voinței părților unui act juridic translativ de proprietate, ci rezultatul unui fapt juridic în sens restrâns de care legea leagă producerea acestui efect juridic. Pentru o detaliere a proprietății condiționale, în modalitatea proprietății rezolubile atipice, a se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. 2, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 33 și urm.

²⁸ D. Pașalega, *Acțiunea în revendicare – mijloc de drept civil pentru apărarea proprietății socialiste*, în I.P. nr. 8/1959, p. 44, *apud* C. Oprîșan, *Apărarea proprietății socialiste prin mijloace de drept civil*, Ed. Științifică, București, 1965.

Dreptul de administrare operativă directă presupune, axiomatic, existența dreptului de proprietate de stat asupra bunului revendicat²⁹, or *ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*.

Proprietatea de stat reglementată de Constituția din 1965 și actele normative de aplicare a acesteia nu-și mai găseau corespondent în noul regim juridic al proprietății³⁰, odată ce, așa cum s-a subliniat în doctrină³¹ „[c]ând o lege a fost făcută exclusiv în vederea unei situații sau circumstanțe anumite sau în legătură unică cu o anumită instituție juridică (...) legea se va putea considera abrogată, prin imposibilitatea aplicării, în ziua când situația, circumstanțele sau instituția în vederea cărora a fost făcută iau sfârșit; din acel moment se poate spune că legea devine oarecum fără cauză”.

Ideea căderii în desuetudine a legii, corolarul unei interpretări istorico-teleologice, este susținută de toate principiile aplicării legii civile în timp consacrate ulterior de lege și doctrină, principii potrivit cărora legea nouă se va aplica de la data intrării în vigoare (fără a putea fi considerată retroactivă) atât situațiilor juridice care se vor naște, modifica sau stinge după această dată, precum și efectelor viitoare ale situațiilor juridice trecute (*facta futura*), cât și, de regulă, situațiilor juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data intrării ei în vigoare (*facta pendencia*)³².

Acest raționament este preluat și de noul Cod civil, care prevede în art. 6 alin. (6), referitor la aplicarea în timp a legii civile, că „**Dispozițiile legii noi sunt de asemenea aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia (s.n.), derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor (s.n.), și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi**”, iar conform art. 5 alin. (2) din Legea nr. 71/2011³³, „**Dispozițiile Codului civil sunt aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din**

²⁹ *Idem*.

³⁰ E. Popa, *Regimul juridic al dreptului de administrare asupra bunurilor care fac parte din domeniul public*, în *Dreptul* nr. 3/2000, p. 91.

³¹ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2002, p. 55.

³² G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a II-a, Ed. All Beck, București, 2002, p. 20.

³³ Legea de punere în aplicare a noului Cod civil, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor (s.n.) și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a Codului civil” în acord cu art. 230 din Legea nr. 71/2011, **„La data intrării în vigoare a Codului civil se abrogă: bb) orice alte dispoziții contrare, chiar dacă acestea sunt cuprinse în legi speciale (s.n.)”**, legiuitorul optând să aplice legea nouă în cazul acestor *facta pendentia*, dând astfel expresie principiului potrivit căruia legea abrogată nu se poate aplica situațiilor viitoare sau efectelor viitoare nerealizate ale situațiilor juridice trecute.

Statul român, titular al dreptului de proprietate pe care îl exercita în virtutea Constituției din anul 1965, în numele întregului popor, renunța la prerogativa de proprietar unic și absolut, transferând în patrimoniul persoanelor juridice rezultate din reorganizarea fostelor întreprinderi și unități economice socialiste de stat bunurile asupra cărora acestea exercitau anterior un drept de administrare operativă directă.

Regimul juridic aplicabil terenurilor trecute în patrimoniul noilor societăți comerciale a fost stabilit ulterior intrării în vigoare a Constituției din anul 1991, în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991 și a imediatei adoptări a H.G. nr. 834/1991 vizând reglementarea procedurii de stabilire și evaluare a terenurilor preluate de către societățile comerciale de la fostele unități economice de stat la data înființării, la data de 20 decembrie 1991, așa cum anunța art. 19 din Legea nr. 15/1990.

Potrivit art. 1 al H.G. nr. 834/1991: **„Terenurile aflate în patrimoniul societăților comerciale cu capital de stat la data înființării acestora, necesare desfășurării activității conform obiectului lor de activitate (s.n.), se determină, pentru societățile comerciale înființate prin hotărâre a Guvernului, de către organele care, potrivit legii, îndeplinesc atribuțiile ministerului de resort, iar pentru societățile comerciale înființate prin decizia organului administrației locale de stat, de către autoritatea administrativă publică județeană”**, **„Prevederile art. 1 nu se aplică terenurilor care, în condițiile legii, fac parte din domeniul public, precum și terenurilor cărora le sînt aplicabile prevederile H.G. nr. 746/1991”** (art. 3 al H.G. nr. 834/1991).

Conform aceleiași hotărâri, dreptul de proprietate asupra terenurilor se poate exclusiv stabili prin emiterea certificatului de atestare a dreptului de proprietate, care trebuie înscris în mod obligatoriu în evidențele de publicitate imobiliară, conform Legii nr. 7/1996 a cadastrului și publicității imobiliare³⁴

---

³⁴ Publicată în M. Of. nr. 61 din 26 martie 1996, republicată în temeiul prevederilor art. III din Legea nr. 150/2015 pentru modificarea și completarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare

(iar până la intrarea în vigoare a acestei din urmă legi, în baza Decretului-Lege nr. 115/1938³⁵).

Coroborând dispozițiile Legii nr. 15/1990 și ale H.G. nr. 834/1991, cvasiunanimitatea opiniilor doctrinare au fost în sensul că, la data înființării, societățile comerciale rezultate în urma reorganizării fostelor unități economice de stat deveneau, *ope legis*, proprietare asupra bunurilor mobile și imobile, altele decât cele ce intrau sub incidența excepției prevăzute de art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990 (terenurile proprietate publică și terenurile agricole aflate în proprietatea societăților comerciale agricole). Legea nr. 15/1990 fiind o lege preconstituțională, la data adoptării sale proprietatea publică și privată a statului nefiind delimitată de proprietatea publică și privată a unităților administrativ-teritoriale, regimul juridic al dobândirii dreptului de proprietate asupra terenurilor a fost reglementat prin H.G. nr. 834/1991.

Având în vedere statutul special al terenurilor ce au aparținut organizațiilor socialiste de stat, dobândirea dreptului de proprietate asupra acestora a fost supusă condiției întrunirii criteriilor reglementate de H.G. nr. 834/1991, cu excepțiile mai sus precizate, privind terenurile care fac obiectul domeniului public și a celor aflate în patrimoniul societăților comerciale agricole.

Instanțele au apreciat, în acest sens, că *„din interpretarea coroborată a acestor dispoziții legale (ale H.G. nr. 834/1991 – s.n.), rezultă că este logic că terenul este în proprietatea Statului Român, pentru că numai astfel se justifică demersul reclamantei în vederea eliberării certificatului de atestare a dreptului de proprietate asupra terenurilor conform H.G. nr. 834/1991 (...)”*³⁶, iar numai după aplicarea prevederilor art. 1, adică după determinarea terenurilor aflate în patrimoniul societăților comerciale cu capital integral de stat la data înființării, necesare desfășurării activității, ele intră în proprietatea societăților comerciale: *„terenurile în litigiu pot face obiectul H.G. nr. 834/1991 în măsura în care reclamanta îndeplinește condițiile prev. la art. 1 din acest act normativ”*³⁷; *„Actul normativ respectiv permite societăților comerciale cu capital de stat la data înființării acestora să devină proprietare ale terenurilor **necesare desfășurării activității conform obiectului lor de activitate** (s.n.), prin eliberarea, de către*

---

nr. 7/1996, publicată în M. Of. nr. 459 din 25 iunie 2015, dându-se textelor o nouă numerotare, cu modificările și completările ulterioare.

³⁵ Publicată în M. Of. nr. 95 din 27 aprilie 1938, cu modificările și completările ulterioare.

³⁶ C. Ap. Timișoara, dec. civ. din 8 noiembrie 2007 în recursurile ce au făcut obiectul dos. nr. 1032/30/2006 (nepublicată) – (http://portal.just.ro/59/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=3000000000001125&id_inst=59).

³⁷ *Idem.*

autoritățile competente, a unor certificate de atestare a dreptului de proprietate asupra terenurilor, conform art. 5 din H.G. nr. 834/1991”³⁸.

Potrivit textului H.G. nr. 834/1991, numai terenurile aflate în patrimoniul societăților comerciale cu capital de stat la data înființării acestora, altele decât cele care fac obiectul domeniului public și decât cele aflate în patrimoniul societăților comerciale agricole, pe de o parte, și care, pe de altă parte, sunt necesare desfășurării activității conform obiectului de activitate, pot fi dobândite în proprietate. După cum s-a subliniat în jurisprudență și în doctrină³⁹, potrivit prevederilor art. 1 din H.G. nr. 834/1991, odată îndeplinită prima condiție – ca terenurile să nu fie obiectul domeniului public sau să se afle în patrimoniul societăților comerciale agricole –, o societate comercială cu capital de stat este îndreptățită să i se ateste dreptul de proprietate, doar sub rezerva îndeplinirii unei a doua duble condiții, și anume **aceea ca terenurile să se afle în patrimoniul său, la data eliberării certificatului de atestare, fiind necesar desfășurării activității conform obiectului său de activitate**⁴⁰. S-a constatat, în aplicarea celor două criterii, că **este nelegal certificatul de atestare a dreptului de proprietate emis în favoarea unei societăți comerciale pentru o suprafață de teren care la data eliberării certificatului de atestare nu se afla juridic în patrimoniul societății comerciale, fiind transmisă în administrarea altei instituții**⁴¹, **vândut altei persoane care a cumpărat un activ al societății comerciale și terenul astfel vândut fiind aferent activului cumpărat**⁴², **sau dacă, la data emiterii certificatului, acea societate nu avea un drept de administrare directă, ci îl deținea în baza unui contract de închiriere**⁴³.

³⁸ *Idem*.

³⁹ I. Sabău-Pop, O. Puie, *op. cit.*, p. 5.

⁴⁰ „În considerentele sentinței, s-a arătat că terenul susmenționat este necesar reclamantei pentru realizarea obiectului de activitate, iar aceasta achita pentru această suprafață taxele de folosință. De vreme ce sentința menționată are caracter definitiv și irevocabil se poate concluziona că instanța a stabilit cu putere de lucru judecat faptul că terenul evidențiat în CF (...) este în folosința reclamantei. **Dar dreptul de folosință nu ar fi putut să-i fie recunoscut reclamantei, dacă instanța nu reținea că acest teren este aferent construcțiilor proprietatea reclamantei, fiindu-i necesar pentru desfășurarea activității conform obiectului de activitate (s.n.)**” (C. Ap. Timișoara, dec. civ. din 8 noiembrie 2007 precit).

⁴¹ A se vedea ÎCCJ, S. cont. adm. și fisc., dec. nr. 2827 din 31 mai 2007, în *Jurisprudența Secției de contencios administrativ și fiscal pe anul 2007, semestrul I*, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 184-189.

⁴² A se vedea CSJ, S. cont. adm., dec. nr. 1165 din 17 iunie 1996, în *Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 1996*, Ed. Proema, Baia Mare, 1997, pp. 388-390.

⁴³ A se vedea ÎCCJ, S. cont. adm. și fisc., dec. nr. 3991 din 15 noiembrie 2006, în *Jurisprudența Secției de contencios administrativ și fiscal pe anul 2006, semestrul II*, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 113-117.

Ca atare, „pentru a putea beneficia de dispozițiile art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990, în virtutea cărora este transformat dreptul de administrare operativă, al fostei unități economice de stat, într-un drept de proprietate privată al societății comerciale nou înființate, societății îi revine indiscutabil sarcina probei, în conformitate cu prevederile art. 1169 C. civ.”⁴⁴.

„În primul rând, petenta trebuie să facă dovada că antecesoarea ei a fost o unitate economică de stat și că acea antecesoare a avut în patrimoniu său un drept de administrare operativă ori directă, asupra terenurilor în litigiu, descrise cu date de C.F.

Acest drept, caracterizat de doctrina de la acea vreme ca fiind un drept real de tip nou, opozabil tuturor, cu excepția statului, se dobânda numai printr-un act administrativ, iar condițiile în care organul de stat competent transmitea în cadrul unor raporturi administrative un astfel de drept, erau reglementate prin Decretul nr. 409/1955 și Legea nr. 5/1978.

Astfel, dobândirea dreptului de administrare operativă, fără un act administrativ, nu poate fi primită”⁴⁵.

Trebuie apoi dovedită rațiunea atestării existenței unui drept de proprietate, conform procedurii speciale prevăzute de H.G. nr. 834/1991, și anume motivul pentru care acesta a fost acordat, anterior anului 1989, **fiind necesar desfășurării activității unității sociale de stat conform obiectului său de activitate**⁴⁶, și apoi faptul că **acesta se află în patrimoniul societății și că se menține necesitatea deținerii terenului în continuare în vederea desfășurării activității**, la data eliberării certificatului de atestare, conform obiectului de activitate. Căci, altminteri, dreptul de administrare operativă directă nu se va transforma în drept de proprietate, întrucât „*acolo unde încetează temeiul aplicării legii, încetează și acțiunea legii*”.

În temeiul acestor considerente, credem că ar fi impropriu să vorbim despre exercitarea unui drept de administrare asupra terenurilor în cauză, după anul 1989.

Pentru a clarifica distincția dintre dreptul de administrare operativă și dreptul de administrare, vom prezenta în continuare regimul juridic al dreptului de administrare în reglementarea ulterioară anului 1989, atât anterior intrării în vigoare a noului Cod civil, cât și după aceea.

⁴⁴ C. Ap. Cluj, dec. civ. nr. 540/R/2009, *precit.*

⁴⁵ *Idem.*

⁴⁶ Dreptul de administrare directă este așadar dreptul real pe care îl au organizațiile socialiste de stat asupra bunurilor ce le sunt repartizate din fondul unitar de stat, **în vederea realizării scopului pentru care au fost înființate** (s.n.) (E. Lupan, I. Reghin, *op. cit.*, p. 177).

§ 2. Dreptul de administrare în reglementarea legală în vigoare în perioada 21 decembrie 1989 - 1 octombrie 2011

Dreptul de administrare este prevăzut, în primul rând, de art. 135 alin. (5) din Constituție: „*Bunurile proprietate publică sunt inalienabile. În condițiile legii organice, ele pot fi date în administrare regiilor autonome ori instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate; de asemenea, ele pot fi date în folosință gratuită instituțiilor de utilitate publică*”.

Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia⁴⁷ prevedea în art. 12 că „*Bunurile din domeniul public pot fi date, după caz, în administrarea regiilor autonome, a prefecturilor, a autorităților administrației publice centrale și locale, a altor instituții publice de interes național, județean sau local*”. Dar dispoziții legale referitoare la dreptul de administrare găsim și într-o serie de alte acte normative, cum ar fi: Legea administrației publice locale nr. 215/2001⁴⁸, Legea nr. 15/1990 privind transformarea unităților economice de stat în regii autonome și societăți comerciale, O.G. nr. 15/1993 privind unele măsuri pentru restructurarea activităților regiilor autonome⁴⁹, Legea nr. 58/1991 privind privatizarea societăților comerciale⁵⁰, abrogată și înlocuită de O.U.G. nr. 88/1997⁵¹, astfel cum a fost modificată și completată de Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice⁵².

Potrivit doctrinei⁵³, dreptul de administrare este dreptul real principal inalienabil, insesizabil și imprescriptibil, constituit de autoritatea competentă, în mod gratuit, asupra unui bun din domeniul public în favoarea unei regii autonome sau a unei instituții publice, ca modalitate de exercitare a dreptului de proprietate publică, drept care conferă titularului său atributele posesiei, folosinței și dispoziției, cu respectarea obligațiilor prevăzute în actul de constituire, precum și a limitelor materiale și juridice.

Acest drept se constituie, după caz, conform art. 12 alin. (2) din Legea nr. 213/1998 „*prin hotărâre a Guvernului sau a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local*”.

---

⁴⁷ Publicată în M. Of. nr. 448 din 24 noiembrie 1998.

⁴⁸ Publicată în M. Of. nr. 204 din 23 aprilie 2001, republicată în temeiul art. III din Legea nr. 286 din 29 iunie 2006 pentru modificarea și completarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, publicată în M. Of. nr. 621 din 18 iulie 2006, și rectificată în M. Of. nr. 776 din 13 septembrie 2006, dându-se textelor o nouă numerotare.

⁴⁹ Publicată în M. Of. nr. 202 din 23 august 1993, cu modificările și completările ulterioare.

⁵⁰ Publicată în M. Of. nr. 169 din 16 august 1991.

⁵¹ Publicată în M. Of. nr. 381 din 29 decembrie 1997.

⁵² Publicată în M. Of. nr. 236 din 27 mai 1999, cu modificările și completările ulterioare.

⁵³ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, p. 446.

Din punct de vedere al naturii juridice a raporturilor care se stabilesc între stat și beneficiarii dreptului de administrare, acestea sunt, de regulă, raporturi de subordonare, iar nu raporturi de drept civil, iar atribuirea bunurilor se face prin acte de putere, respectiv prin acte administrative cu caracter individual, iar nu prin acte juridice de drept privat.

Potrivit textelor de lege, el se putea constitui numai în favoarea regiilor autonome și a instituțiilor publice⁵⁴.

Legea nr. 15/1990 reprezintă actul normativ prin care au fost înființate regiile autonome. Înființarea acestor agenți economici s-a realizat practic prin transformarea fostelor unități economice de stat ce funcționau în ramurile de interes strategic pentru economia națională. Art. 2 din Legea nr. 15/1990 prevede că „regiile autonome se organizează și funcționează în ramurile strategice ale economiei naționale – industria de armament, energetică, exploatarea minelor și a gazelor naturale, poștă și transporturi feroviare – precum și în unele domenii aparținând altor ramuri stabilite de Guvern”.

În funcție de natura interesului activității economice desfășurate de regia autonomă, aceasta se poate înființa fie prin hotărâre a Guvernului dacă era de interes național, fie prin hotărâre a organelor județene și municipale ale administrației de stat, dacă regia autonomă era de interes local [art. 3 alin. (2) din Legea nr. 15/1990].

Regiile autonome sunt persoane juridice și, implicit, dețin un patrimoniu propriu format din bunuri asupra cărora exercită un drept de proprietate [art. 5 alin. (1) din Legea nr. 15/1990 – fiind adoptată înainte de intrarea în vigoare a actualei Constituții, această lege nu conține prevederi cu privire la dreptul de administrare]. După intrarea în vigoare a Constituției, acest text a fost interpretat în sensul că se referă la bunurile cu privire la care regia are un titlu de proprietate, iar nu la bunurile din domeniul public pe care le are în administrare. În legătură cu aceste bunuri, regia are doar un drept de administrare, ca drept real. Această idee a fost consacrată după intrarea în vigoare a Constituției prin dispozițiile art. 4-6 din O.G. nr. 15/1993⁵⁵. Patrimoniul regiei autonome este divizat în masa bunurilor proprietate privată a regiei și masa bunurilor asupra cărora aceasta exercită doar un drept de administrare, proprietatea aparținând în regim de drept public statului sau unităților administrativ-teritoriale.

---

⁵⁴ A se vedea, de exemplu, și A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *Considerații asupra dreptului de administrare ca drept real principal*, în *Revista de Științe Juridice*, pp. 74 și 75.

⁵⁵ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, p. 435. Conform art. 4 alin. (1) din O.G. nr. 15/1993, „Bunurile proprietate publică pe care regia le are în administrare, fiind inalienabile potrivit art. 135 alin. (5) din Constituția României, se evidențiază în mod distinct în patrimoniul regiei”.

Numărul regiilor autonome înființate fiind foarte mare, prin O.U.G. nr. 30/1997⁵⁶ s-a creat posibilitatea legală a reorganizării marilor entități economice în societăți comerciale, așa încât regiile autonome au continuat să funcționeze doar în numărul strict necesar. Reorganizarea legală a regiilor autonome în societăți comerciale care apoi au fost privatizate constituie o consecință a aplicării principiilor economiei de piață, în conformitate cu care proprietatea privată deține poziția dominantă în raport cu proprietatea publică⁵⁷.

Cu ocazia transformării regiilor autonome în societăți comerciale, bunurile proprietate publică, obiect al dreptului de administrare, au fost atribuite noilor societăți comerciale în baza unor contracte de concesiune, pe un termen stabilit prin actul administrativ individual de reorganizare⁵⁸.

Instituțiile publice au fost definite în literatura de specialitate⁵⁹ ca fiind persoane juridice înființate prin acte de putere sau de dispoziție ale autorităților publice locale sau centrale, al căror scop este realizarea de activități fără caracter comercial sau îndeplinirea unui serviciu public nepatrimonial.

Instituțiile publice se înființau pe baza dispozițiilor Constituției, prin legi sau prin acte administrative iar, în raport de natura interesului în vederea căruia au fost constituite, conform art. 12 alin. (1) din Legea nr. 213/1998, instituțiile publice sunt de interes național și de interes local.

În vederea realizării scopului pentru care au fost înființate, ambele categorii de instituții publice sunt finanțate de la bugetul de stat sau de la bugetele locale, dar pot avea și bunuri proprietate privată, în virtutea calității lor de persoane juridice, precum și bunuri asupra cărora exercită un drept de administrare ce le-a fost transmis de către titularii dreptului de proprietate publică⁶⁰.

Titularii dreptului de administrare acționează și în calitate de subiecte de drept public și în calitate de subiecte de drept privat în legătură cu acest drept real, în funcție de natura raporturilor juridice. În procesul de constituire sau de încetare a dreptului de administrare, regiile autonome și instituțiile publice se înfățișează ca subiecte de drept public, iar în raporturile juridice născute în legătură cu acest drept real, ele acționează ca subiecte de drept privat⁶¹.

Întrucât premisa nașterii, existenței și a exercitării dreptului de administrare o constituie însuși dreptul de proprietate publică, rezultă că dreptul de

---

⁵⁶ Publicată în M. Of. nr. 125 din 19 iunie 1997.

⁵⁷ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, pp. 74 și 75.

⁵⁸ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, p. 436.

⁵⁹ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 75; L. Pop, L.M. Harosa, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 135.

⁶⁰ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 76.

⁶¹ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, p. 437.

administrare reprezintă un *drept real principal, derivat din dreptul de proprietate publică*.

Așadar, dreptul de administrare este un drept real principal, și nu un dezmembrământ al dreptului de proprietate publică, întrucât are o existență de sine stătătoare iar titularii săi îl exercită în nume propriu în raporturile juridice cu celelalte subiecte de drept, altele decât statul și unitățile administrativ-teritoriale. Dreptul de administrare nu este susceptibil de dezmembrare, așa cum nici dreptul de proprietate publică nu este compatibil cu fracționarea sa în dezmembrăminte⁶².

Ceea ce este esențial în conturarea individualității sale este atât natura administrativă, cât și inopozabilitatea față de titularii dreptului de proprietate publică⁶³.

Caracterele juridice ale dreptului de administrare sunt aceleași cu cele ale dreptului de proprietate publică, astfel că bunurile care constituie obiectul dreptului de administrare sunt *inalienabile, imprescriptibile și insesizabile*.

Aceste trăsături juridice sunt împrumutate de dreptul de proprietate publică, dar există, în același timp, o serie de dispoziții legale speciale care le consacără legal, referindu-se explicit la dreptul de administrare: art. 10 din O.G. nr. 15/1993 consacără caracterul insesizabil al acestor bunuri, dispunând că în cazul angajării răspunderii contractuale sau delictuale a regiei autonome, creditorii pot cere executarea silită numai asupra bunurilor din proprietatea regiei, aceasta neputând constitui niciun fel de garanții asupra bunurilor proprietate publică; potrivit art. 24 din O.U.G. nr. 88/1997 modificată prin Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, regiile autonome pot vinde numai acele active care sunt proprietatea lor, fiind excluse astfel bunurile asupra cărora acestea au doar un drept de administrare.

În ceea ce privește conținutul acestui drept, art. 12 alin. (3) din Legea nr. 213/1998 dispune: „*Titularul dreptului de administrare poate să posede, să folosească bunul și să dispună de acestea, în condițiile actului prin care i-a fost dat bunul în administrare*”. Așadar, cele trei atribute ale dreptului de administrare sunt posesia, folosința și dispoziția. Aceste prerogative se înfățișează însă într-o formă specifică, în sensul în care ele nu se confundă cu posesia, folosința și dispoziția ca prerogative ale dreptului de proprietate publică.

Posesia este, în acest caz, doar expresia juridică a stăpânirii, iar nu a apropiierii bunului. Numai dreptul de proprietate publică și dreptul de proprietate privată presupun o apropiere a bunurilor, iar nu și drepturile reale

⁶² A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 78.

⁶³ *Ibidem*, pp. 76 și 77.

constituite pe temeiul acestor drepturi de proprietate. Mai mult, stăpânirea nu se face în calitate de proprietar, ci în calitate de titular al dreptului de administrare⁶⁴. *Folosința* este cel mai important atribut al dreptului de administrare, chiar dacă nu acoperă întreaga substanță a acestuia. Pe baza acestui atribut, titularii dreptului de administrare pot utiliza bunurile care le-au fost atribuite, ținând seama atât de destinația generală a bunurilor (uzul sau utilitatea publică), cât și de destinația lor specială, stabilită prin actul de atribuire⁶⁵. Titularul poate culege fructele civile, naturale și industriale produse de bunul aflat în administrare.

În materia perceperii fructelor civile există însă o distincție după cum titularul dreptului de administrare este o regie autonomă sau o instituție publică. În prima ipoteză, pentru că regia autonomă are, prin natura sa, un scop lucrativ, fructele civile intră în proprietatea privată a acesteia și vor putea fi utilizate pentru acoperirea cheltuielilor necesare desfășurării activității sale și pentru obținerea de profit (art. 6 din Legea nr. 15/1990). Dimpotrivă, instituțiile publice, fiind finanțate în principal de la buget, nu vor putea păstra fructele civile percepute decât în mod excepțional, atunci când legea sau actul de înființare le permite să utilizeze veniturile produse de bunurile aflate în administrarea lor, ca surse de extrabugetare de finanțare. În toate celelalte cazuri, instituțiile publice au obligația de a vărsa veniturile realizate la bugetul de stat sau la bugetele locale⁶⁶.

Cât privește atributul *dispoziției*, titularul dreptului de administrare are doar un drept de dispoziție materială asupra bunului primit, condiționat însă de respectarea destinației acestuia. Totodată, titularul poate obține produse sau poate executa lucrări care să consume substanța bunului (spre exemplu: tăieri de arbori, exploatarea bogățiilor subsolului, excavarea de pământ pentru fundații etc.), dar nu va avea dreptul să dispună de bun, prin distrugere sau degradare. De altfel, la încetarea dreptului de administrare, titularul va fi obligat să restituie bunul în starea în care se găsește la acel moment, dar în niciun caz afectat de o uzură peste limitele normale în care un bun proprietar l-ar fi exploatat⁶⁷.

Dispoziția juridică este exclusă, pe de o parte, pentru că acest atribut revine doar proprietarului, iar pe de altă parte, pentru că dreptul de administrare este inalienabil. Totuși, dispozițiile H.G. nr. 841/1995⁶⁸ reglementează două ipoteze,

---

⁶⁴ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, p. 439.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 440.

⁶⁶ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 78.

⁶⁷ *Idem*.

⁶⁸ Publicată în M. Of. nr. 253 din 7 noiembrie 1995.

aparent de excepție⁶⁹. Prima ipoteză este aceea în care pot fi transmise, fără plată, bunuri aflate în administrarea unei instituții publice, în măsura în care ele nu mai sunt necesare pentru desfășurarea activității acesteia, către o altă instituție publică. Procedura transmiterii se realizează pe baza unui proces-verbal încheiat de instituțiile publice interesate și aprobat de către ordonatorii de credite, principali sau secundari, ai celor două instituții publice. Într-o astfel de situație, transferul bunurilor se face printr-un act de drept public, și nu prin unul de drept privat care să confere transmisiunii caracterelor unei dispoziții juridice.

A doua ipoteză este cea în care bunurile scoase din funcțiune, aflate în administrarea instituțiilor publice, sunt transmise, cu plată, către persoane fizice sau juridice de drept privat. Este vorba în realitate de bunuri care nu mai sunt de uz sau de interes public și care au trecut, în consecință, din domeniul public în domeniul privat, conform art. 22 din Legea nr. 213/1998. La momentul trecerii dintr-un domeniu în altul încetează practic și dreptul de administrare, astfel că instituția publică acționează în raporturile cu terții în calitate de mandatar al statului sau al unității administrativ-teritoriale. Veniturile obținute din vânzarea acestor bunuri sunt, potrivit legii, venituri ale bugetului de stat sau ale bugetelor locale.

Nici în această ipoteză nu se pune problema exercitării unei dispoziții juridice a titularului dreptului de administrare, căci, deși înstrăinarea propriu-zisă are loc printr-un act de drept privat (vânzarea), trebuie ca anterior să se fi constatat că a încetat uzul și utilitatea publică a bunului și că bunul a trecut în domeniul privat. Or, actele constatatoare ale acestor aspecte sunt acte de drept public⁷⁰.

Încetarea dreptului de administrare putea surveni prin următoarele modalități: revocare; reorganizarea sau desființarea regiei autonome sau instituției publice; încetarea dreptului de proprietate publică.

a) *Revocarea dreptului de administrare* poate fi analizată din mai multe perspective. Conform art. 12 alin. (3) teza a II-a și alin. (4) din Legea nr. 213/1998, „Dreptul de administrare va putea fi revocat numai dacă titularul său nu-și exercită drepturile și nu-și execută obligațiile născute din actul de transmitere”. „În litigiile privitoare la dreptul de administrare, în instanță titularul acestui drept

⁶⁹ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, pp. 79 și 80; V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale* ... 2004, p. 441.

⁷⁰ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, pp. 78 și 79; V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale* ... 2004, pp. 440 și 441.

va sta în nume propriu. În litigiile referitoare la dreptul de proprietate asupra bunului, titularul dreptului de administrare are obligația să arate instanței cine este titularul dreptului de proprietate, potrivit prevederilor Codului de procedură civilă. Titularul dreptului de administrare răspunde, în condițiile legii, pentru prejudiciile cauzate ca urmare a neîndeplinirii acestei obligații. De asemenea, neîndeplinirea acestei obligații poate atrage revocarea dreptului de administrare” [art. 12 alin. (4) din Legea nr. 213/1998]. Așadar, dreptul de administrare putea fi revocat numai dacă titularul nu-și exercita drepturile și nu-și executa obligațiile născute din actul de transmitere, precum și dacă, în litigiile privitoare la dreptul de proprietate asupra bunului, titularul dreptului de administrare nu-și îndeplinea obligația de a arăta instanței pe titularul dreptului de proprietate, conform dispozițiilor Codului de procedură civilă.

Interpretarea gramaticală a acestor texte de lege conduce la concluzia că, în ambele ipoteze, revocarea dreptului de administrare era o facultate, o posibilitate lăsată la latitudinea titularului dreptului de proprietate, sancțiunea neintervenind obligatoriu, conform legii. Actul prin care se putea dispune revocarea, ca și actul de dare în administrare, era un act de drept public materializat într-o hotărâre a guvernului sau a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București, sau a consiliului local⁷¹.

b) Trecerea bunului în administrarea altuia sau redistribuirea bunurilor. În ambele cazuri de revocare legală arătate mai sus, se sancționează conduita culpabilă a titularului dreptului de administrare, dar în doctrină s-a ridicat întrebarea dacă, în lipsa oricărei fapte culpabile și împotriva voinței titularului, proprietarul poate revoca dreptul de administrare? Întrebarea vizează acele situații în care proprietarul apreciază că este necesară redistribuirea bunurilor între regiile autonome sau instituțiile publice ori trecerea bunurilor în administrarea altuia.

Deși legiuitorul a înțeles să reglementeze limitativ cele două cazuri de revocare a dreptului de administrare, în fapt și în contradicție cu dispozițiile legale, Guvernul a adoptat hotărâri prin care au fost revocate drepturi de administrare, în vederea redistribuirii bunurilor proprietate publică⁷². Doctrina a apreciat că, atât timp cât titularul dreptului de proprietate publică poate să reorganizeze regiile autonome sau instituțiile publice, sau chiar să le desființeze, este

---

⁷¹ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 80.

⁷² A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, pp. 80 și 81; V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale ...* 2004, pp. 442 și 443.

firesc să poată redistribui bunurile atribuite acestora independent de constatarea unei fapte culpabile. În acest context, a fost avansată propunerea *de lege ferenda* ca dispozițiile Legii nr. 213/1998 să fie completate în sensul reglementării posibilității ca revocarea dreptului de administrare să fie dispusă și atunci când este necesară redistribuirea bunurilor sau trecerea lor în administrarea altuia⁷³.

c) *Reorganizarea sau desființarea regiei autonome sau instituției publice* poate conduce la încetarea dreptului de administrare, întrucât regia autonomă se poate reorganiza prin transformarea într-o societate comercială care, fiind subiect de drept privat, nu poate avea calitatea de titular al dreptului de administrare și, în consecință, în patrimoniul său nu poate fi inclus un astfel de drept. Nimic nu împiedică însă societatea nou creată să concesioneze, în condițiile legii, bunurile asupra cărora a exercitat un drept de administrare. Dreptul de administrare încetează, evident, și în cazul desființării regiei autonome, prin pierderea capacității de folosință a acesteia. Și instituția publică își poate pierde calitatea de titular al dreptului de administrare prin chiar încetarea acestuia, în mod similar regiei autonome, fie prin reorganizare, fie prin încetare⁷⁴.

d) *Trecerea unor bunuri din domeniul public în domeniul privat.* Conform art. 10 alin. (2) din Legea nr. 213/1998, bunurile din domeniul public pot fi trecute în domeniul privat prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local, dacă prin Constituție sau prin lege nu se dispune altfel. Ca efect al încetării dreptului de proprietate publică înceta și dreptul de administrare constituit pe baza acestuia⁷⁵.

§3. Dreptul de administrare în reglementarea de după 1 octombrie 2011

Dreptul de administrare este prevăzut, în primul rând, de art. 136 alin. (4) din Constituție: „*Bunurile proprietate publică sunt inalienabile. În condițiile legii organice, ele pot fi date în administrare regiilor autonome ori instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate; de asemenea, ele pot fi date în folosință gratuită instituțiilor de utilitate publică*”.

Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia⁷⁶ prevedea în art. 12 că „*Bunurile din domeniul public pot fi date, după caz, în*

⁷³ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale* ... 2004, p. 443.

⁷⁴ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 81.

⁷⁵ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale* ... 2004, p. 444.

⁷⁶ Publicată în M. Of. nr. 448 din 24 noiembrie 1998.

administrarea regiilor autonome, a prefecturilor, a autorităților administrației publice centrale și locale, a altor instituții publice de interes național, județean sau local". Dar dispoziții legale referitoare la dreptul de administrare găsim și într-o serie de alte acte normative, cum ar fi: Legea administrației publice locale nr. 215/2001⁷⁷, Legea nr. 15/1990 privind transformarea unităților economice de stat în regii autonome și societăți comerciale, O.G. nr. 15/1993 privind unele măsuri pentru restructurarea activităților regiilor autonome⁷⁸, Legea nr. 58/1991 privind privatizarea societăților comerciale⁷⁹, abrogată și înlocuită de O.U.G. nr. 88/1997⁸⁰, astfel cum a fost modificată și completată de Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice⁸¹.

Potrivit doctrinei⁸², dreptul de administrare este dreptul real principal inalienabil, insesizabil și imprescriptibil, constituit de autoritatea competentă, în mod gratuit, asupra unui bun din domeniul public în favoarea unei regii autonome sau a unei instituții publice, ca modalitate de exercitare a dreptului de proprietate publică, drept care conferă titularului său atributele posesiei, folosinței și dispoziției, cu respectarea obligațiilor prevăzute în actul de constituire, precum și a limitelor materiale și juridice.

Conform art. 867 NCC, „(1) *Dreptul de administrare se constituie prin hotărâre a Guvernului, a consiliului județean sau, după caz, a consiliului local.* (2) *Autoritățile prevăzute la alin. (1) controlează modul de exercitare a dreptului de administrare*”.

Din punctul de vedere al naturii juridice a raporturilor care se stabilesc între stat și beneficiarii dreptului de administrare, acestea sunt, de regulă, raporturi de subordonare, iar nu raporturi de drept civil, iar atribuirea bunurilor se face prin acte de putere, respectiv prin acte administrative cu caracter individual, nu prin acte juridice de drept privat.

Potrivit textelor de lege, el se poate constitui numai în favoarea regiilor autonome și a instituțiilor publice.

---

⁷⁷ Publicată în M. Of. nr. 204 din 23 aprilie 2001, republicată în temeiul art. III din Legea nr. 286 din 29 iunie 2006 pentru modificarea și completarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, publicată în M. Of. nr. 621 din 18 iulie 2006, și rectificată în M. Of. nr. 776 din 13 septembrie 2006, dându-se textelor o nouă numerotare.

⁷⁸ Publicată în M. Of. nr. 202 din 23 august 1993, cu modificările și completările ulterioare.

⁷⁹ Publicată în M. Of. nr. 169 din 16 august 1991.

⁸⁰ Publicată în M. Of. nr. 381 din 29 decembrie 1997.

⁸¹ Publicată în M. Of. nr. 236 din 27 mai 1999, cu modificările și completările ulterioare.

⁸² V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 213.

Întrucât premisa nașterii, existenței și a exercitării dreptului de administrare o constituie însuși dreptul de proprietate publică, rezultă că dreptul de administrare reprezintă un *drept real principal, derivat din dreptul de proprietate publică*⁸³.

Așadar, dreptul de administrare este un drept real principal, și nu un dezmembrământ al dreptului de proprietate publică, întrucât are o existență de sine stătătoare iar titularii săi îl exercită în nume propriu în raporturile juridice cu celelalte subiecte de drept, altele decât statul și unitățile administrativ-teritoriale. Ceea ce este esențial în conturarea individualității proprii a dreptului de administrare este atât natura sa administrativă, cât și inopozabilitatea față de titularii dreptului de proprietate publică⁸⁴.

Caracterele juridice ale dreptului de administrare sunt aceleași cu cele ale dreptului de proprietate publică, astfel că bunurile care constituie obiectul dreptului de administrare sunt *inalienabile, imprescriptibile și inesesizabile*⁸⁵. Aceste trăsături juridice sunt împrumutate de dreptul de proprietate publică, dar există, în același timp, o serie de dispoziții legale speciale care le consacără legal, referindu-se explicit la dreptul de administrare. O.G. nr. 15/1993 privind unele măsuri pentru restructurarea activității regiilor autonome prevede că bunurile proprietate publică aflate în administrarea regiilor autonome sunt inalienabile. Tot astfel, potrivit art. 24 din O.U.G. nr. 88/1997 modificată prin Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, regiile autonome pot vinde numai acele active care sunt proprietatea lor, fiind excluse astfel bunurile asupra cărora acestea au doar un drept de administrare. De asemenea, art. 10 din O.G. nr. 15/1993 consacără caracterul inesesizabil al acestor bunuri, dispunând că, în cazul angajării răspunderii contractuale sau delictuale a regiei autonome, creditorii pot cere executarea silită numai asupra bunurilor din proprietatea regiei, aceasta neputând constitui niciun fel de garanții asupra bunurilor proprietate publică.

Raportat la dreptul de proprietate publică, s-a apreciat că dreptul de administrare nu este susceptibil de dezmembrare, așa cum nici dreptul de proprietate publică nu este compatibil cu fracționarea sa în dezmembrăminte⁸⁶.

În ceea ce privește conținutul acestui drept, înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil, art. 12 alin. (3) din Legea nr. 213/1998 dispunea că „*titularul*

---

⁸³ Pentru o dezvoltare a subiectului naturii juridice a dreptului de administrare, a se vedea I. Sferdian, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 262.

⁸⁴ A se vedea, cu privire la aceste două particularități ale dreptului de administrare, I. Sferdian, *op. cit.*, p. 263.

⁸⁵ C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 184.

⁸⁶ A. Calotă-Ponea, D.-D. Dănișor, *op. cit.*, p. 78.

dreptului de administrare poate să posede, să folosească bunul și să dispună de acesta, în condițiile actului prin care i-a fost dat bunul în administrare”, text în prezent abrogat. Potrivit art. 868 alin. (2) NCC, „Titularul dreptului de administrare poate folosi și dispune de bunul dat în administrare în condițiile stabilite de lege și, dacă este cazul, de actul de constituire”.

La fel ca sub vechea reglementare, cele trei atribute ale dreptului de administrare sunt așadar posesia, folosința și dispoziția. Ele se înfățișează într-o formă specifică, în sensul în care nu se pot confunda cu posesia, folosința și dispoziția ca prerogative ale dreptului de proprietate publică⁸⁷.

Încetarea dreptului de administrare, conform art. 869 NCC, intervine „*odată cu încetarea dreptului de proprietate publică sau prin actul de revocare emis, în condițiile legii, dacă interesul public o impune, de organul care l-a constituit*”.

După cum s-a arătat în doctrină⁸⁸, sintagma „interes public” la care face referire textul citat este de natură să acopere variate situații practice, cum ar fi revocarea dreptului de administrare asupra unui bun pentru transferul acestuia către un alt subiect de drept din aceeași categorie juridică, folosirea bunului în mod necorespunzător de către titular etc.

*
*   *
*

În concluzie, în opinia noastră, *dreptul de administrare operativă* asupra terenurilor, conferit de stat înainte de 1989 organizațiilor socialiste (care s-au transformat în societăți comerciale și întreprinderi, în baza Legii nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale), nu trebuia considerat un „privilegiu” menit să asigure *de plano* dobândirea în proprietate **cu titlu gratuit** a unor terenuri de către succesoarele în drepturi ale organizațiilor socialiste în discuție. Dimpotrivă, interpretarea teleologică a legislației care configurează regimul juridic al dreptului de administrare operativă conduce la concluzia că dreptul de administrare operativă ar fi trebuit să se stingă ori de câte ori considerentul pentru care a fost recunoscut în favoarea titularului său nu mai subzistă (*ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*). Este adevărat că terenurile aflate în administrarea operativă a fostelor unități economice de stat **puteau (s.n.)** intra în patrimoniul societăților comerciale rezultate în urma reorganizării, însă numai sub rezerva **îndeplinirii cerințelor impuse de art. 1 din H.G. nr. 834/1991**, privind stabilirea și evaluarea unor terenuri deținute de

---

⁸⁷ Pentru descrierea detaliată a acestora, în vechea reglementare, descriere ce rămâne valabilă, a se vedea *supra*, p. 13.

⁸⁸ C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 187.

societățile comerciale cu capital de stat. Condițiile care trebuiau îndeplinite simultan și cumulativ erau: 1. terenurile asupra cărora era înscris dreptul de administrare operativă să se fi aflat „în patrimoniul societăților comerciale cu capital de stat la data înființării acestora”; 2. terenurile în discuție să fie necesare (sau, mai exact, să continue să fie necesare – n.n.) „desfășurării activității conform obiectului lor de activitate”. Prin urmare, contrar celor întâmplătoare foarte frecvent în practică, credem că scopul legiuitorului postdecembrist nu a fost să recunoască un drept de proprietate asupra terenurilor ce făceau obiectul dreptului de administrare operativă DECÂT PRIN EXCEPȚIE, respectiv doar în acele cazuri în care, la momentul eliberării certificatului de atestare, persoana juridică putea dovedi îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 1 din H.G. nr. 834/1991. În mod particular, dreptul de administrare operativă conferit de stat înainte de 1989 organizațiilor socialiste asupra terenurilor care erau necesare desfășurării activității acestora ar fi trebuit să se stingă, ca o consecință a aplicării principiului *ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*, ori de câte ori persoanele juridice respective au înstrăinat construcțiile edificate pe terenurile în discuție. În aceste circumstanțe, chiar dacă aceste persoane juridice ar fi avut vocație *in abstracto* să clameze aplicarea dispozițiilor art. 20 din Legea nr. 15/1990 și a dispozițiilor H.G. nr. 834/1991, în concret demersul lor ar fi trebuit respins, deoarece nu mai exista nicio rațiune pentru atestarea dreptului de proprietate asupra acestor terenuri, acestea nemaiputându-le fi necesare „desfășurării activității conform obiectului de activitate”.

Considerăm că regimul juridic al **dreptului de administrare operativă directă** anterior anului 1989 nu se reflectă în regimul dreptului de administrare stabilit de legiuitorul român, ulterior anului 1989, prin Legea nr. 213/1998 și prin noul Cod civil, ceea ce face absolut impropriu eventuala referire la exercitarea actualmente a unui **drept de administrare** asupra terenurilor preluate de către societățile comerciale de la fostele unități economice de stat la data înființării.

„Dreptul de administrare operativă directă” și „dreptul de administrare” sunt de fapt două noțiuni distincte, având în vedere regimurile lor juridice diferite. Așa cum subliniază doctrina⁸⁹, ne referim la realitatea conform căreia, după anul 1989, ne aflăm în fața unui alt regim juridic al proprietății publice decât cel corespunzător proprietății de stat, reglementată de Constituția din 1965 și de actele normative de aplicare a acesteia. Dreptul de administrare operativă, constituit în raport cu proprietatea de stat, nu se identifică în conținut, mod de exercitare și funcții cu dreptul de administrare reglementat în reglementarea 21 decembrie 1989 - 1 octombrie 2011, respectiv în reglementarea de după 1 octombrie 2011.

---

⁸⁹ E. Popa, *op. cit.*, p. 91.

Secțiunea de Drept public

Prezența fundamentelor ideologice ale dreptului administrativ în discursul teoretic al germanului Ernst Forsthoff

Conf. univ. dr. **Cristian CLIPA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Lect. univ. dr. **Violeta STRATAN****
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

*The whole institutional structure of administrative law is built around five ideological foundations which, in our view, are the following: **public administration, public authority, public service, public interest and public power**. In other words, we consider that with the help of these five concepts, it is possible to define and describe all the major institutions of administrative law, namely: **the civil service, the public domain, the public enterprises, the administrative acts, the administrative contracts, the administrative litigations and issues concerning the public authorities' patrimonial liability for damage caused by their illegal acts**. The presence of these ideological foundations of administrative law in the French, Spanish, Italian, Portuguese and Romanian doctrine can hardly be denied. The public law literature in all these countries constitutes powerful evidence of the validity of our previous assertion.*

In this rather short paper, we aimed to determine whether, and to what extent, the five ideological foundations of administrative law can be identified in the German doctrine as well (in fact, in the Western Germany legal literature), and if they are given the same meanings and values as those attached to them in the legal literature of Latin origin. In achieving this goal, we chose to refer exclusively to the German administrative law treaty written by Ernst Forsthoff (1902-1974), this choice making our study an apparently (but only apparently!) incomplete one. We totally agree with the fact that a complete (or at least sufficiently detailed) study of the German classical administrative law literature could not leave aside the work of jurists such as Paul Laband (1838-1918), Otto Mayer (1846-1924), Fritz Fleiner (1867-1937) or

---

* cristian.clipa@e-uvv.ro

** violeta.stratan@e-uvv.ro

Georg Jellinek (1851-1911). All these authors lived and wrote before Ernst Forsthoff, but this last one had the inspiration to attach full value and to properly acknowledge, in his treaty, the scientific creation of those who preceded him. The aim of our study was not to engage in a far-reaching analysis of the German classical administrative law literature. Our interest for Ernst Forsthoff (and only for him!) is justified by our previously stated purpose: i.e. to observe whether and to what extent, in the era in which his administrative law treaty – published in 1966 – was drafted, the Western Germany administrative law doctrine was built on the same ideological foundations as those operating in the Romanic legal literature, with whom it was likely to enter in a relationship, either of convergence or of conflict.

Keywords: *German administrative law, ideological foundation, ideology, terminology, public administration, public authority, public service, public interest, public power, public domain, administrative act, administrative contract*

Rezumat

*Întregul ansamblu instituțional specific dreptului administrativ se sprijină pe cinci fundamente ideologice, care, din punctul nostru de vedere, sunt următoarele: **administrația publică, autoritatea publică, serviciul public, interesul public și puterea publică.** În alți termeni, ceea ce noi credem este că, recurgând la cele cinci noțiuni mai sus menționate, pot fi construite definiții și, respectiv, propoziții descriptive la adresa tuturor instituțiilor majore ale dreptului administrativ: **funcția publică, domeniul public, întreprinderea publică, actul administrativ unilateral, contractul administrativ, contenciosul administrativ și răspunderea patrimonială pentru prejudiciile cauzate prin faptele ilicite ale administrației publice.** Prezența acestor fundamente ideologice ale dreptului administrativ în spațiul doctrinar autohton, în cel francez, spaniol, italian sau portughez este un lucru greu de contestat. Literaturile de drept public din toate aceste spații se constituie în redutabile dovezi ale validității aserțiunii anterior formulate.*

Prin studiul de față, a cărui întindere – recunoaștem – este una modestă, ne-am propus să stabilim dacă și în ce măsură cele cinci fundamente ideologice ale dreptului administrativ pot fi identificate și în perimetrul doctrinar german (în realitate, vest-german!), respectiv dacă acestor cinci fundamente le pot fi atribuite aceleași semnificații și, până la urmă, aceleași valențe cu cele atașate lor atunci când sunt vehiculate în literaturile juridice de sorginte latină. În atingerea scopului prefigurat, ne vom raporta, în exclusivitate, la tratatul de drept administrativ german aparținând lui Ernst Forsthoff (1902-1974), ceea ce –

în aparență (dar numai în aparență!) – face din prezentul eseu un produs incomplet. Suntem perfect de acord cu faptul că nu putem vorbi despre un studiu complet (sau cel puțin suficient de aprofundat) al literaturii clasice germane de drept administrativ fără lectura obligatorie a operei unui Paul Laband (1838-1918), a unui Otto Mayer (1846-1924), a unui Fritz Fleiner (1867-1937) sau a unui Georg Jellinek (1851-1911). Mai toți aceștia au trăit și și-au scris opera înainte lui Ernst Forsthoff, însă acesta a avut inspirația de a valorifica din plin, în cuprinsul tratatului său, creația științifică a celor care l-au precedat. Scopul asumat prin alcătuirea acestui studiu de mică întindere nu a fost acela de a ne angaja la o analiză de anvergură a literaturii clasice germane de drept administrativ. Interesul nostru pentru Ernst Forsthoff (și doar pentru el!) este justificat de scopul propus: acela de a observa dacă și ce măsură, în epoca în care a fost redactat tratatul de drept administrativ al acestuia și care a fost publicat în anul 1966, discursul doctrinar vest-german, aferent acestei discipline juridice se construia bazându-se pe aceleași fundamente ideologice cu care operau și literaturile romanice, cu care – în mod natural – putea intra, după caz, fie într-o relație de convergență, fie într-una de conflict.

Cuvinte-cheie: *drept administrativ german, fundament, ideologie, terminologie, administrație publică, autoritate publică, serviciu public, interes public, putere publică, domeniu public, act administrativ unilateral, contract administrativ*

Introducere

Ceea ce ne-am asumat prin întocmirea acestui restrâns studiu este să analizăm problematica fundamentelor ideologice ale dreptului administrativ prin prisma concepțiilor germanului Ernst Forsthoff asupra principalelor instituții ale dreptului administrativ.

Premisa de la care plecăm în încercarea de a atinge scopul asumat este aceea că discursul doctrinar, jurisprudențial și legislativ aferent dreptului administrativ se sprijină pe cinci fundamente ideologice, care, după opinia noastră, sunt următoarele: *administrația publică, autoritatea publică, serviciul public, interesul public și puterea publică*. Prin raportare la această premisă și căutând să lecturăm cu atenție a 9-a ediție a tratatului de drept administrativ german publicat de Forsthoff în anul 1966¹, vom încerca să aflăm dacă și în ce măsură cele cinci fundamente ideologice mai sus enunțate și a căror prezență în dreptul administrativ francez nu poate fi de nimeni tăgăduită, se regăsesc și în perimetrul dogmatic al dreptului administrativ german și, firește, dacă acestor fundamente

¹ La editura vest-germană C.H. Beck.

ideologice le pot fi recunoscute aceleași semnificații atașate lor de către publiciștii din Hexagon. În acest scop, ne vom apleca atenția asupra a trei dintre cele mai importante instituții ale dreptului administrativ german, astfel cum au fost acestea descrise și, respectiv, analizate de către Forsthoff în tratatul său: actul administrativ unilateral, contractul administrativ și domeniul public.

Câteva observații cu caracter preliminar

În definirea și, respectiv, descrierea noțiunii de „*autoritate publică*”, Forsthoff pleacă de la premisa că Statul se bucură de așa-numitul *drept de organizare* (ce poate fi tradus în forma unei *competențe de organizare*), repartizat (respectiv, partajată) între toate autoritățile publice înzestrate cu putere normativă². Această *competență* sau *putere de organizare* (sintagmă pe care o preferăm celei de *drept de organizare*) este inerentă puterii etatice³, fiind distribuită, în ponderi calitative diferite, prin chiar Constituția Statului, puterii legislative și, respectiv, puterii executive. Ea nu este o putere nelimitată, ci dimpotrivă. Constrângerile la care exercițiul unei astfel de *puteri* (sau *competențe*) este supus derivă din Constituție, din caracterul limitat al resurselor financiar-bugetare⁴, din obiectul însăși al acestei competențe⁵, dar și din principiul (consfințit sau nu în dreptul pozitiv) potrivit căruia *înființarea unei structuri instituționale* (în forma unui organ al statului ori al unui dezmembrământ teritorial al acestuia) *trebuie să satisfacă nevoile unui serviciu public* și, prin ricoșeu, *pe cele ale unor particulari*⁶ (destinatari ai acțiunii publice). Iată cum – explicit sau implicit – Forsthoff leagă înființarea unei *autorități publice* de categoria de *putere publică* și de cea de *serviciu public*. Relația *autoritate publică* – *putere publică* decurge din împrejurarea că, în fond și la urma urmei, înființarea unei structuri statale (autoritate, organ sau instituție publică) implică și presupune totodată exercițiul unei prerogative de putere publică. Raportul *autoritate publică* – *serviciu public* se sprijină pe o prezumție, și anume aceea că nicio structură instituțională a statului și cu atât mai puțin una cu caracter administrativ nu este înființată decât pentru satisfacerea unor nevoi comunitare

---

² E. Forsthoff, *Traité de droit administratif allemand* (traduit de l'allemand par Michel Fromont), Bruxelles, 1969, p. 627. În varianta originală, Forsthoff a atribuit lucrării sale titlul „*Lehrbuch des Verwaltungsrechts*”, care – într-o traducere apropiată – trimite la un „*Manual de drept administrativ*”.

³ *Idem*.

⁴ *Ibidem*, p. 628.

⁵ *Ibidem*, p. 629.

⁶ *Ibidem*, p. 627.

(colective). Iar instrumentul caracteristic dreptului public, cu concursul căruia *autoritatea* satisface o nevoie colectivă este, fără îndoială, *serviciul public*.

Preluând opinia unui alt exponent al dreptului administrativ german – Lorenz von Stein – Forsthoff considera că, în sens formal (sau organic), *administrația publică* nu este altceva decât o întreprindere (*Arbeitsinstitution*) și că, din perspectivă materială (ori substanțială), aceeași *administrație publică* trimite la ideea unei activități de producție (*Arbeitsvorgang*)⁷. Mijloacele de acțiune ale acestei *întreprinderi* sunt *autoritățile publice*; rezultatul acestei *producții* îmbracă forma unor multiple acte juridice (de drept public sau de drept privat), din care cele mai multe nu sunt altceva decât acte administrative unilaterale cu caracter normativ sau individual; scopul activității desfășurate de această *întreprindere* este acela al realizării unor deziderate ale Statului⁸ și, implicit, ale comunității umane ce se organizează politic pe un anumit teritoriu și pe care el – Statul – o gestionează.

Prioritar, *puterea de organizare* pe care dreptul pozitiv o recunoaște *administrației publice* implică posibilitatea acesteia de a înființa structuri instituționale, cu caracter executiv, în limitele prevăzute de lege și cu respectarea sferei de competență a autorităților publice legislative care, la rândul lor, se bucură de aceeași *putere de organizare*, prin concursul dat la investirea unor autorități publice ori prin reglementarea (prin lege, în sensul strict/îngust al acestei noțiuni) organizării și funcționării unor anumite autorități publice. În subsidiar, aceeași *putere de organizare* atribuită *administrației publice* dă acesteia posibilitatea de a recunoaște statutul de utilitate publică unor persoane juridice de drept privat, atitudine care le include pe acestea din urmă în sfera *autorităților publice* (asimilate). Sintetizând, potrivit lui Forsthoff, în virtutea *puterii de organizare* – care, fără îndoială, este o prerogativă ce implică și prezumă, în egală măsură, exercițiul puterii publice – *administrația publică* are posibilitatea de a înființa structuri instituționale (altele decât cele înființate de autoritatea publică legislativă, în aplicarea Constituției sau prin adoptarea unei legi cu această finalitate), *ex nihilo*, dar și pe aceea de a atribui utilitate publică unor persoane juridice de drept privat, deja înființate și cărora, astfel, le atribuie prerogative de putere publică (respectiv, posibilitatea de a reglementa, de a abilita/autoriza, de a supraveghea/controla și/sau de a sancționa).

În sfârșit, aceeași *putere de organizare* aparținând *administrației publice* include și *prerogativa numirii* unor persoane fizice în funcții și demnități publice,

---

⁷ *Ibidem*, p. 634.

⁸ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 635.

respectiv a *investirii* unor astfel de persoane pe posturile din alcătuirea organelor instituțiilor proprii acestei administrații.

Organele *administrației publice* împreună cu persoanele încadrate, cu titlu profesional, în organigrama acestor organe alcătuiesc ceea ce Forsthoff numește *serviciile publice (Ämter)*⁹. Aceste *servicii* implică exercițiul *autorității (Behörde)*¹⁰ cu care agenții organelor *administrației publice* sunt înzestrați și de care aceștia se pot prevala cu ocazia angajării lor, în numele instituției în care își desfășoară activitatea profesională, în raporturi (juridice) cu terții.

Actul administrativ unilateral (Verwaltungsakte)

Forsthoff definește și, respectiv, descrie *actul administrativ unilateral* ca fiind acel act care, dincolo de faptul că aparține unei autorități publice administrative (executive), implică exercițiul puterii publice (*in Ausübung öffentlicher Gewalt*)¹¹. În realizarea funcțiilor sale, administrația publică poate recurge și la confecționarea unor acte juridice de drept privat, pentru a căror emitere nu are nevoie de valorificarea prerogativelor de putere publică cu care, prin lege, a fost înzestrată. Plecând de la această distincție între *actele administrative unilaterale* și *actele juridice civile* pe care *administrația publică* le poate emite, în realizarea funcțiilor sale, Forsthoff ajunge să identifice, în cadrul mai larg al dreptului administrativ german, un drept privat administrativ (*Verwaltungsprivatrecht*)¹².

În orice caz, actul administrativ îmbracă forma unei măsuri unilaterale și autoritare¹³. El nu se confundă și nici nu are cum să se confunde cu formula unui acord multilateral, în care poate avea calitatea de parte și o autoritate publică administrativă, ipoteză în care putem avea de-a face cu un contract de drept public. Acesta din urmă nu este un propriu-zis act administrativ, fiind lipsit de elementul autoritar și, respectiv, de cel unilateral¹⁴. Prin urmare, Forsthoff leagă descrierea *actului administrativ unilateral* de caracterul autoritar al acestuia, caracter care nu se regăsește în ecuația contractului de drept public.

Potrivit lui Forsthoff, atât actul administrativ, cât și actul juridic civil cu caracter unilateral încorporează un *element declarativ (Erklärungsmoment)*¹⁵,

⁹ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 639.

¹⁰ *Idem.*

¹¹ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 311.

¹² *Idem.*

¹³ *Ibidem*, p. 315.

¹⁴ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 315.

¹⁵ *Ibidem*, p. 325.

creat, asumat și, respectiv, însușit de autorul unui astfel de act. De fapt, acest element declarativ este „împrumutat” de către dreptul administrativ (în realitate, de actul administrativ unilateral) din dreptul civil (în realitate, de la actul de drept civil). Numai că similitudinea încetează încă din acest punct. Un act administrativ unilateral nu conservă manifestarea de voință a unei persoane fizice (a celei care, în virtutea poziției sale profesionale, întocmește materialmente actul)¹⁶, ci manifestarea de voință a unei autorități publice (administrative). Numai că această manieră de a explica esența *actului administrativ unilateral* nu are decât valoarea unui mod de a spune lucrurile¹⁷, nu neapărat în maniera potrivită.

Văzut doar ca act juridic (unilateral) – și doar în această formă! – *actul administrativ* este, la fel ca și actul juridic (unilateral) de drept civil, o manifestare unilaterală de voință (*Rechtsgeschäft*)¹⁸. Numai că în descrierea unui act care, în sine, reprezintă rezultatul exercițiului uneia sau mai multor prerogative de putere publică, o atare sumară caracterizare este incompletă și, totodată, inadecvată. Și aceasta întrucât există o diferență uriașă între cele două categorii de acte: în timp ce, în principiu, actul unilateral de drept civil nu poate institui obligații în sarcina terților, ci numai în aceea a autorului său, de natura actului unilateral de drept administrativ este tocmai posibilitatea de a genera obligații în privința terților destinatari¹⁹. În aceste condiții, preluând ideea unui exponent al școlii clasice germane de drept public²⁰, Forsthoff apreciază, la rândul său, că actul administrativ unilateral nu este altceva decât forma specifică de manifestare ori exteriorizare a puterii publice sau etatice²¹, putere care poate fi legislativă (caz în care suntem în prezența unei legi) sau executivă (situație în care ne găsim în fața unui act administrativ).

Contractul de drept public/de drept administrativ

Pentru Forsthoff, contractul administrativ este o formă modernă a acțiunii administrative²², care ridică, la nivelul discursului teoretic, o problemă foarte

---

¹⁶ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 327.

¹⁷ *Ibidem*, p. 326.

¹⁸ *Idem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 327.

²⁰ Este vorba despre Kormann și, respectiv, despre lucrările sale „*System der rechtsgeschäftlichen Staatsakte*”, publicată în anul 1910 și „*Verwaltungsakte*”, studiu apărut în Stengel-Fleischmanns WBStVR, t. 3, 2e éd, 1914, p. 718 și urm., indicații bibliografice găsite de noi, în mențiune, în E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 309.

²¹ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 326.

²² *Ibidem*, p. 417.

sensibilă: aceea a frontierei foarte puțin clare, care desparte perimetrul dreptului public de cel al dreptului privat²³. Deși afirmația poate părea hazardată, practic, din punct de vedere ideologic, contractele administrative sunt plasate într-o așa-zisă zonă marginală²⁴, în care regulile de drept public se împletesc inextricabil²⁵ și față de care privațiștii și publiciștii – deopotrivă – manifestă o reticență mai mare sau mai mică. Astfel stând lucrurile, nu trebuie să mire pe nimeni faptul că, de-a lungul timpului, respectiv de la apariția și, mai apoi, de la recunoașterea lor în ambientul instituțional al dreptului public, fizionomia contractului administrativ a fost supusă unor multiple modificări, determinate de tentația doctrinei, dar și a jurisprudenței de a desena și, respectiv, redesena această fizionomie recurgând, alternativ, fie la regulile de drept administrativ, fie la cele de drept civil. Această situație – oarecum inconsecventă – l-a determinat pe ilustrul profesor Otto Mayer să conteste însăși viabilitatea categoriei teoretice „*contract administrativ*”; pentru marele jurist german, câtă vreme legea nu prevedea, în mod expres, posibilitatea *administrației publice* de a încheia un anumit contract, un atare gest pur și simplu nu poate fi săvârșit, căci libertatea contractuală a acestei *administrații* nu are aceeași considerabilă dimensiune cu cea de care se bucură subiectele de drept privat²⁶. Din fericire, câteva decenii după epoca lui Mayer, *contractul administrativ* a devenit o prezență acceptată în discursul doctrinar al dreptului public german. Între timp, distanța între modelul teoretic al *contractului administrativ* și cel al *contractului civil* a crescut considerabil.

Deși a continuat să vorbească (și, desigur, să scrie) despre poziția de egalitate a părților unui contract în care unul dintre semnatari era o autoritate publică administrativă, doctrinei germane de după perioada dominată de opera lui Otto Mayer nu i-a scăpat totuși faptul că, nici chiar în calitate de parte a unui contract administrativ, autoritatea nu poate fi lipsită și nici nu se poate lipsi de *prerogativele de putere publică* cu care, în mod natural, este înzestrată. Posibilitatea recunoscută *administrației publice* de a modifica ori de a denunța unilateral contractul atunci când interesul național sau local o cere sunt numai două din aceste *prerogative de putere publică*. Iar prezența acestor *prerogative* în ecuația unui contract administrativ atrage – potrivit lui Forsthoff – competența de soluționare a instanțelor specializate de contencios administrativ în soluționarea litigiilor decurgând dintr-un astfel de contract²⁷.

²³ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 419.

²⁴ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 419.

²⁵ *Idem.*

²⁶ *Idem.*

²⁷ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 421.

Dincolo de cele mai sus notate, un lucru rămâne clar: de principiu, obiectul unui contract administrativ privește un interes public, iar acest din urmă interes este, la rândul său, o problemă/o chestiune de drept public²⁸. Un *drept* alcătuit din reguli diferite față de cele de drept civil, care guvernează nu numai încheierea, ci și efectele contractului administrativ, ba chiar și posibila modificare (despre care am făcut vorbire în rândurile de mai sus) sau încetare a unui atare contract. Asupra acestui din urmă subiect simțim nevoia de a face câteva suplimentare observații.

Oprindu-se asupra chestiunii modificării și, respectiv, încetării unui contract administrativ, Forsthoff pleacă de la premisa că stabilitatea juridică de care se bucură un contract administrativ nu poate fi comparată cu stabilitatea atașată contractului civil. Acesta din urmă este semnificativ mai greu de modificat ori de sistat, pe cale unilaterală, decât un contract administrativ. Explicația pe care Forsthoff o dă acestei realități este următoarea: un contract administrativ poate și trebuie să poată fi modificat ori sistat, pe cale unilaterală, la inițiativa autorității publice contractante ori de câte ori *interesul public* sau *necesitatea publică*²⁹ o reclamă. Desigur că și unui contract administrativ îi este aplicabilă regula *pacta sunt servanda*. Însă numai *rebus sic stantibus*. Căci dacă un astfel de contract devine la un moment dat contrar *interesului public*, modificarea lui (în sensul transformării lui într-un instrument util interesului public) sau desființarea lui (prin denunțare sau reziliere unilaterală) se impune cu prisosință. În alți și mai puțini termeni, ori de câte ori *interesul public* o cere, modificarea sau, după caz, denunțarea unilaterală a unui contract administrativ este o soluție nu numai acceptabilă, nu numai recomandabilă, ci și obligatorie.

Domeniul public

Bunurile utilizate pentru nevoile *administrației publice* (aparținând Statului sau unei colectivități teritoriale) intră în sfera a ceea ce Forsthoff numește *bunuri publice (öffentliche Sachen)*³⁰. Acestea se împart în *bunuri susceptibile a fi utilizate de toată lumea sau în comun (Sachen im Gemeingebraucht)*³¹ și *bunuri afectate realizării unei anumite misiuni a administrației publice*³². Împreună alcătuiesc ceea ce dreptul public german numește *patrimoniu administrativ*

---

²⁸ *Ibidem*, p. 422.

²⁹ *Ibidem*, p. 425.

³⁰ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 544.

³¹ *Ibidem*, p. 545.

³² *Idem*.

(*Verwaltungsvermögen*)³³. Această clasificare amintește de distincția pe care o face dreptul francez și pe care a preluat-o și dreptul autohton între *bunurile de uz public* și cele *de interes public*. Independent însă de categoria în care sunt plasate, mai toate aceste bunuri sunt supuse unui regim juridic alcătuit, preponderent, din reguli de drept public³⁴ și sunt dedicate unui scop circumscris *interesului general*³⁵.

De notat este faptul că Forsthoff a observat faptul că, deși – principial – sunt afectate unui *interes public*, bunurile aparținând așa-numitului *patrimoniu administrativ* pot fi utilizate și de către *subiectele de drept privat*, al căror interes în strânsă legătură cu un bun aparținând *domeniului public* se poate reduce la utilizarea unui drum public ori la însușirea ierbii cosite dintr-un parc public sau poate îmbrăca forma mai elaborată a unei servituți instituite astfel încât să greveze un astfel de bun³⁶.

Dincolo de cele deja notate, pentru Forsthoff un lucru părea foarte clar: bunurile intrau în *patrimoniul administrativ* fie grație naturii lor³⁷, fie urmare a afectării lor, prin act administrativ³⁸ unilateral (*Verwaltungsakt*)³⁹, emis în considerarea prerogativelor de putere publică⁴⁰, unui *serviciu*⁴¹ asumat de *administrația publică*. În alți termeni, afectarea unui bun *domeniului public* implică, primordial, o *decizie* a unei *autorități administrative* competente și, subsecvent, unul sau mai multe *acte materiale*⁴², care să aducă bunul respectiv în starea de a folosi unui interes public și, implicit, unui serviciu public. Un simplu exemplu, în sprijinul celor anterior menționate, e edificator: printr-un act de putere publică, o suprafață de teren este atribuită construirii unui tronson de drum; mai apoi, prin multiple acte materiale, de amenajare, terenul respectiv este adus la starea de drum, capabil să asigure circulația auto și/sau pietonală a unui număr nedeterminat de persoane (membri ai unei comunități umane).

Forsthoff și-a concentrat atenția asupra naturii dreptului terților particulari de a utiliza bunuri aparținând *domeniului public*. Este acest drept un *drept subiectiv*, în sensul civilist al acestei noțiuni sau în fața unei alte realități juridice?

³³ E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 545.

³⁴ În același sens, a se vedea E. Forsthoff, *op. cit.*, p. 546.

³⁵ *Ibidem*, p. 548.

³⁶ Similar, a se vedea E. Forthoff, *op. cit.*, p. 551.

³⁷ E. Fortshoff, *op. cit.*, p. 553.

³⁸ *Ibidem*, p. 557.

³⁹ *Idem*.

⁴⁰ E. Foslthoff, *op. cit.*, p. 556.

⁴¹ *Ibidem*, p. 558.

⁴² *Ibidem*, p. 559.

Majoritatea autorilor de până la Otto Mayer au considerat că acest *drept* recunoscut particularilor *de a uza un bun aparținând domeniului public* este unul guvernat de regulile dreptului privat și poate fi explicat în baza ideii de proprietate comună (*genossenschaftliches Eigentum*)⁴³. O atare teză avea, desigur, stângăciile ei. În fond și la urma urmei, utilizarea în comun a unor bunuri care aparțineau *patrimoniului administrativ* nu avea nimic de-a face cu ideea de co-proprietate (privată), pentru care caracteristică este și rămâne realitatea cotei ideale și abstracte pe care fiecare co-proprietar o deține asupra unui lucru, cotă care însă, în principiu, nu permite acestora să exercite acte materiale asupra respectivului lucru fără acordul celorlalți. Și, oricum, un bun plasat în *patrimoniul administrativ* se găsește în proprietatea exclusivă a Statului sau a unui dezmembământ teritorial al acestuia.

În condițiile mai sus arătate, și bazându-se pe jurisprudența vest-germană a anilor '50, Forsthoff împărtășește opinia potrivit căreia *uzul bunurilor aparținând patrimoniului administrativ* îmbracă forma unui *drept obiectiv*, intim legat de relația cetățeanului cu Statul. Acesta din urmă are obligația legalmente consacrată de a *presta servicii (publice)*, iar cetățeanul, dreptul de a se bucura de ele. Iar raporturile dintre cetățeni, în relația lor cu *serviciul public* de care beneficiază, se bazează pe ceea ce dreptul administrativ german numește toleranță mutuală (*Gemeinverträglichkeit*), și nu pe un raport de factura celui pe care îl putem găsi statornicit între doi sau mai mulți co-proprietari plasați în indiviziune. Toate acestea însă sunt valabile în cazul acelor bunuri care, aparținând *domeniului public*, sunt destinate a fi folosite – *necondiționat* – de către toți.

În cazul bunurilor dedicate organizării și/sau funcționării unui serviciu public la care accesul se face numai în prezența *anumitor condiții*, față de cele mai sus notate, câteva nuanțe sunt absolut necesare. De cele mai multe ori, uzul acestor din urmă bunuri implică un prealabil permis (*Gebrauchserlaubnis*)⁴⁴ ori presupune delegarea gestiunii lor, printr-un contract de concesiune (*Nutzungsverleihung*)⁴⁵. În orice situație, vorbim despre o autorizare pentru uzul unui bun aparținând *domeniului public*, care – principial – implică exercițiul unor prerogative de putere publică⁴⁶, este acordată pentru o durată limitată și poate fi oricând (și fără despăgubiri) revocată⁴⁷.

---

⁴³ *Ibidem*, p. 564.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 569.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 570.

⁴⁶ *Idem*.

⁴⁷ *Idem*.

Scurte concluzii

Cele câteva succinte idei aparținând lui Forsthoff dovedesc – cu prisosință, din punctul nostru de vedere – faptul că fundamentele ideologice ale dreptului administrativ, astfel cum le-am enunțat mai sus, sunt vehiculate și în discursul doctrinar al dreptului administrativ german. Prin cartea sa, profesorul Universității din Heidelberg – Ernst Forsthoff – nu face altceva decât să confirme cele alegate de noi și, totodată, să demonstreze faptul că, din perspectiva conținutului său, spațiul german al analizelor teoretice (și teoretizante) aferente disciplinei „*Drept administrativ*” este (sau cel puțin pare a fi) foarte similar cu omonimul său francez. Practic, și în literatura germană de drept public, majorele instituții ale dreptului administrativ sunt definite și, respectiv, descrise cu concursul celor cinci fundamente ideologice ale dreptului administrativ, pe care le-am avut în vedere în debutul acestui sumar și sintetic eseu. O atare observație nu e lipsită de semnificații. Ea dovedește că, cel puțin în epoca lui Forsthoff, coordonatele definatorii ale dreptului administrativ german pășesc armonios alături de curente ideologice prezente în discursul teoretic aferent dreptului administrativ al altor state vest-europene (Franța, Italia, Spania) și, împreună cu acestea, contribuie la alcătuirea specificului acestei discipline juridice.

Repararea pagubei suferite de către persoanele arestate preventiv pe nedrept în cursul procesului penal

Conf. univ. dr. **Adrian FANU-MOCA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Avocat **Vlad Radu BĂRAN****
Baroul Timiș

Abstract

This study approaches the issues generated by the institution in the criminal proceedings of some preventive measures of detention against defendants who were finally released of all charges, not followed by any award of money, as a sole possible compensation for damages incurred by such individuals in an unreasonable manner. In the first part of the work, we reviewed the pros and cons for such compensation, in the second part we conducted a brief analysis of comparative law and in the third part we described the evolution of the Romanian regulations in the matter until the entry into force of the New Criminal Procedure Code. In the fourth part of the study, we reviewed the current regulation of the right to compensation, established under Art. 539 from the New Criminal Procedure Code, as also the validity of the solution embraced by the judicial practice, given in the interpretation of the aforementioned wording.

Keywords: *defendant, public order peril, remand custody, house arrest, final acquittal, unjustified, right to compensation*

Rezumat

Prezentul studiu abordează problema pe care o generează instituirea în cursul procesului penal a unor măsuri preventive privative de libertate față de inculpați ce au fost, în final, achitați definitiv, neurmată de acordarea unei sume de bani, ca unică despăgubire posibilă pentru vătămarea suferită în mod nejustificat de către aceste persoane. În prima parte a lucrării am analizat motivele pro și contra instituirii unei astfel de compensații, în cea de-a doua

---

* adrian.fanu@e-uvv.ro

** baranvlad@gmail.com

parte am procedat la o scurtă analiză de drept comparat, iar în cea de-a treia parte am prezentat evoluția reglementărilor românești în materie până la intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală. În cea de-a patra parte a studiului am analizat reglementarea actuală a dreptului la despăgubiri, instituit prin dispozițiile art. 539 NCPP, precum și validitatea soluției îmbrățișată de practica judiciară, dată în interpretarea textului anterior menționat.

Cuvinte-cheie: inculpat, pericol pentru ordinea publică, arestare preventivă, arest la domiciliu, achitare definitivă, nejustificat, dreptul la despăgubiri

1. Preliminarii

„Detenția preventivă este un rău necesar și, atâta timp cât nu există o altă soluție de prevenție, ea nu poate fi abolită, statul având tot dreptul de a o impune. Dar este însă drept să-i impunem unui individ nevinovat să sufere consecințele nefaste ale imperfecțiunilor și limitărilor noastre tehnologice și instituționale?”¹.

Astfel, în acord cu prevederile art. 223 alin. (1) C. pr. pen., respectiv, art. 218 alin. (1) C. pr. pen., în cursul procesului penal, persoanele inculpate față de care, prin raportare la ansamblul probator administrat, există suspiciunea rezonabilă că au săvârșit o infracțiune, pot fi arestate preventiv sau plasate în arest la domiciliu până la judecarea lor și pronunțarea unei hotărâri de condamnare² sau achitare.

Detenția preventivă este justificată de temeuri ce țin de prevenirea unor situații care ar putea periclita buna desfășurare a procesului penal, cum ar fi, de pildă, sustragerea inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată, influențarea de către acesta a unui alt participant la comiterea infracțiunii ori a unor martori sau experți, riscul ca acesta să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament, riscul ca inculpatul să încerce să realizeze o înțelegere frauduloasă cu victima sau să exercite presiuni asupra acesteia, riscul ca inculpatul să săvârșească noi infracțiuni.

Cu toate acestea, așa cum reiese dintr-un examen simplu al practicii judiciare române în materie, detenția preventivă nu este justificată de riscurile mai sus

¹ Discurs din 1877 aparținând lui Z.W. Staatman, citat în J.D. Michels, *Compensating acquitted defendants for detention before International Criminal Courts*, în *Jurnal of International Criminal Justice*, 2010, p. 407.

² Conform art. 396 alin. (1) C. pr. pen., instanța poate pronunța și o hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau încetarea procesului penal.

enumerare, ci, în proporție de peste 85% din cazuri, de necesitatea înlăturării unei stări de pericol pentru ordinea publică [conform art. 223 alin. (2) C. pr. pen.]³.

În situația în care inculpatul este condamnat, detenția preventivă nu-i cauzează acestuia un prejudiciu suplimentar, atâta timp cât perioada petrecută în arest preventiv sau în arest la domiciliu este dedusă, în mod obligatoriu, din pedeapsa aplicată.

Problema apare însă în situația în care acesta este achitat. Astfel, deși s-a stabilit că este nevinovat, inculpatul care a fost arestat preventiv a suferit o vătămare teribilă – privarea de libertate, care, de obicei, se întinde pe mai multe luni sau, în situații excepționale, pe mai mulți ani; privarea de a fi alături de familie; privarea de a se bucura de o viață normală –, care nu mai poate fi niciodată cu adevărat compensată (cu atât mai puțin prin aplicarea regulii anterior menționate). În acest context, se pune întrebarea legitimă dacă nu ar fi normal, just și echitabil ca inculpatului să i se acorde o sumă de bani ca unică despăgubire posibilă pentru vătămarea suferită în mod nejustificat.

De-a lungul timpului s-au adus mai multe argumente pentru justificarea unei astfel de compensații, însă cel mai frecvent invocat a fost cel al analogiei cu situația exproprierii pentru cauză de utilitate publică⁴.

Astfel, în acord cu prevederile constituționale din mai multe state⁵, precum și cu dispozițiile unor tratate internaționale⁶, statul poate prelua bunurile aparținând unei persoane fizice sau juridice pentru o cauză de utilitate publică, situație în care proprietarul are dreptul de a fi despăgubit, în mod echitabil, pentru pierderea suferită. Vizând o astfel de situație, Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite ale Americii a arătat faptul că „dreptul statului de a expropria este conceput într-o astfel de manieră încât nu trebuie să permită unei anumite persoane să suporte singură această povară publică (trecerea bunurilor sale în proprietatea statului, pentru satisfacerea unui interes public), deoarece, având în

---

³ Toate celelalte riscuri vizează, în esență, tot un interes public – necesitatea asigurării bunei desfășurări a procesului penal și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni (orice proces penal este desfășurat, în primul rând, în interesul întregii societății și, doar în subsidiar, în interesul unui particular).

⁴ G. Domenech Pascual, M. Puchades Navarro, *Compensating acquitted pre-trial detainees*, în *International Review of Law and Economics*, Volume 43, August 2015, p. 167.

⁵ *Exempli gratia*, Al Cincilea Amendament la Constituția SUA, art. 44 din Constituția României, art. 33.3 din Constituția Spaniei.

⁶ În acest sens, a se vedea art. 17 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată la Nisa la data de 7 decembrie 2000, dobândind caracter juridic obligatoriu în Uniunea Europeană odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, la 1 decembrie 2009.

vedere dreptatea, echitatea și scopul luării proprietăților, această povară trebuie suportată de societate în întregime”⁷.

În mod similar situației de expropriere (unde statul are dreptul de a lua proprietatea unui individ pentru o cauză de interes public), statul poate aresta preventiv un inculpat în cazul în care acesta este suspectat de săvârșirea unei infracțiuni. Cu alte cuvinte, în situații excepționale, statul are dreptul să ia libertatea unui individ pentru o cauză de interes public – protejarea societății și a ordinii publice (necesitatea asigurării bunei desfășurări a procesului penal, prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni sau „necesitatea înlăturării unei stări de pericol pentru ordinea publică”). Însă, cu toate acestea, este nedrept și inechitabil a obliga un nevinovat, care a fost arestat preventiv, să suporte singur această povară publică vizând protejarea întregii societăți. Prin urmare, adeptii unei astfel de filosofii au apreciat că, în situația unei achitări definitive, persoanelor arestate preventiv trebuie să li se recunoască dreptul de a fi despăgubiți pentru vătămarea extraordinară pe care a trebuit să o suporte pentru protejarea ordinii publice și pentru binele întregii societăți. În acest sens, este normal și echitabil ca această „povară” să fie suportată de societate în întregime, atâta timp cât luarea libertății celui nevinovat a fost făcută în interesul și pentru protejarea ei.

Pe de altă parte, s-a considerat că nu este normal și logic să fie „despăgubiți” doar inculpații condamnați, pe calea deducerii din pedeapsa aplicată prin hotărârea de condamnare a perioadei petrecute în arest preventiv sau în arest la domiciliu, nu însă și cei achitați⁸.

Nu în ultimul rând s-a argumentat că prin admiterea acordării unor despăgubiri persoanelor care au fost deținute preventiv, iar apoi achitate:

- se îmbunătățește imaginea, credibilitatea și legitimitatea sistemului judiciar penal prin faptul că reprezentanții acestuia apar drept persoane responsabile care au aptitudinea să-și recunoască greșelile și să-și asume responsabilitatea în cazul aplicării măsurilor de constrângere în mod (dovedit ulterior) nejustificat⁹;
- se oferă un sentiment de satisfacție morală pentru inculpații achitați¹⁰;
- se transferă vătămarea creată printr-o deținere preventivă nejustificată către partea ce o poate suporta mult mai ușor (întreaga comunitate, iar nu persoana care a fost deținută în mod nejustificat)¹¹;

---

⁷ *Armstrong vs. United States*, 364 U.S. 40.49 (1960) – <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/364/40/case.html>.

⁸ J.D. Michels, *op. cit.*, p. 417.

⁹ *Idem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 418.

¹¹ S. Beresford, *Redressing the wrongs of the International Justice System: compensation for persons erroneously detained, prosecuted, or convicted by the Ad Hoc Tribunals*, în *American Journal of International Law*, 2002, p. 634.

– se înțeleg riscurile și costurile unei detenții preventive nejustificate, aspect care poate încuraja agenții statului să prevină astfel de detenții, prin realizarea faptului că se impune o atenție sporită în determinarea cazurilor în care este absolut necesară detenția preventivă¹².

Au existat însă și critici aduse acestui mod de a privi lucrurile. Astfel, s-a considerat că despăgubirea tuturor persoanelor achitate pentru prejudiciul produs ca urmare a detenției preventive este o modalitate de reparație care nu poate fi admisă deoarece, în situația în care respectivul inculpat este în mod greșit achitat, despăgubirea sa suplimentară, prin plata unei sume de bani, nu face decât să crească atractivitatea săvârșirii de infracțiuni¹³. Prin urmare, s-a considerat că despăgubirea nu poate fi acordată în toate situațiile în care inculpatul este achitat deoarece pot exista nenumărate cazuri în care, deși probele administrate au creionat o soluție diametral opusă față de cea a achitării, principiul *in dubio pro reo* a triumfat, inculpatul fiind astfel declarat nevinovat.

O astfel de critică nu a fost însă primită, ea plecând de la o teză contrară principiului de rang constituțional îmbrățișat de majoritatea statelor de pe mapamond – recunoașterea prezumției de nevinovăție până la pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare. Mai mult decât atât, în situația în care intervine o hotărâre definitivă de achitare, prezumția dobândește caracter absolut, iar persoana respectivă trebuie considerată nevinovată, inclusiv faptic, nu doar judiciar. Prin urmare, a se aprecia că despăgubirile nu pot fi acordate în orice situație în care o persoană a fost achitată deoarece, deși este posibil ca ea să fie vinovată, statul să nu fi putut dovedi vinovăția ei dincolo de orice îndoială rezonabilă, reprezintă o argumentație netemeinică, care aduce atingere principiului recunoașterii prezumției de nevinovăție.

O altă critică adusă ideii acordării de despăgubiri persoanelor achitate definitiv se bazează pe ideea că o achitare definitivă nu afectează, în mod retroactiv, legitimitatea măsurii preventive dispuse în cursul procesului penal¹⁴. Astfel, atâta timp cât la momentul instituirii măsurii preventive privative de libertate s-au respectat toate dispozițiile legale în vigoare, ea fiind considerată necesară la acel moment procesual, nu se poate argumenta că, odată rămasă definitivă hotărârea de achitare, necesitatea instituirii măsurii preventive nu ar fi

---

¹² J. Manns, *Liberty Takings: A Framework for compensating pre-trial detainees*, în *Cardozo Law Review*, 2005, p. 1979.

¹³ A. Bratholm, *Compensation of persons wrongfully accused or convicted in Norway*, *University of Pennsylvania Law Review*, 1961, p. 843. Autorul arată totodată că acordarea de despăgubiri în orice situație în care inculpatul este achitat, fără a se ține cont de probele în acuzare, transformă infracțiunea într-o aventură cu riscuri mici în ochii multora.

¹⁴ G.P. Fletcher, *Basic Concepts of Criminal Law*, Oxford University Press, Oxford, 1998, p. 16.

existat niciodată. Prin urmare, se consideră că, atâta timp cât persoanele achitate definitiv au fost deținute preventiv în mod legal, nu există nicio culpă din partea organelor judiciare și, prin urmare, nu există niciun temei pentru acordarea de despăgubiri.

Nu putem fi de acord nici cu acest punct de vedere deoarece el denotă, din păcate, o dezumanizare a actului de înfăptuire a justiției penale și omite, totodată, faptul că persoana deținută preventiv este un individ nevinovat care, urmare a „imperfecțiunilor și limitărilor noastre tehnologice și instituționale”, a trebuit să-și sacrifice pe nedrept libertatea, sănătatea (fizică și, mai ales, psihică), familia, statutul social, cariera și să îndure, în mod inechitabil, greutățile inerente unei detenții preventive pentru protejarea societății și a ordinii publice. Despăgubirile nu se acordă ca urmare a invalidării necesității anterioare de instituire a măsurii preventive, nefiind vorba despre o critică a conduitei organelor judiciare și nepunându-se la îndoială necesitatea luării acelei măsuri preventive, ci pentru acoperirea prejudiciului suferit în mod evident de către acea persoană.

Totodată, apreciem că se omite și faptul că orice acțiune sau inacțiune care generează unei persoane nevinovate un prejudiciu, chiar și în situația în care o astfel de activitate este licită, generează obligația de reparare a prejudiciului cauzat. Prin urmare, argumentul legalității și necesității instituirii măsurii preventive privative de libertate în cursul procesului penal nu poate înlătura obligația de reparare a prejudiciului produs. Astfel, în legislația română, regăsind, însă, reglementări asemănătoare în majoritatea legislațiilor europene, situația poate fi asimilată răspunderii civile prevăzute de art. 1362 C. civ., potrivit căruia, dacă fapta cauzatoare de prejudicii (făptuitorul este reprezentat de organele judiciare) a fost săvârșită în stare de necesitate (fapta a fost săvârșită pentru a salva, de la un pericol imediat și care nu putea fi înlăturat altfel, un interes general) și în interesul unui terț (terțul este reprezentat de stat atâta timp cât detenția preventivă a fost dispusă în interesul întregii societăți), cel prejudiciat se poate îndrepta în mod direct împotriva terțului (a statului), pentru acoperirea prejudiciului cauzat.

Nu trebuie neglijat nici faptul că privilegiul de a trăi în cadrul unei societăți guvernate de principiul supremației dreptului nu presupune și îndatorirea ca, deși nevinovat, cetățeanul să sufere în mod injust o privare de libertate, în scopul asigurării ordinii publice și protejării societății din care face parte, un astfel de sacrificiu, fără repararea prejudiciului produs, neputând fi admis¹⁵.

---

¹⁵ A se vedea în acest sens îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români – fidelitatea față de țară, apărarea țării și contribuțiile financiare – art. 54-56 din Constituția României, revizuită, publicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.

2. Scurt examen de drept comparat

Având în vedere argumentele mai sus expuse, statele, în general, au îmbrățișat prima opinie, considerându-se că este echitabil ca toți inculpații care au fost deținuți preventiv, iar apoi achitați, să fie despăgubiți pentru prejudiciul cauzat.

Astfel, în **Franța**, potrivit art. 149 alin. (1) C. pr. pen., „(...) persoana care a fost deținută preventiv în cursul unei proceduri judiciare care s-a încheiat printr-o soluție de renunțare la caz sau de achitare, care a rămas definitivă, are dreptul, la cerere, la o compensare totală pentru prejudiciul material sau moral cauzat prin deținerea sa”.

În **Italia**, art. 314 alin. (1) C. pr. pen. stipulează: „persoana achitată printr-o hotărâre judecătorească definitivă prin care se stabilește că infracțiunea nu există, nu a fost comisă de către inculpat sau fapta nu întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, are dreptul la o reparație justă și echitabilă pentru detenția suferită, cu excepția cazului în care detenția a fost determinată tocmai de activitatea procesuală a inculpatului, care a acționat cu rea-credință sau gravă neglijență”. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, „același drept îl are și cel condamnat definitiv, dacă în timpul procesului a fost deținut provizoriu, stabilindu-se ulterior că măsura preventivă a fost dispusă cu încălcarea prevederilor art. 273 (echivalentul art. 202 C. pr. pen. rom. – *n.n.*) și art. 280 C. pr. pen. (echivalentul art. 223 C. pr. pen. rom. – *n.n.*)”.

În **Germania**, potrivit art. 2 din Legea privind compensarea în materie procesual penală din 8 martie 1971, „orice persoană vătămată ca urmare a detenției sale preventive, va fi despăgubită de Trezoreria statului în cazul în care este achitat sau s-a renunțat la urmărire penală”.

În **Spania**, potrivit art. 294 din Legea nr. 6/1985 privind puterea judiciară, „statul este răspunzător pentru prejudiciul cauzat ca urmare a detenției preventive a unei persoane ce a fost achitată”.

În **Austria**, secțiunea 2 alin. (1) pct. 2 din Legea privind compensațiile în materie penală din 2005 (StEG 2005) stipulează faptul că „are dreptul la repararea prejudiciului persoana care a fost arestată preventiv, fiind suspectată de săvârșirea unei infracțiuni, iar apoi achitată față de infracțiunea în discuție”.

În **Elveția**, potrivit art. 429 alin. (1) C. pr. pen., „dacă inculpatul este achitat ori statul a renunțat la acuzațiile aduse, acesta are dreptul la: a) daune-interese ca urmare a cheltuielilor făcute cu desfășurarea procesului penal pornit împotriva sa; b) daune-interese pentru pierderile financiare generate de obligația de a se prezenta în procesul penal pornit împotriva sa; c) acoperirea prejudiciului cauzat ca urmare a privării de libertate”.

În **Olanda**, art. 89 pct. 1 C. pr. pen. prevede că „în situația în care cazul se încheie fără o pedeapsă sau o altă măsură impusă inculpatului sau se aplică o pedeapsă sau măsură care nu ar fi permis detenția preventivă, instanța poate acorda inculpatului o despăgubire, care va fi plătită de stat, pentru prejudiciul produs ca urmare a timpului petrecut în custodia poliției, sub supraveghere medicală sau în detenție preventivă”. De asemenea, potrivit art. 90.1 C. pr. pen., „despăgubirea va fi acordată în situația în care, raportat la toate împrejurările cauzei, judecătorul apreciază că rațiuni de echitate impun acest lucru”. După cum se poate observa, în Olanda achitarea unui inculpat care a fost deținut preventiv nu generează, în mod automat, obligația statului de a plăti despăgubiri, aceasta luând naștere numai în situația în care instanța apreciază că, raportat la toate împrejurările cauzei, este echitabilă plata acestora. Având în vedere formularea, aplicarea acestui text de lege trebuie făcută cu maximă prudență deoarece refuzul de a plăti despăgubiri nu trebuie să aducă atingere art. 6 par. 2 din Convenția europeană (de pildă, situații în care se consideră că nu este echitabilă plata unor despăgubiri, făcându-se în acest sens aprecieri cu privire la vinovăția inculpatului ce fusese achitat definitiv). Cu toate acestea, majoritatea solicitărilor făcute în fața instanțelor olandeze se finalizează cu plata unor despăgubiri. Este relevant în acest sens faptul că, în cursul anului 2007, presa olandeză arăta faptul că statul a plătit 23 milioane de euro către persoane deținute nejustificat sau contrar prevederilor legale.

În **Norvegia**, potrivit art. 444 C. pr. pen., „dacă o persoană acuzată este achitată sau se renunță la urmărirea penală efectuată împotriva sa, aceasta are dreptul de a fi despăgubită de către stat pentru întreg prejudiciul care i-a fost adus ca urmare a acuzației sale”.

În **Suedia**, prevederile Capitolului 24, Secțiunea 24, par. 2 din Codul procedurii judiciare din 1 ianuarie 1948 stipulează: „în ceea ce privește situația celor arestați sau deținuți, aceștia au dreptul la despăgubiri din fonduri publice, în cazul în care au fost găsiți nevinovați, existând dispoziții legale speciale în acest sens”. Potrivit Secțiunii 2 din Actul privind despăgubirile datorate în caz de privare de libertate sau alte restricții din 1998, „persoana care a fost deținută preventiv din cauză că a fost suspectată de săvârșirea unei infracțiuni are dreptul la despăgubiri: 1) în cazul în care este achitată, nu a fost trimisă în judecată ori s-a renunțat total la acuzații; 2) în cazul în care s-a renunțat parțial la acuzații, dacă detenția nu putea fi impusă pentru infracțiunile rămase; 3) în care s-a dispus schimbarea de încadrare juridică și condamnarea la o pedeapsă pentru o infracțiune care nu impunea sau permitea detenția preventivă; (...)”.

În **Ungaria**, art. 580 din Legea nr. XIX din 1998 vizând procedura penală prevede: „deținerea preventivă (...) va face obiectul unei despăgubiri dacă:

I. s-a renunțat la urmărirea penală deoarece: a) activitatea desfășurată nu întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni; b) din ansamblul probator administrat nu reiese că s-ar fi săvârșit vreo infracțiune; c) infracțiunea nu a fost săvârșită de către inculpat ori nu există probe că inculpatul ar fi săvârșit infracțiunea; (...);

II. instanța: a) a achitat inculpatul; (...).”

În **Rusia**, potrivit art. 133 C. pr. pen., „dreptul de reabilitare încorporează dreptul de a fi despăgubit pentru daunele materiale, dreptul de a fi despăgubit pentru daunele morale, dreptul de a fi reintegrat în funcția deținută anterior, precum și alte drepturi. Prejudiciul cauzat cetățeanului ca urmare a procesului penal va fi acoperit în întregime de către stat, indiferent de culpa organelor judiciare. Dreptul de reabilitare, inclusiv prejudiciul generat de procesul penal aparține: 1) inculpatului, în caz de achitare; 2) inculpatului, în caz de retragere a acuzațiilor de către procuror; (...); 4) condamnatului, în caz de desființare a hotărârii de condamnare, urmată de achitarea acestuia, prin decizie rămasă definitivă”. Totodată, potrivit art. 1070 C. civ. rus, „prejudiciul creat unei persoane ca urmare a condamnării sale pe nedrept, ca urmare a desfășurării împotriva sa a unei anchete penale pe nedrept, ca urmare a aplicării împotriva sa, pe nedrept, a detenției provizorii sau a obligării de a nu-și părăsi propria reședință (...) va fi acoperit în întregime de către Trezoreria de Stat a Federației Ruse”.

În **Republica Moldova**, potrivit art. 524 C. pr. pen., „persoanele cărora, în cursul procesului penal, prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanțelor judecătorești, li s-a cauzat un prejudiciu material sau moral au dreptul la despăgubire echitabilă în conformitate cu prevederile legislației cu privire la modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești”. Potrivit art. 525 alin. (1) C. pr. pen., „acțiunea pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în termen de trei ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului conform prevederilor art. 6 din Legea nr. 1545-XIII din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești”. Potrivit art. 3 din Legea nr. 1545-XIII/1998, „în sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni: *acțiuni ilicite* – acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să examineze cazurile cu privire la contravenții, ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, care exclud vinovăția acestora, al căror caracter ilegal se manifestă prin încălcarea principiului general, potrivit căruia nicio persoană

nevinovată nu poate fi trasă la răspundere și nu poate fi judecată, (erori) ori fapte ale persoanelor cu funcție de răspundere din organul de urmărire penală sau din instanța de judecată, manifestate prin încălcarea intenționată a normelor procedurale și materiale în timpul procedurii penale sau contravenționale (infrațiuni)”. Nu în ultimul rând, potrivit art. 6 din Legea nr. 1545-XIII/1998, „dreptul la repararea prejudiciului, în mărimea și modul stabilite de prezenta lege, apare în cazul: a) devenirii definitive și irevocabile a sentinței de achitare; b) scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temeiuri de reabilitare (...)”.

Deoarece scopul acestui studiu nu este reprezentat de analiza comparată a reglementărilor din statele europene, din motive de brevilocvență, ne limităm la a mai arăta doar că regăsim situații și reglementări similare cu cele de mai sus și în **Belgia** (art. 28 din Legea privind repararea prejudiciului suferit ca urmare a detenției preventive nelegale sau nejustificate din 1973), **Luxemburg** (art. 159, art. 191, art. 212 și art. 213 C. pr. pen.), **Bulgaria** [art. 2 alin. (1) pct. 2 din Legea privind răspunderea statului și a municipiilor pentru prejudiciile produse], **Serbia** (art. 588 și 589 C. pr. pen. raportat la art. 584 pct. 1 C. pr. pen.), **Grecia** (art. 533 par. 2 C. pr. pen.), **Cehia** (art. 9 din Legea nr. 82/1998 privind răspunderea autorității publice), **Slovacia** [art. I pct. 8 alin. (5) din Legea nr. 514/2003 privind prejudiciile produse în contextul exercitării autorității publice], **Letonia** (art. 2 din Legea privind repararea prejudiciilor suferite ca urmare a acțiunilor nelegale sau nejustificate ale polițistului, procurorului sau judecătorului, din 1998), **Lituania** [art. 46 alin. (1) C. pr. pen. raportat la art. 6.272 C. civ., precum și la prevederile art. 3 par. 1 din Legea privind repararea prejudiciilor cauzate ca urmare a acțiunilor instituțiilor de stat sau efectuate în reprezentarea statului], **Danemarca** (Secțiunea 1018a din Legea privind administrarea justiției), **Estonia** (art. 5 din Legea privind repararea prejudiciilor cauzate în cadrul procedurilor penale, din 2015), **Finlanda** (întreaga procedură este reglementată de Legea privind repararea pagubei generată de arestarea preventivă sau condamnarea unei persoane nevinovate – 31 mai 1974/422), **Polonia** (art. 552 par. 4 C. pr. pen.), **Portugalia** [art. 225 alin. (1) lit. c) C. pr. pen.], **Slovenia** (art. 542 C. pr. pen.), **Albania** [art. 1 raportat la art. 3^a lit. a) din Legea nr. 9381/2005].

De asemenea, trebuie amintit și faptul că în **Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord**, deși nu este reglementat în mod expres dreptul unei persoane achitate de a fi compensate pentru prejudiciul produs ca urmare a arestării sale preventive în cursul procesului penal, ci doar ca urmare a unei erori judiciare – *miscarriage of justice*¹⁶ – sau ca urmare a unei arestări preventive dispuse contrar

¹⁶ A se vedea Criminal Justice Act 1988, Section 133.

prevederilor legale¹⁷, instanțele de judecată apreciază ca admisibilă solicitarea pentru plata unor despăgubiri ca urmare a unei arestări nejustificate, în temeiul dreptului civil (reclamantul urmând a face dovada prejudiciului produs).

Totodată, este de observat și faptul că în toate aceste legislații, în caz de achitare (sau de renunțare la acuzații în faza de urmărire penală), în situația în care nu sunt îndeplinite condițiile pentru angajarea răspunderii patrimoniale a persoanei care a sesizat organul de urmărire penală ori o astfel de persoană nu există, statul este obligat să suporte o bună parte sau chiar toate cheltuielile judiciare făcute de către inculpatul ce a fost achitat definitiv, aspect care nu se regăsește în legislația română, sens în care apreciem că ar fi binevenită o modificare în acest sens a art. 276 C. pr. pen.

Mai precizăm și faptul că nu vom regăsi reglementări similare (nu este admisibilă despăgubirea inculpaților deținuți preventiv în cursul urmăririi penale sau al judecății și care ulterior au fost achitați definitiv) în Burundi¹⁸, Etiopia¹⁹, Kenya²⁰, Rwanda²¹, Somalia²², Tanzania²³, Uganda²⁴, Congo²⁵, Sudan²⁶, Botswana²⁷, Namibia²⁸, Zimbabwe²⁹ sau Burkina Faso³⁰, aceste state apreciind că pronunțarea soluției de achitare este suficientă și nu impune acordarea unor despăgubiri suplimentare. Interesant este și că, în toate aceste state africane, se recunoaște dreptul la despăgubiri al celui acuzat în cazul în care a fost deținut preventiv în mod abuziv, contrar prevederilor legale, recunoscându-se, practic, dreptul acestuia de a primi despăgubiri în situația în care a fost deținut preventiv în mod nelegal.

---

¹⁷ A se vedea Human Rights Act 1998, Section 1(3), art. 5.

¹⁸ [http://defensewiki.ibj.org/index.php/Code_de_Proc%C3%A9dure_P%C3%A9nale_du_Burundi_\(Burundi_Criminal_Procedure_Code\)](http://defensewiki.ibj.org/index.php/Code_de_Proc%C3%A9dure_P%C3%A9nale_du_Burundi_(Burundi_Criminal_Procedure_Code)).

¹⁹ https://www.unodc.org/cld/document/eth/1961/criminal_procedure_code_of_ethiopia.html?lng=en.

²⁰ www.kenyalaw.org.

²¹ http://defensewiki.ibj.org/index.php/Code_of_Criminal_Procedure-Rwanda.

²² http://www.somalilandlaw.com/criminal_procedure_law.html.

²³ http://www.tanzania.go.tz/egov_uploads/documents/CRIMINAL%20PROCEDURE%20ACT.pdf.

²⁴ http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=170016.

²⁵ https://www.unodc.org/tldb/pdf/Congo_Code_de_procedure_pnale.pdf, accesat la data de 20 iunie 2016.

²⁶ <http://www.refworld.org/docid/4c038a932.html>.

²⁷ http://ppja.org/countries/botswana/Botswana%20Criminal%20Procedure%20and%20Evidence.pdf/at_download/file.

²⁸ http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=223230.

²⁹ <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/61340/77012/F1707048667/ZWE61340.pdf>

³⁰ http://www.geneva-academy.ch/RULAC/pdf_state/Law-N-10-93-ADP-of-17-May-1993-on-Code-of-Penal-Procedure.pdf.

3. Privire diacronică asupra reglementărilor românești în materie

Problema acordării despăgubirilor persoanelor arestate preventiv care ulterior au fost achitate a fost înțeleasă, tratată și reglementă în mod similar de-a lungul timpului în dreptul românesc.

Astfel, potrivit art. 657 C. pr. pen. din 1936, „persoana care, fiind dată judecății, a fost achitată printr-o hotărâre definitivă sau față de care s-a dat o ordonanță de neurmărire, rămasă definitivă, are drept la despăgubiri, dacă a fost deținută preventiv, însă numai în cazul când hotărârea constată că faptul pretins săvârșit nu s-a comis sau că nu a fost săvârșit de cel care a fost deținut preventiv.

Nu are drept la despăgubiri cel care a mai suferit condamnări în materie corecțională sau criminală, nici cel care în cursul urmăririi sau procesului a stânjenit sau a încercat să stânjenească, darea pe față a adevărului”.

De asemenea, potrivit art. 658 alin. (1) C. pr. pen. (1936), „Statul, reprezentat prin Ministerul Justiției, este obligat la plata acestor despăgubiri pe baza hotărârii de achitare a celui deținut preventiv sau pe baza unei ordonanțe de neurmărire rămase definitivă”.

În analiza textelor legale incidente, în literatura de specialitate a vremii³¹ s-a arătat că detenția preventivă, privită în mod abstract, legal, teoretic, nu este o pedeapsă, ci o măsură de constrângere personală, provizorie, preventivă, luată în scop procesual, cu toate că, faptic, nu există nicio diferență de asprime sau severitate între o arestare preventivă și o pedeapsă executată în regim de detenție. De asemenea, neavând caracterul unei pedepse, „este logic și echitabil principiul imputațiunii detențiunii preventive în durata pedepsei, sau în alți termeni, al deducerii duratei detențiunii preventive din pedeapsă și principiul despăgubirii persoanelor deținute în prevenție pe nedrept, fiindcă este just și echitabil ca suferința (deținerea preventivă) impusă de necesități de procedură să fie compensată; compensația cea mai firească este imputarea ei în durata condamnării, dacă prevenitul a fost condamnat, iar dacă ar fi achitat atunci singura compensație posibilă este despăgubirea celui deținut”³². Nu în ultimul rând, s-a arătat că „fără îndoială, că și aceste două măsuri: deducerea detențiunii preventive și despăgubirea pentru cei care au suferit deținere preventivă pe nedrept, sunt și ele garanții pentru libertatea individuală; prin prima, suferința preventivă a celui condamnat este bonificată; prin a doua, suferința în prevenție a celui achitat sau scos de sub urmărire este reparată; ambele temperează luarea măsurii deținerii preventive. În orice caz, prin deducerea deținerii preventive din pedeapsă s-a pus

³¹ T. Pop, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. III, Tipografia Națională, Cluj, 1946, p. 132.

³² *Ibidem*, p. 133.

capăt nedreptății ce se făcea frecvent cu dețineri preventive prelungite de multe luni, sau de ani, în cauze care se terminau cu achitarea sau cu pedepse mici, rămânând o suferință nedreaptă și odioasă – prevenția”³³.

După cum se poate observa, la nivelul anului 1936 s-a înțeles că instituirea unei măsuri preventive privative de libertate impusă de necesități de procedură generează, în mod automat, o suferință deosebită inculpatului (care încă beneficiază de prezumția de nevinovăție), context în care s-a apreciat că este echitabilă reglementarea celor două principii anterior amintite: principiul deducerii duratei detențiunii preventive din pedeapsă postulat de art. 328 pct. 9 C. pr. pen. (1936) și, mai ales, principiul despăgubirii persoanelor deținute preventiv pe nedrept, care au fost achitate sau față de care s-a dispus o soluție de neurmărire penală, care și-a găsit reglementarea într-un întreg capitol vizând modul de acordare a despăgubirilor – Titlul VI Capitolul III din Codul de procedură penală din 1936 – denumit „Despăgubirea persoanelor deținute în prevenție pe nedrept”.

În ceea ce privește Codul de procedură penală elaborat în perioada comunistă – Codul de procedură penală din 1968³⁴ intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969 –, acesta a preluat concepția existentă în reglementarea anterioară, reglementând problema despăgubirilor acordate persoanei arestate care ulterior a fost achitată în cadrul Titlului IV, Capitolul III, intitulat „Repararea pagubei în cazul condamnării sau al luării unei măsuri preventive pe nedrept”, de-a lungul timpului această reglementare cunoscând mai multe modificări.

Astfel, potrivit art. 504 C. pr. pen. din 1968, „orice persoană care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că acea faptă nu există. Are dreptul la repararea pagubei și persoana care a fost arestată, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată. Nu are dreptul la repararea pagubei persoana care, în cursul urmăririi penale sau al judecății, cu intenție sau din culpă gravă, a stânjenit sau a încercat să stânjenească aflarea adevărului. Persoanelor arătate în alin. (1) și (2), care înainte de arestare erau încadrate în muncă, li se calculează la vechimea și continuitatea în muncă și timpul cât au fost arestate”.

Prin Legea nr. 32/1990³⁵ a fost modificat alin. (2) al art. 504, noul text legal aducând îmbunătățiri concepției anterioare prin lărgirea ariei de incidență a

---

³³ *Ibidem*, p. 143.

³⁴ Publicat în B. Of. nr. 145 din 12 noiembrie 1968.

³⁵ Publicată în M. Of. nr. 128 din 17 noiembrie 1990.

răspunderii statului la toate măsurile preventive: „are dreptul la repararea pagubei și persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior, pentru motivele arătate în alineatul precedent, a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată”.

Prin Decizia nr. 45 pronunțată la data de 10 martie 1998 de către Curtea Constituțională a României³⁶, instanța de contencios constituțional a apreciat că „dispozițiile art. 504 alin. (1) C. pr. pen. sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează, la ipotezele prevăzute în text, cazurile în care statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare săvârșite în procesele penale”. Pentru a pronunța această soluție, Curtea a constat faptul că „prevederile art. 504 C. pr. pen., ce fac obiectul excepției, instituie două cauze care antrenează răspunderea statului pentru erorile judiciare săvârșite în procesele penale, și anume când persoana condamnată nu a săvârșit fapta ori fapta imputată nu există. Pe cale de consecință, rezultă că această dispoziție legală exclude angajarea răspunderii statului pentru oricare altă eroare judiciară ce nu ar fi imputabilă victimei. Or, o asemenea limitare este neconstituțională, întrucât art. 48 alin. (3) din Constituție instituie numai competența legiuitorului de a reglementa despăgubirea, și nu de a alege erorile judiciare pentru care statul trebuie să răspundă”.

După cum se poate observa, ca urmare a pronunțării deciziei anterioare, răspunderea patrimonială a statului pentru erori judiciare a fost lărgită, ea fiind incidentă în toate cauzele de achitare prevăzute de art. 10 alin. (1) C. pr. pen. din 1968 care erau neimputabile inculpatului [lit. a), b), c), d) și e)].

Prin Decizia nr. 255 pronunțată la data de 20 septembrie 2001 de către Curtea Constituțională a României³⁷, instanța de contencios constituțional a adus pe cale interpretativă o nouă îmbunătățire art. 504 C. pr. pen. (1968), aceasta statuând: „dispozițiile art. 504 alin. (2) C. pr. pen. sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează la ipotezele prevăzute în alin. (1) al aceluiași articol dreptul la repararea pagubei al persoanei împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată”.

Clarificând textul în ideea punerii lui în acord cu prevederile constituționale și, totodată, realizând o compatibilizare a lui cu tendințele de modernizare în materie, legiuitorul, prin Legea nr. 281/2003³⁸, a modificat Titlului IV, Capitolul III, al Codului de procedură penală, redenumindu-l „Repararea pagubei materiale

---

³⁶ Publicată în M. Of. nr. 182 din 18 mai 1998.

³⁷ Publicată în M. Of. nr. 237 din 27 decembrie 2001.

³⁸ Publicată în M. Of. nr. 468 din 1 iulie 2003.

sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod *nelegal*” (s.n.).

Din păcate, apreciem că, deși această modificare avea ca scop modernizarea reglementării în discuție în sensul mai sus arătat, prin lărgirea ariei de incidență a textului art. 504 C. pr. pen. și la situații în care măsura preventivă a fost instituită, prelungită sau menținută cu nerespectarea prevederilor legale, situație în care lua naștere obligația statului de reparare a prejudiciului, în pofida soluției de condamnare pronunțată în cauză, o astfel de situație nefiind reglementată anterior, ea a fost făcută într-un mod defectuos, exprimarea nefericită aleasă de legiuitor – prin înlocuirea, printre altele, a termenului „nedrept” cu cel de „nelegal” – constituind piatra de temelie a unor interpretări abuzive săvârșite în practica judiciară.

În forma modificată, textul art. 504 C. pr. pen. din 1968 prevedea: *„(1) Persoana care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare. (2) Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal. (3) Privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanță a procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j) ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j). (4) Are drept la repararea pagubei suferite și persoana care a fost privată de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei”.*

Ca urmare a unei analize pertinente a noului text legal, în literatura de specialitate³⁹ s-a arătat faptul că, trecând peste incoerențele legislative evidente, „ca urmare a modificărilor aduse prin Legea nr. 281/2003, conținutul art. 504-507 a fost îmbogățit în sensul sporirii garanțiilor oferite de principiile fundamentale care garantează procesul penal”. Astfel, s-a concluzionat faptul că pot fi reparate nu doar prejudiciile materiale suferite de persoana condamnată pe nedrept, ci și prejudiciile suferite ca urmare instituirii unor măsuri preventive în mod nelegal sau pe nedrept.

---

³⁹ I. Neagu, *Drept procesual penal. Partea specială. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2006, p. 405.

De asemenea, în mod judicios s-a arătat⁴⁰ că „și în situația în care privarea de libertate a fost legală, dar nejustificată, se poate angaja răspunderea statului, întrucât numai caracterul nejustificat al măsurii poate fi stabilit prin însăși hotărârea judecătorească de achitare sau de încetare a procesului penal⁴¹. Astfel, legiuitorul român conferea persoanei private de libertate o protecție mai mare decât standardul Convenției europene, garantând acesteia dreptul la despăgubiri atât în caz de privare nelegală de libertate, cât și în caz de privare nejustificată de libertate, deși această ipoteză nu rezultă în mod evident și coerent din textul art. 504 C. pr. pen. (...) Considerăm că această ultimă prevedere este contradictorie întrucât, deși art. 504 alin. (3) C. pr. pen. face referire numai la caracterul nelegal al privării sau restrângerii libertății, precizează ca mijloc de stabilire a nelegalității hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal, care nu constată, în fapt, ilegalitatea, ci caracterul nejustificat al privării sau al restricției de drepturi. Pe de altă parte, dispoziția legală este și deficitară. Pot exista hotărâri judecătorești care să constate cazuri de privare nelegală de libertate în sensul art. 5 par. 1 din Convenția europeană și în alte situații”⁴².

Având în vedere toate aceste aspecte, cei doi reputați autori propuneau, de lege ferenda, reglementarea posibilității constatării caracterului nelegal al privării de libertate atât prin ordonanță a procurorului (de revocare a măsurii preventive, *de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale*), cât și prin orice hotărâre a instanței de judecată (o astfel de exprimare incluzând, în mod evident, și o hotărâre de achitare).

---

⁴⁰ M. Udrioiu, O. Predescu, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 919.

⁴¹ Prin raportare la prevederile art. 350 alin. (2) C. pr. pen. din 1968, în caz de pronunțare a unei hotărâri de achitare sau de încetare a procesului penal, instanța nu putea face aprecieri cu privire la legalitatea sau nelegalitatea măsurii preventive dispuse în cauză – ea nu va dispune revocarea măsurii preventive, ci doar punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv. Mai mult decât atât, nu exista niciun text legal care să permită instanței să facă aprecieri cu privire la nelegalitatea măsurii preventive a reținerii dispusă în faza de urmărire penală sau cu privire la nelegalitatea măsurii arestării preventive luată cu mai mult timp în urmă și care, la momentul pronunțării, nu mai era în ființă.

⁴² *Era vorba despre situații în care instanțele se pot pronunța printr-o hotărâre ce nu este expres indicată în cuprinsul art. 504 alin. (3) C. pr. pen. (1968)*. De pildă, o hotărâre pronunțată în recursul inculpatului împotriva încheierii de menținere a măsurii arestării preventive pronunțată pe parcursul judecării cauzei, prin care se constată că, deși măsura încetase de drept cu mai mult timp în urmă, starea de arest a fost totuși menținută (iar inculpatul, la finalul procesului penal, a fost condamnat).

4. Reglementarea dreptului la despăgubiri prin dispozițiile art. 539 C. pr. pen. din 2009

Potrivit dispozițiilor art. 539 alin. (1) C. pr. pen., „are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată nelegal de libertate”. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, „privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței investită cu judecarea cauzei”.

Printr-o interpretare gramaticală, sistematică și teleologică a textului art. 539 C. pr. pen., coroborată și cu evoluția istorică a reglementării se poate observa că, exceptând faptul că nu mai face trimitere și la situația măsurilor preventive restrictive de libertate, el aduce, în realitate, o precizare față de prevederile cuprinse în art. 504 alin. (2) și (3) C. pr. pen. din 1968, cuprinzând și situații care nu erau acoperite de vechea reglementare.

Faptul că textul art. 539 C. pr. pen., spre diferență de textul art. 504 alin. (3) C. pr. pen. de la 1968, nu mai prevede *expressis verbis* situațiile în care privarea de drepturi trebuie considerată nelegală nu reprezintă un aspect care să indice o modificare a opticii legiuitorului în această materie, el vizând doar rațiuni de elaborare a textului legal, de tehnică legislativă.

Astfel, sintagma „hotărârea definitivă a instanței de judecată investită cu judecarea cauzei” din cuprinsul textului art. 539 alin. (2) C. pr. pen., în mod evident, vizează și hotărârea definitivă de achitare. Prin urmare, alin. (2) al art. 539 C. pr. pen. stipulează că, printre altele, *privarea nelegală de libertate poate să fie stabilită prin hotărârea definitivă de achitare a instanței investită cu judecarea cauzei, situație în care toate argumentele de mai sus își păstrează valabilitatea. Astfel, parafrazând autorii mai sus citați*⁴³, apreciem că această prevedere este în continuare contradictorie întrucât, deși art. 539 alin. (2) C. pr. pen. „face referire numai la caracterul nelegal al privării sau restrângerii libertății, precizează ca mijloc de stabilire a nelegalității hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal, care nu constată, în fapt, ilegalitatea, ci caracterul nejustificat al privării sau al restricției de drepturi”, iar acordarea de despăgubiri este posibilă și în caz de arestare nejustificată.

Cu toate acestea, practica judiciară a înțeles să interpreteze textul art. 539 în mod uimitor, mai ales în contextul precizărilor făcute față de vechiul art. 504

⁴³ M. Udriou, O. Predescu, *op. cit.*, p. 919.

C. pr. pen de la 1968 pe calea deciziilor Curții Constituționale mai sus citate. Folosind doar o interpretare gramaticală a acestuia, neținând cont în niciun mod de spiritul său, raportându-se exclusiv la standardul minimal de protecție prevăzut de art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului, s-a statuat că legislația actuală nu permite acordarea de despăgubiri în caz de arestare preventivă nejustificată, generată de pronunțarea unei hotărâri definitive de achitare, ci doar în cazul în care arestarea a fost dispusă cu nerespectarea prevederilor legale (a fost nelegală), iar această nelegalitate a fost constatată, în mod expres (inclusiv prin hotărârea de achitare)⁴⁴.

*Totodată, într-o opinie*⁴⁵ vizând procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri, s-a concluzionat: „Dreptul la repararea pagubei în cazul privării *nelegale* de libertate prevăzută de art. 539 C. pr. pen., cu referire la art. 5 par. 5 din Convenție este reglementat *exclusiv* în cazul în care o persoană a fost privată *nelegal* de libertate, *independent* dacă procesul penal care vizează persoana respectivă s-a finalizat cu o hotărâre de achitare sau de condamnare definitivă. Dreptul la reparațiune vizat de art. 539 C. pr. pen., cu referire la art. 5 par. 5 din Convenție, este condiționat de *preexistența* stabilirii caracterului *nelegal* al detenției preventive de către organele judiciare prevăzute în alin. (2) al art. 539 C. pr. pen” (s.n.).

Același autor mai arată: „Caracterul nelegal al detenției preventive vizate de dispozițiile art. 539 C. pr. pen. poate fi stabilit *fie de către instanța penală*, prin chiar hotărârea de achitare sau prin alte hotărâri din care rezultă clar caracterul nelegal al privării de libertate sau vinovăția penală a magistraților implicați în luarea măsurii privative de libertate, *fie de către instanța civilă* investită cu soluționarea cauzei întemeiate pe dispozițiile art. 539 C. pr. pen. (...)”.

Nu în ultimul rând, se arată că „dispozițiile art. 539 C. pr. pen. nu condiționează dreptul la despăgubiri de stabilirea nevinovăției persoanei trimisă în judecată pentru săvârșirea unei anumite infracțiuni, ci doar de stabilirea *nelegalității detenției*, motiv pentru care dispozițiile citate sunt incidente nu doar în cazul achitării persoanei, ci și în cazul condamnării penale a acesteia, în măsura în care

---

⁴⁴ A se vedea: C. Ap. Timișoara, dec. nr. 4/2016 în dos. nr. 3905/30/2014 (nepublicată); C. Ap. Timișoara, dec. nr. 97/2015 în dos. nr. 6241/30/2014 (nepublicată).

⁴⁵ L. Barac, *Câteva considerații cu privire la procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri*, <http://www.juridice.ro/382615/cateva-consideratii-cu-privire-la-procedura-repararii-pagubei-materiale-sau-a-daunei-morale-in-caz-de-eroare-judiciara-sau-in-caz-de-privare-nelegala-de-libertate-ori-in-alte-cazuri.html>.

persoana în cauză a fost supusă pe parcursul procesului penal unei măsuri preventive *nelegale* de libertate. Antrenarea răspunderii în temeiul art. 539 C. pr. pen., cu referire la art. 5 par. 5 din Convenție presupune *întotdeauna* verificarea îndeplinirii condiției nelegalității privării de libertate, fiind *irelevantă* temeinicia/oporunitatea unor astfel de măsuri preventive” (*s.n.*).

În pofida tuturor argumentelor de mai sus, în România anului 2016, aceasta este opinia majoritară în practica judiciară, care, practic, ne întoarce din punct de vedere conceptual cu mai bine de 80 de ani în urmă – anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală din 1936.

Nu are nicio relevanță că, susținându-se o astfel de interpretare a textului legal, ne îndepărtăm total de concepția statuată în mod unanim în majoritatea statelor europene și ne aliniem concepției promovate în state ca Burundi, Etiopia, Kenya, Rwanda, Somalia, Tanzania, Uganda, Congo, Sudan, Botswana, Namibia, Zimbabwe sau Burkina Faso, sub pretextul că respectăm standardul minimal prevăzut de Convenția europeană.

Nu are nicio relevanță că, acceptând această interpretare a textului legal, diferența de tratament juridic este illogică și, în același timp, dramatică. Astfel, se admite plata unor despăgubiri, în temeiul art. 538 C. pr. pen., pentru o persoană față de care nu s-a instituit nicio măsură preventivă în cursul procesului penal (nu a fost reținută sau arestată preventiv, nu a fost plasată în arest la domiciliu și nici nu i s-a impus măsura preventivă a controlului judiciar), care a fost trimisă în judecată și condamnată cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, iar ulterior, ca urmare a promovării căii extraordinare de atac a revizuirii, achitată definitiv, dar nu se admite plata despăgubirilor față de o persoană care, în cursul procesului penal, a fost arestată preventiv mai multe luni sau chiar ani, iar apoi achitată definitiv⁴⁶.

O altă problemă generată de această interpretare este aceea că nu poate fi stabilit în mod direct caracterul nelegal al detenției preventive prin hotărârea de achitare pronunțată de instanța penală, neexistând niciun text legal care să permită acesteia să facă aprecieri cu privire la nelegalitatea măsurii reținerii, a arestării preventive sau a arestului la domiciliu anterior instituite în cauză.

În caz de achitare, în acord cu prevederile art. 399 alin. (2) C. pr. pen., instanța nu poate dispune revocarea măsurii arestării preventive, neputând face

---

⁴⁶ A se vedea, de pildă, situația numitului Riti Alexandru Ioan (dos. nr. 10370/30/2013, aflat pe rolul Tribunalului Timiș, respectiv pe rolul Curții de Apel Timișoara), care a fost arestat preventiv 283 de zile și achitat în ambele grade de jurisdicție (cererea privind acordarea daunelor a fost respinsă ca inadmisibilă de către Tribunalul Timiș, respectiv, Curtea de Apel Timișoara – dos. nr. 6241/30/2014).

aprecieri cu privire la nelegalitatea măsurii preventive, ci doar punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv. Mai mult decât atât, este posibil ca, în momentul pronunțării hotărârii definitive de achitare, măsura arestării preventive să fi fost de mult înlocuită cu o măsură preventivă restrictivă de libertate sau să fi fost deja revocată, situație în care caracterul nelegal al detenției preventive nu mai poate fi stabilit „de către instanța penală, prin chiar hotărârea de achitare”.

O astfel de interpretare poate aduce atingere prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituția României, revizuită, raportate la art. 6 din Convenția europeană. Astfel, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate⁴⁷, dreptul la un proces echitabil presupune, printre altele, „dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei”. De asemenea, s-a arătat că „par. 2 și 3 ale art. 6 enumeră în mod nelimitativ anumite drepturi care constituie elemente esențiale ale noțiunii mai generale de proces echitabil conținute în primul paragraf. Noțiunea de proces echitabil nu se limitează numai la aceste aspecte, ci ea presupune și: egalitatea armelor, dreptul de a compărea în persoană, motivarea hotărârilor, principiul contradictorialității, modul de administrare al probelor etc. Așadar, o constatare de neviolare făcută în baza dispozițiilor par. 3 nu scutește organele Convenției de obligația de a verifica dacă reclamantul a beneficiat sau nu de un proces echitabil în baza dispozițiilor par. 1”.

În acest context, se poate pune întrebarea dacă mai avem de-a face cu o judecată echitabilă a cauzei (și, prin urmare, cu un proces echitabil) atunci când se cunoaște, *ab initio*, că orice persoană nevinovată acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, poate fi arestată timp de mai multe luni sau chiar ani în pofida faptului că soluția normală, ce va fi pronunțată în cauză, va fi una de achitare, dacă rațiuni procesuale impun acest lucru, statul neavând obligația de a repara vătămarea produsă ca urmare a instituirii măsurii preventive în cursul procesului penal?

Singura modalitate de păstrare a caracterului echitabil al procedurii este reprezentată de recunoașterea dreptului persoanei de a fi despăgubită în cazul în care a fost arestată nejustificat, pe nedrept. Numai într-o astfel de situație, persoana deținută preventiv are parte de o judecată echitabilă a cauzei sale, având garanția că, deși este nevinovată, rațiuni procesuale și interesul social pot impune detenția preventivă, însă, la final, odată cu achitarea sa definitivă, statul român va răspunde pentru suferința teribilă pe care a cauzat-o pe nedrept.

---

⁴⁷ M. Selegean, *Dreptul la un proces echitabil. Articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Suport de curs, Institutul Național al Magistraturii, p. 33.

5. Concluzii

Având în vedere toate aceste argumente, apreciem că soluția îmbrățișată de practica judiciară este profund nelegală și este determinată de o interpretare restrictivă, mecanică și chiar interesată, străină de spiritul și chiar de litera legii, a art. 539 C. pr. pen.

Este evident că, atâta timp cât privarea nelegală de libertate poate fi stabilită și printr-o hotărâre definitivă de achitare, care nu poate *constata, din rațiuni de procedură, în fapt, ilegalitatea, ci doar caracterul nejustificat al privării de libertate*, raportat și la evoluția istorică a reglementării, termenul „nelegal” nu trebuie interpretat în mod restrictiv, ci în sensul că vizează atât un caracter ilegal, cât și un caracter nejustificat, nedrept.

În acest context, subliniem și faptul că, în acord cu prevederile art. 29 alin. (1) lit. d) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru⁴⁸, „sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la: d) stabilirea și acordarea despăgubirilor decurgând din condamnarea sau luarea unei măsuri preventive pe *nedrept*”.

Cu toate acestea, pentru a elimina orice dubiu și discuție, considerăm că, *de lege ferenda*, se impune modificarea textului art. 539 C. pr. pen, în sensul că ar trebui introdus încă un alineat care să prevadă, în mod expres, faptul că are dreptul la repararea pagubei și persoana care în cursul procesului penal a fost arestată preventiv sau plasată în arest la domiciliu, iar apoi s-a dispus o soluție de clasare în temeiul art. 16 alin. (1) lit. a)-e) C. pr. pen. sau o soluție de achitare ce a rămas definitivă.

De asemenea, în situația în care măsura preventivă a fost dispusă ca urmare a conduitei procesuale intenționate a inculpatului, apreciem că se impune în continuare acordarea daunelor, însă va trebui să se țină cont de această împrejurare în calcularea cuantumului acordat.

---

⁴⁸ Publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013, cu modificările și completările ulterioare.

II. MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

Conferințele Facultății de Drept

1. Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților România – Centrul Teritorial Timișoara, Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara, Centrul European de Studii și Cercetări Juridice din Timișoara, *European Human Rights Association*, Strasbourg în cadrul programului HELP al Consiliului Europei, au organizat școala de vară Impactul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene asupra sistemului român de drept, la Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara, în zilele 7-9 septembrie 2016.

Au fost susținute următoarele lucrări: *Prezentare generală – Modul Help – Ana-Maria Telbis, EHRA, avocat Baroul Timiș; conf. univ. dr. Raluca Bercea, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș, lector INPPA; Cererea la CEDO. Admisibilitate – Modul Help, Ana-Maria Telbis, EHRA, avocat Baroul Timiș, conf. univ. dr. Raluca Bercea, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș, lector INPPA; Tipologia cauzelor relevante la CEDO: cauze care au generat schimbarea, cauze cu impact, cauze pendinte cu posibil impact – Ana-Maria Telbis, EHRA, avocat Baroul Timiș; Aparenta imunitate a dreptului administrativ la sistemul CEDO – conf. univ. dr. Cristian Clipa, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș, lector INPPA; Cum devii consumator fără să consumi. Efectele ordonanței CJUE Tarcău asupra garanțiilor acordate societăților (comerciale) – prof. univ. dr. Lucian Bercea, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș; Evoluția principiului neutralității fiscale în materie de TVA în lumina jurisprudenței CJUE – asist. univ. dr. Sorina Doroga, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș, lector INPPA; Exemple de bune și rele practici în modul de formulare a întrebărilor preliminare de către instanțele din România. Răspunsul CJUE – conf. univ. dr. Raluca Bercea, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, avocat Baroul Timiș, lector INPPA; Remedii privind durata nerezonabilă a procedurilor. Jurisprudența CEDO în materia art. 13 și art. 6 din Convenție – dr. Beatrice Ramașcanu, judecător, formator la Institutul Național al Magistraturii; Procedurile penale și disciplinare interne: respectarea dreptului la viață privată, a dreptului la imagine și a confidențialității datelor – av. Monica Livescu, formator INPPA, Consilier în Comisia Permanentă a UNBR.*

2. Facultatea de Drept a Universității București, Facultatea de Drept a Universității de Vest din Timișoara și International Fiscal Association Romania,

în parteneriat cu Editura Hamangiu, a organizat Conferința Națională de Drept fiscal, ediția III-a, cu titlul *Noile Coduri fiscal în primul an de aplicare*, în data de 28 octombrie 2016.

La conferință au participat: Prof. univ. dr. Radu BUFAN, UVT, profesor asociat la Facultatea de Drept a Universității din București, președinte al IFA Romania; Av. dr. Gheorghe MATEI, senior partner Leaua & Asociații, profesor asociat la Facultatea de Drept a Universității din București; Petre LĂZĂROIU – judecător al Curții Constituționale a României; Ionița COCHINȚU – magistrat asistent la Curtea Constituțională a României; Ciprian PĂUN – avocat, profesor la Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor a Universității Babeș-Bolyai; Flavius Cosmin COSTAȘ – avocat, profesor la Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai; Mariana VIZOLI – secretar de stat în Ministerul Finanțelor Publice; Tanți ANGHEL – director în Ministerul Finanțelor Publice, Direcția Generală legislație, Cod procedură fiscală, reglementări nefiscale și contabile; Mihai BRĂGARU – director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice, Direcția Generală legislație, Cod procedură fiscală, reglementări nefiscale și contabile; Dragoș DOROȘ – președinte ANAF; Bogdan CRISTEA – judecător la Curtea de Apel București, Secția a VIII-a de contencios administrativ și fiscal; Dan DASCĂLU – profesor asociat la Facultatea de Drept a Universității din București, avocat la David & Baias, PwC; Dan MANOLESCU – președinte al Camerei Consultanților Fiscali, fost secretar de stat în Ministerul Finanțelor Publice; Mirela BULIGA – avocat Leaua & Asociații, profesor asociat la Facultatea de Drept a Universității din București; Mădălina COTRUȚ – avocat, International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD) Amsterdam; Mihai Pantelimon DRĂGUȚESCU – judecător la Tribunalul București, președintele Secției a II-a de contencios administrativ și fiscal; Mariana VIZOLI – secretar de stat în Ministerul Finanțelor Publice.

3. Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Centrul European de Studii și Cercetări Juridice Timișoara, a organizat Conferința internațională bienală, Ediția a XI-a, la Timișoara, în zilele de 28-29 octombrie 2016.

În cadrul Secțiunii Drept civil și drept procesual civil, *Executarea obligațiilor civile*, au fost susținute următoarele lucrări: Sevastian Cercel, Ștefan Scurtu – *Punerea în întârziere a debitorului, în reglementarea noului Cod civil român*; Radu Geamănu – *Reglementarea impreviziunii în noul Cod civil*; Irina Sferdian, Maximilian Druță – *Executarea obligației de a strămuta dreptul de proprietate imobiliară în sistemul constitutiv de drepturi al înscrierilor în cartea funciară*;

Manuela Lavinia Istrătoaie – *Câteva considerații asupra viciilor lucrului vândut. Predarea conformă versus garanția pentru vicii versus garanția pentru bună funcționare în contractul de vânzare*; Constanța Obadă – *Executarea obligațiilor ce izvorăsc din contractul de constituire a dreptului de suprafață*; Ilie Adrian Barbu – *Răspunderea obiectivă ca bază a reparării prejudiciului adus mediului*; Șerban Diaconescu – *Limitele obligației de rezultat în executarea obligației de către antreprenor. Analiza unor cazuri de speță*; Oana Ghiță – *Copiii – „obiect” al executării silite?*; Adina-Renate Motica, Alexandru Doroș, *Câteva observații relative la natura juridică, caracterele și funcțiile clauzei penale, conform noului Cod civil*; Florina Popa – *Câteva observații relative la natura juridică, caracterele și funcțiile clauzei penale, conform noului Cod civil*; Mihai David – *Printre confuzii și incertitudini... către exigibilitatea obligației*; Radu I. Motica – *Eliberarea, rectificarea și retragerea certificatului de titlu executoriu european*; Daniel Ghiță – *Executarea obligațiilor-interferențe între dreptul civil și dreptul procesual civil*; Corina Negruțiu, Claudia Roșu – *Actualizarea cheltuielilor de judecată din procesul civil în etapa executării silite*; Sebastian Spinei – *Antecedentă și proiect. Reglementări privind executarea silite*; Nicolae-Horia Țiț – *Particularități privind transmisiunea calității de creditor pe parcursul executării silite*; Sloboda Midoravic – *Elementele distinctive ale contractului de vânzare-cumpărare a bunurilor din patrimoniul cultural*; Mircea Ovidiu Ursuța Dărăban – *Unele aspecte privind executarea amenzilor contravenționale și a despăgubirilor stabilite prin procesele-verbale de contravenție*; Florin Mangu, Codruța Guzei-Mangu – *Acțiunea asigurătorului plătitor împotriva terțului făptuitor*; Dan Adrian Căramidariu – *Scurte considerații cu privire la executarea obligațiilor asumate prin contracte standardizate*.

În cadrul Secțiunii *Dreptul afacerilor, Modernizarea dreptului societăților. Influențe, direcții, obiective*, au fost susținute următoarele lucrări: Jacques Malherbe – *Tendențe și actualități în dreptul european al societăților*; Gheorghe Piperea – *Societatea cu răspundere limitată*; Sorin David – *Probleme teoretice și practice privind aplicarea dispozițiilor din Codul civil și Legea nr. 31/1990 în materia fuziunilor și divizărilor societăților comerciale*; Lucian Bercea – *Răspunderea administratorului față de creditorii sociali. Despre (ne)agravare și (in)eficiență*; Ioan Schiau – *Întreprinderea – un concept distonant*; Sebastian Bodu – *Asistența financiară: implicațiile asupra unor operațiuni de LBO/MBO*; Lucian Săuleanu – *Retragerea și excluderea asociaților*; Marcela Comșa – *Dizolvarea societății sau începutul sfârșitului persoanei juridice*; Lavinia Tec – *Probleme teoretice și practice privind nulitățile reglementate în Legea nr. 31/1990*;

Nicoleta Țândăreanu – *Aspecte jurisprudențiale referitoare la opoziția împotriva hotărârii adunării asociațiilor privitoare la modificare actului constitutiv*; Viorel Găină – *Autorizarea de către instanța de judecată a convocării adunării generale a acționarilor*; Flaminia Nera Stârc-Meclejan – *Neînțelegeri privind votul în adunările generale ale SRL. Când se aplică litera legii și când nu?*; Claudia Roșianu – *Legea societăților și Legea registrului comerțului – din culisele schimbării...*; Titus Prescure – *Despre unele lacune și inadvertențe de reglementare ale Legilor nr. 26/1990 privind registrul comerțului și nr. 31/1990 privind societățile. Propuneri de lege ferenda*; Valentina Burdescu – *Situația statistică a societăților înregistrate în Registrul Comerțului; aspecte practice privind transferul dreptului de proprietate asupra acțiunilor societăților pe acțiuni, modificarea actului constitutiv la societățile cu răspundere limitată, majorarea capitalului social*; Florin Moțiu – *Spre o reformă amplă în reglementarea asociațiilor și fundațiilor?*; Sergiu Golub – *Reforma legii societăților. Câteva propuneri de lege ferenda*; Dragoș Călin – *Expertiza în gestiune, între reglementare și practică*; Marian Bratiș – *Dreptul comun al societăților potrivit noului Cod civil*; Emod Veress – *Legea europeană model a societăților și reforma dreptului societar*; Daniela Moțiu – *Provocările Ordonanței nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale*; Lavinia Elena (Stuparu) Smarandache – *Tendențe legislative în materia identificării societăților reglementate de Legea nr. 31/1990: identificatorul unic la nivel european și sediul electronic.*

În cadrul Secțiunii *Dreptul proprietății intelectuale, Tendențe actuale și transformări în domeniul apărării drepturilor de proprietate intelectuală*, au fost susținute următoarele lucrări: Ioan Macovei – *Antagonism sau concordanță între creativitate și apărarea dreptului de autor*; Sonia Florea – *Plagiatul și încălcarea drepturilor de autor*; Mihai Olaru – *Unele aspecte privind dreptul de citare în dreptul român*; Marius Pantea – *Probleme actuale despre plagiat*; Viorel Roș – *Fiscalizarea drepturilor de proprietate intelectuală*; Ciprian Romițan – *Indicațiile geografice controlate*; Monica Boța Moisin – *Exercițiu de arhitectură legislativă: elementele componente ale unui sistem de protecție a design-ului identitar în România*; Carmen Gavrilăscu – *De ce IGP?*; Gheorghe Gheorghiu, Claudiu Ferău – *Aspecte comparative privind noutatea și activitatea inventivă*; Andreea Livădariu – *Particularități ale înregistrării mărcilor neconvenționale*; Șerban Florița, Corina Florița, Lasso Roberto – *De la idei la produse comerciale și o afacere de succes*; Răzvan Dincă – *Calitatea procesuală activă în acțiunile privind apărarea drepturilor de proprietate intelectuală*; Gabriel Turcu – *Contribuții*

ale jurisprudenței românești în domeniul proprietății industriale; Alin Speriusi-Vlad – Specificitatea acțiunii civile din domeniul proprietății intelectuale; Crenguța Leaua, Mihaela Maravela – Noile domenii de Internet: conturarea unei practici de soluționare a disputelor supuse UDRP (Politica de Soluționare Uniformă a Litigiilor cu privire la Numele de Domenii); Andrei Săvescu – Competența teritorială în litigiile cu platformele de socializare; Castravet Diana – Considerații privind acțiunile de concurență neloyală în domeniul proprietății intelectuale prin prisma legislației Republicii Moldova; Constantin Duvac – Implicațiile noii legislații penale în materia drepturilor de proprietate intelectuală; Nicoleta Buzatu – Particularitățile cercetării locului faptei în cazul accesului ilegal la un sistem informatic; Andrei Pap – Contravențiile reglementate de Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; Adina Scioșteanu – Noile provocări ale industriei muzicale în contextul pieței digitale; Magda Popescu – Legătura între încălcările de dreptul proprietății intelectuale și riscurile de securitate cibernetică; Gabriel Olteanu – Stocarea în „cloud”, copia privată și remunerația compensatorie; Paul Popovici – Muzeele și proprietatea intelectuală; Ana Maria Marinescu – De lege ferenda: implementarea în România a Directivei privind gestiunea colectivă; Ramona Dumitrașcu – Protecția dreptului de autor prin mijloace tehnice: criptarea; Silviu Totelecan – Mașinăria telematică: productivitate în era digitală și proprietate intelectuală în postcapitalism; Bujorel Florea – Vânzarea operelor de artă; Teodor Bodoașcă, Lucian-Ioan Tarnu – Opinii în legătură cu semnificația unor expresii utilizate în domeniul protecției juridice a creației intelectuale; Nicoleta Rodica Dominte – Valențele aculturației limitei User Generated Content în spațiul european al dreptului de autor.

În cadrul Secțiunii de *Drept public, Achizițiile publice, între standardele europene și reglementările naționale*, au fost susținute următoarele lucrări: Anton Trăilescu – *Unele aspecte de drept material și procesual privind contractele de achiziție publică în contextul legislației actuale*; Nikola Dujovski, Snezana Mojsoska – *Influența armonizării legislației privind achizițiile publice cu standardele europene asupra procedurilor de achiziție publică din Macedonia*; Cristian Clipa – *Mai putem vorbi despre o cauză a contractelor administrative?*; Marius Văcărelu – *Achizițiile publice, o falsă cheie a dreptului administrativ?*; Sergiu Stănilă – *Tratamentul juridic al subcontractantului și al terțului susținător*; Alexandru Cristian Ilin – *Aplicarea priorității a dreptului comunitar – Consiliul National pentru Soluționarea Contestațiilor, o veritabilă instanță, în accepțiunea Curții de Justiție a Uniunii Europene?*; Dan Mihail Dogaru – *Aspecte legate de organizarea și desfășurarea procedurii de atribuire. Nerespectarea*

obligațiilor contractuale aferente derulării contractelor de achiziție publică; Alin Trăilescu – Executarea hotărârilor instanțelor de contencios administrativ în materia achizițiilor publice; Radu Odangiu – Noile formalități procedurale anterioare în atribuirea contractelor de achiziție publică; Robert Bischin – Considerații privind obligativitatea certificatului de urbanism; Violeta Stratan – Controverse legate de dobândirea proprietății prin contracte de achiziție publică.

În cadrul Secțiunii de Științe penale, *Evoluții și tendințe în dreptul penal contemporan*, au fost susținute următoarele lucrări: Roberto E. Kostoris – *Dreptul penal european și drepturile fundamentale*; Silvia Signorato – *Provocările investigației informatice*; Zoran Pavlović – *Probe admisibile și inadmisibile în procedura penală*; Adrian Fanu-Moca – *Abuzul în serviciu săvârșit prin îndeplinirea în mod defectuos a unui act*; Dumitru Obadă – *Exponenții procesuali investiți cu atribuții de desfășurare a activității speciale de investigație – probleme de interpretare și aplicare a legii procesual penale*; Flaviu Ciopec – *Un drept procesual preventiv?*; Tiberiu Medeanu – *Delimitarea traficului de persoane de traficul de migranți*; George Cristinel Zaharia – *Tratamentul sancționator în cazul infracțiunilor săvârșite de minori*; Livia Călin – *Considerații și controverse legate de O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală*; István László Gál – *Scandalurile legate de brokeri după schimbarea sistemului politic în 1989*; Ferenc Dávid – *Terorismul și aspectele financiare conexe după recentele întâlniri G20*; Milan Žarković, Tanja Kesic, Ivana Bjelovuk – *Expertiza ca element cheie al realizării principiului impunității pentru victimele traficului de ființe umane*; Alexandar Bosković – *Rolul și funcția de procuror și organ de poliție în ancheta penală din Serbia*; Nenad Radović – *Traficul de migranți în Serbia*; Mina Zirojević – *Infraționalitatea transfrontalieră și terorismul în dreptul penal – cazul Serbiei*; Olivera Pejak Prokes – *Protecția împotriva violenței domestice în Legea familiei din Serbia*; Marija Lučić-Ćatić, Muamer Kavazović, Dina Bajraktarević – *Rolul expertizei în dovedirea infracțiunilor de criminalitate financiară în practica Curții din Bosnia și Herțegovina*; Voicu Pușcașu – *Câteva considerații cu privire la procedura confirmării renunțării la urmărirea penală*; Viorel Pașca – *Evoluții și tendințe în dreptul penal european*; Juri Pudovochkin – *Continuitatea dezvoltării dreptului penal*; Laura-Maria Stănilă – *Persoana juridică și grupul infrațional organizat – câteva reflecții*; Florentina Olimpia Muțiu – *Reintegrarea socială a infractorilor. Aspecte actuale în România*; Magdalena Roibu – *Parada inocenților. Directiva (UE) nr. 2016/343*; Ioana Celina Pașca – *Despre obligația legală a procurorului de a solicita anularea înscrisurilor false*;

Ileana Vali-Ștefania Niță – *Procedura de acordare a liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii în raport de dispozițiile Noului Cod Penal*; Carmen Domocoș – *Considerații privind luarea măsurilor organizatorice în cursul procesului penal*; Nikola Dujovski, Snezana Mojsoska – *Criza actuală a migrației – provocări și perspective în combaterea traficului de ființe umane*; Darian Rakitovan – *Procedeele probatorii speciale în Codul de procedură penală al Republicii Serbia. Unul dintre răspunsurile Dreptului penal la continuă schimbare și modernizare a formelor de activitate infracțională.*

În cadrul Secțiunii de *Drept european și internațional*, *Interacțiunea sistemelor în ordinea juridică europeană și internațională*, au fost susținute următoarele lucrări: Rodoljub Etinski – *Diferite tipuri de interacțiuni între sistemele legislative din cadrul ordinii juridice europene și internaționale*; Valentin Constantin – *Evazivele raporturi de sistem*; Bojan Tubic – *Poziția rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU în cadrul ordinii juridice a Uniunii Europene*; Elena Tilovska-Kechedji – *Influențarea dreptului european de către dreptul internațional: drepturile omului*; Carmen Gina Achimescu – *Noțiunile de „marjă de apreciere” și „protecție echivalentă” în lumina hotărârii CEDO Al-Dulimi din 22 iunie 2016*; Mihai Țibuleac – *Liberul acces la justiție în România în contextul integrării europene a României*; Lucian Bojin – *Monism a la Dworkin*; Maria Cristina Hermida Del Llano – *Toleranța pozitivă și pozitivitatea. O schimbare de paradigmă pentru a contracara „globalizarea indiferenței”*; Emilia Mihai – *Observații privind Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubiri în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență*; Laura Lazăr – *Internaționalizarea dreptului concurenței din perspectivă europeană*; Mihaela Galanton – *Interferența legislațiilor în determinarea surselor dreptului comerțului internațional*; Sergiu Popovici – *Mai este necesară o reglementare internă în domeniul competenței internaționale a instanțelor din România?*; Alexandru Popa – *Drept social european – modelarea în procesul de legiferare*; Victor Burac – *Evoluțiile recente în domeniul reglementării falimentului transfrontalier în dreptul Uniunii Europene*; Oana Motica – *Alegerea legii aplicabile succesiunilor conform Regulamentului (CE) nr. 650/2012*; Sorina Doroga – *Câte Europe?*; Vincenzo Carbone – *Interacțiuni între sistemele de impozitare pentru contracararea evaziunii fiscale*; Florin Dumiter – *Aplicarea măsurilor anti-abuz în cadrul aplicării Convențiilor de evitare a dublei impuneri.*

În cadrul Secțiunii de *Drept comparat*, *Despre juriști*, au fost susținute următoarele lucrări: Valerius Ciucă – *„Cărarea neprihăniților” sau calea*

judecății celor virtuoși (justorum). Despre (ne)studiul deontologiei judiciare; Mircea Dan Bob – Andrei Rădulescu și tradiția juridică românească; Diana Botău – Judecătorul internațional. Schița unui portret; Laura Crăciunean-Tatu – Când cultura întâlnește drepturile omului: răspunsul juriștilor; Otilia Hedeșan – „Să-l tragem în lege...” Despre imaginea juristului în folclorul românesc; Alin Gavreliuc – „Dreptatea” și „apărătorii dreptății” în imaginarul social românesc; Raluca Bercea – Despre viața dublă a juristului; Manuel Guțan – Fuga de istorie și criza identității juridice românești; Lucian Bojin – Dragă literatură juridică; Lucian Bercea – Este judecătorul român un „consumator mediu suficient de bine informat și de atent”?; Dan Adrian Cărămidariu – Juriști și economiști. Despre o reciprocă ignorare; Marcel Tolcea – „Judecată” și „sentință” în discursul jurnalistic; Gabriela Glăvan – Justiția ca fantezie punitivă (sau despre „Colonia penitenciară” a lui Franz Kafka); Dana Percec – “The first thing we must do is kill all the lawyers”... sau despre parti pris-urile decelabile în opera lui Shakespeare; Andreea Verțeș-Olteanu – Aceasta nu este o metaforă (Este loc pentru figuri de stil în drept?); Alexandra Mercescu – Despre peregrinările epistemologice ale juristului istoric; Sorina Doroga – Avocatul în jurisprudența CEDO. Schița unui portret; Cristian Clipa – Cât de departe este doctrina românească de o veritabilă teorie a contractului administrativ și ce spune acest lucru despre juriști?; Radu I. Motica, George M. Mara – Despre răspunderea magistraților; Monica Livescu – De ce recuzăm?; Mihaela Mazilu-Babel – Omul ca „un animal biped fără pene”: trimiterele la Platon și Aristotel în Concluziile avocaților generali; Dusan Nikolic – Noul enciclopedism în științele juridice; Elisabetta Bergamini – Restricții încă actuale în libertatea de stabilire a avocaților; Sofija Nikolic – Sofija Nikolic.

În cadrul Secțiunii de teoria dreptului, *Principiile generale ale dreptului în raționamentul juridic*, au fost susținute următoarele lucrări: Gheorghe Mihai – *Principiile dreptului – izvoare sau surse juridice?*; Emilian Ciongaru – *Principiul impreviziunii în raționamentul juridic*; Ion Jecev – *Principiile dreptului-fundament ale sistemului dreptului contemporan*; Lucreția Dogaru – *Despre principiile interpretării normei juridice*; Gheorghe Dănișor, Ramona Duminiță – *Caracterul regulativ al principiilor generale ale dreptului*; Eleonora Andriuța – *Capacitatea de exercițiu a persoanelor juridice*; Iosif Friedmann-Nicolescu – *Raționamentul juridic în interpretarea interdisciplinară a probelor judiciare*; Veronica Rebreanu – *Dinamica principiilor dreptului*; Septimiu Ioan Puț – *Principiul proporționalității obligațiilor fiscale accesorii între mecanismul modern de configurare și spiritul clasic de fundamentare*; Dana Diaconu – *Este raționamentul cu principii generale de drept similar celui cu norme juridice?*

Roberta Ploscă – *Principiul bunei-credințe, principiu fundamental și de esențializare a dreptului*; Andreea Kajcsa – *Principiul echității în activitatea instanțelor judecătorești de soluționare a litigiilor*; Florina Popa – *Rolul activ al judecătorului în stabilirea corectă a calificării juridice a cererilor părților în procesul civil*; Alexandru Sbârnă – *Principiul interzicerii abuzului de drept în raționamentul Curții de Justiție a Uniunii Europene*.

4. Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Cercul de Drept comparat și interdisciplinaritate, în ciclul „Conferințele Facultății de Drept”, a organizat în cursul lunilor octombrie, noiembrie și decembrie prezentări ale următoarelor lucrări: Cristian Clipa, *Despre drept și istorie – În salvări și cu ișlic. Biserică, sexualitate, căsătorie și divorț în țara Românească a secolului al XVIII-lea*”; Octavian Repolschi, *Despre drept și filozofie – Eseu asupra intelectului omenesc*; Alexandra Enache, *Despre drept și medicină – Tratat de etică*; Gabriel Glăvan, *Despre drept și literatură – Procesul*; Dan Cărămidariu – *Despre drept și economie – The Decline of Law as an Autonomus Discipline*.

III. EVENTIMENTE

Gala Juridică de decernare a distincțiilor Societății de Științe Juridice pentru anul 2015

În data de 21 ianuarie 2016, i s-a acordat dl. lector univ. dr. Lucian Bojin, *Diploma specială pentru Gândire juridică*, pentru lucrarea *Personalitatea juridică în dreptul organizațiilor*, Editura C.H. Beck.

Premiile Uniunii Juriștilor din România pe anul 2016

În data de 19 decembrie 2016, lucrarea *Explicațiile Noului Cod penal, vol. I, Art. 1-52, Vol. II, Art. 53-197; Vol. III, Art. 188-256, Vol. IV, Art. 257-366; Vol. V, Art. 367-446*, Editura Universul Juridic, a primit Premiul „Vintilă Dongoroz”, la care este co-autor dl. prof. univ. dr. Viorel Pașca.

IV. ȘCOALA DOCTORALĂ

Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara

Sușineri teze de abilitare:

1. În data de 14 iulie 2016, la sediul Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de abilitare cu titlul „*Contractele speciale între tradiție și modernitate*” de către dl. conf. univ. dr. Moțiu Florin Aurel.

Sușineri teze de doctorat:

1. În data de 18 octombrie 2016, la Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de doctorat „*Echitatea în dreptul penal substanțial*”, elaborată de doctoranda Dinu-Bakoș Monica-Marcela, sub coordonarea științifică a domnului prof. univ. dr. Viorel Pașca și a prof. univ. dr. Francois Rousseau.

2. În data de 19 octombrie 2016, la Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de doctorat „*Excepția de nelegalitate*”, elaborată de doctoranda Păunescu Raluca-Laura, sub coordonarea științifică a domnului prof. univ. dr. Anton Trăilescu.

3. În data de 27 octombrie 2016, la Școala doctorală a Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, a fost susținută teza de doctorat „*Nulitatea căsătoriei*”, elaborată de doctoranda Gheberta Ioana-Nicoleta, sub coordonarea științifică a domnului prof. univ. dr. Radu I. Motica.

V. APARIȚII EDITORIALE

În anul 2016, au apărut următoarele volume întocmite de cadre didactice ale Facultății de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

1. Raluca Bercea, editor, *Comparația în științele sociale. Mizele interdisciplinarității*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Volumul ***Comparația în științele sociale. Mizele interdisciplinarității***, reunește lucrările susținute în cadrul secțiunii ***Comparația în științele sociale. Mizele interdisciplinarității***, a Conferinței Internaționale Bienale a Facultății de Drept a Universității de Vest din Timișoara, care s-a desfășurat în luna octombrie 2014. Aceasta a permis o primă măsurare acurată a distanței între drept, comparația juridică și interdisciplinaritate, așa cum o percep juriști și cum este aceasta, de fapt, construită de studiile juridice.

Experimentul menționat a fost găzduit de partea a treia a volumului, intitulată ***Experimente (Drept, literatură, alte experimente academice)***.

Dar cartea își propune, prin angajamentul colectiv generos al contributorilor săi (și) altceva: să evalueze posibilitatea și necesitatea interdisciplinarității, în general, în științele sociale (iar, în particular, în drept, respectiv în dreptul comparat), precum și să etaleze exerciții de practică juridică interdisciplinare sau, pur și simplu, exerciții de comparație juridică. Cei doi piloni ai volumului sunt, deci, Interdisciplinaritatea (Epistemologia comparației și a interdisciplinarității, secțiunea întâi) și Comparația (exerciții comparative și practica judiciară comparată, secțiunea a doua).

Autorii lucrărilor din acest volum reprezintă atât culturi juridice naționale diverse (astfel, sunt prezente voci provenind din România, dar și Franța, Marea Britanie, Olanda, Italia și Argentina), cât și diferite culturi disciplinare (în măsura în care textele sunt propuse de profesori de drept, judecători, avocați, economiști, traductologi, profesori de literatură comparată sau specialiști în studii culturale).

2. Viorel Pașca, co-autor, *Explicațiile noului Cod penal, vol. V, art. 367-446*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Cele cinci volume de ***Explicații ale noului Cod penal***, elaborate sub îndrumarea Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, cu colaborarea unor distinși oameni de știință și practicieni, răspund, firește, nevoilor de cunoaștere, aprofundare și înțelegere corectă a dispozițiilor din noul Cod penal.

În cuprinsul acestor volume este expus pe larg conținutul noilor dispoziții cu ample referiri la doctrina penală și la practica judiciară în materie. Autorii valorifică în mod competent și documentat gândirea și practica penală din trecutul țării noastre și, totodată, întrevăd căile de perfecționare a legii penale în raport cu dezvoltarea economică, socială și politică a țării.

De mare interes sunt și observațiile critice ale autorilor asupra noilor dispoziții penale, precum și sugestiile lor, în ceea ce privește îmbunătățirea conținutului și a formei de exprimare a acestora. Reflecțiile profunde și documentate ale autorilor asupra noilor prevederi penale sunt de natură să orienteze corespunzător organele care le vor pune în practică, asigurând înțelegerea și aplicarea lor unitară.

Publicarea acestor volume va constitui o contribuție notabilă și la îmbunătățirea calității activității didactice, la înțelegerea superioară a instituțiilor penale și a mecanismului lor de aplicare.

3. Claudia Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială conform noului Cod de procedură civilă, ediția a VII-a*, Editura C.H. Beck, București, 2016.

Republicarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, intervenția instanței de contencios constituțional și a instanței supreme, adoptarea Statutului profesiei de mediator, au condus la modificări de esență ale mai multor părți din cursul de *Drept procesual civil. Partea specială*.

Menționăm în acest sens **deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție**, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept (Decizia nr. 28/2015; Decizia nr. 34/2015) și Completul competent să judece recursul în interesul legii (Decizia nr. 8/2015; Decizia nr. 20/2015), precum și **deciziile Curții Constituționale** (Decizia nr. 485/2015; Decizia nr. 839/2015; Decizia nr. 866/2015; Decizia nr. 745/2015; Decizia nr. 895/2015).

Aceste modificări au determinat în **ediția a VII-a**, reanalizarea instituțiilor corespunzătoare Părții speciale a Dreptului procesual civil, potrivit noilor orientări. Partea specială urmărește să explice optica legiuitorului privitoare la desfășurarea procesului civil în căile de atac, în cadrul procedurilor speciale, a modului în care se desfășoară un litigiu în fața instanțelor arbitrale și în executarea silită, ultima etapă a procesului civil.

4. Claudia Roșu, *Drept procesual civil. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2016.

Lucrarea tratează instituțiile referitoare la declanșarea procesului civil, începând cu domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă, principiile fundamentale ale procesului civil, acțiunea civilă, competența instanțelor de judecată, participanții la proces și terminând cu procedura contencioasă și cea necontencioasă.

Partea generală urmărește să prezinte modul în care se realizează Judecata în primă instanță, Administrarea probelor și adoptarea soluției prin Hotărârea judecătorească, dar și felul în care se desfășoară Procedura necontencioasă.

Au fost analizate deciziile pronunțate de instanța de contencios constituțional, corespunzătoare judecării în primă instanță (Decizia nr. 462/2014; Decizia nr. 558/2014; Decizia nr. 169/2015; Decizia nr. 211/2014; Decizia nr. 387/2015; Decizia nr. 485/2015; dar și cele ale instanței supreme, respectiv, completul competent pentru dezlegarea unor chestiuni de drept: Decizia nr. 9/2016; și cele pronunțate în recurs în interesul legii: Decizia nr. 8/2015 și Decizia nr. 7/2016).

5. Alin Speriusi-Vlad, *Protejarea creațiilor intelectuale. Mecanisme de drept privat*, Editura C.H. Beck, București, 2016.

Lucrarea *Protejarea creațiilor intelectuale. Mecanisme de drept privat* analizează creația intelectuală ca și bun incorporeal prin raportarea permanentă a dispozițiilor noului Cod civil la legislația specială și viceversa. Premisa de la care pleacă acest studiu este că dreptul proprietății intelectuale formează un domeniu unitar de studiu, diferențele dintre dreptul de autor și proprietatea industrială fiind neesențiale, pe plan conceptual, acest ansamblu unitar făcând parte (dintotdeauna) din dreptul civil. De aceea, legislația specială, oricât de specifică ar fi, trebuie în permanență analizată, interpretată și (până la urmă) înțeleasă prin raportarea la normele, regulile și principiile dreptului civil astfel cum se regăsesc ele (astăzi) în noul Cod civil.

6. Alin Speriusi-Vlad, co-autor, *Ghidul candidatului. Examenul de primire în profesia de avocat. Concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii. Licență*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Este unica lucrare care respectă structura examenelor de admitere în profesiile juridice. Grilele selectate, asociate cu structura examenelor pe care se bazează astăzi concursurile de admitere în profesiile juridice, reprezintă provocări pozitive, stimulând și gestionând atât cunoștințele, cât și emoțiile specifice examenelor de admitere în profesiile juridice.

7. Adina R. Motica, co-autoare, *Admiterea în notariat. Teste grilă și sinteze teoretice, ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, București, 2016.

Ajunsă la cea de-a doua ediție, lucrarea reprezintă un instrument necesar tuturor celor care își propun să acceadă în profesia de notar. Pe lângă revizuirea și adăugirea sintezelor teoretice de drept notarial, această ediție include și sinteze teoretice de drept civil, necesare în vederea asimilării materiei luate în considerare la elaborarea grilelor pentru proba scrisă.

Pentru pregătirea temeinică a probei orale a examenului, s-a procedat pentru început la elaborarea unor sinteze recapitulative în materia instituțiilor de drept notarial și de drept civil care se regăsesc în tematica de concurs.

În continuare, au fost elaborate teste grilă închise din materia de drept civil, însoțite de explicații ale variantelor de răspuns, ce permit verificarea asimilării materiei în vederea susținerii examenului de accesare în profesia de notar, dar și aprofundarea, în general, a cunoștințelor de drept civil. Pentru o autotestare cât mai eficientă, în lucrare au fost incluse modele recapitulative realizate după tiparul subiectelor de examen, cuprinzând, fiecare, 50 de întrebări din toate materiile testate, astfel încât, după parcurgerea testelor și explicațiilor, candidații să poată verifica singuri asimilarea materiei și cum s-ar descurca în condiții de examen.

Cel mai probabil, principalul element de atracție îl vor constitui explicațiile tuturor variantelor de răspuns, care ocupă o parte substanțială din întregul volum; autorii oferă o motivare amplă a soluțiilor alese, cu explicații detaliate sau trimiteri la textele legale și la lucrările relevante din doctrina de specialitate, încercând, totodată, să evite chestiunile cu caracter controversat, regula impusă de orice sistem de rezolvare.

Începând cu ediția 2016, *Admiterea în notariat. Teste grilă și sinteze teoretice* a fost inclusă într-o serie nouă – *Concursuri și examene*, o serie care grupează toate lucrările de fișe, sinteze, spețe și grile publicate de Editura Hamangiu și care este special dedicată studenților, în vederea pregătirii examenelor, și candidaților la concursurile de admitere și definitivare în profesiile juridice.

8. Radu Bufan co-autor, *Tratat de drept fiscal, vol. I Teoria generală a dreptului fiscal*, Editura Hamangiu, București, 2016.

Acest prim volum al *Tratatului de drept fiscal*, intitulat nu întâmplător *Teoria generală a dreptului fiscal*, își propune să clarifice, pe cât posibil, o situație deosebit de confuză ce domnește încă în materia fiscalității din România și care se „evidențiază” prin lipsa aplicării unor reguli clare, a unor principii apte să conducă la soluții temeinice, solid argumentate.

De aceea, prin intermediul acestui volum, ne propunem să aducem în prim plan dezbateră teoretică, făcând o incursiune în problematica raportului juridic fiscal, a principiilor aplicabile în dreptul fiscal, a surselor acestuia, precum și a specificului interpretării în dreptul fiscal. Am încercat, de asemenea, să prezentăm câteva aspecte ridicate de aplicarea normelor dreptului fiscal, inclusiv o panoramă a doctrinei actuale a abuzului, însoțită de o analiză a practicii, privită din perspectiva contribuabilului.

Tratatul se adresează, în principal, practicienilor dreptului fiscal, masteranzilor care studiază fiscalitatea și dreptul fiscal, precum și tinerei generații de doctrinari, pe care, cu bucurie, o vedem că reînnoadă cu pasiune bogata tradiție românească din acest domeniu. Sperăm că și magistrații români preocupați de fiscalitate să găsească aici resursele teoretice necesare în soluționarea cauzelor din ce în ce mai complexe cu care sunt sesizați.

Prezentul volum reprezintă o continuare și o dezvoltare a unui concept mai vechi, inițiat odată cu apariția, în anul 2005, a „*Tratatului de drept fiscal – Volumul I*”, la Editura Lumina Lex. Am reluat aici o parte din ideile acelei lucrări, dându-le o altă dimensiune, ca urmare a dinamicii raporturilor dintre ordinea juridică națională și cea europeană și internațională, determinate de aderarea României la Uniunea Europeană.

Proiectul va continua cu alte două volume, aflate în pregătire, care vor fi dedicate dreptului fiscal al Uniunii Europene și dreptului convențiilor de evitare a dublei impuneri, respectiv, dreptului fiscal intern și raportului între dreptul național, european și internațional.

9. Laura Stănilă, *Drept penal. Caiet de seminar. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Această lucrare este un instrument extrem de util și eficient pentru parcurgerea disciplinei *Drept penal – Partea generală*, disciplină ce se regăsește în tematica tuturor examenelor importante ale carierei juridice.

10. Laura Stănilă, *Drept penal. Caiet de seminar. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei. Infrațiuni contra patrimoniului*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Această lucrare este un instrument extrem de util și eficient pentru parcurgerea disciplinei *Drept penal – Partea specială*, disciplină ce se regăsește în tematica tuturor examenelor importante ale carierei juridice.

ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA – SERIA DREPT

Criterii de tehnoredactare

Materialele destinate publicării se transmit de către autori numai pe suport electronic la adresa: claudia.rosu@e-uvv.ro.

Materialele trimise de autori trebuie să se conformeze exigențelor referitoare la structura articolelor, studiilor, comentariilor.

Textele trimise trebuie să fie redactate în conformitate cu cerințele standard ale revistei „Dreptul” editată de Uniunea juriștilor din România.

Textul trebuie însoțit de un rezumat și de 3-5 termeni-cheie în limbile română și engleză.

Privitor la materialele care se publică, redacția își rezervă dreptul de a face sugestii, propuneri, modificări autorilor, iar dacă aceștia nu se conformează, să decidă nepublicare articolelor.

Colaboratorii sunt obligați să respecte legislația privind drepturile de autor evitând total orice formă de plagiat. În cazul preluării unor idei din alte lucrări, colaboratorii sunt obligați să le citeze și, când este cazul, să treacă între ghilimele unele pasaje din lucrările citate.

Redacția revistei nu-și asumă nicio răspundere pentru nerespectarea de către colaboratori în caz de plagiat și în general a oricărei nerespectări de către aceștia a reglementărilor din legislația privind drepturile de autor.

În caz de plagiat, parțial sau integral, întreaga răspundere, atât juridică (penală, contravențională, civilă), cât și deontologică revine în exclusivitate autorului care a săvârșit plagiatul, redacția revistei neasumându-și vreo răspundere pentru încălcarea legislației privind dreptul de autor și drepturile conexe de către persoanele care înaintează revistei materiale în vederea publicării.

Prof. univ. dr. Claudia Roșu
Redactor-șef

CUPRINS

I. STUDII – ARTICOLE – COMENTARII

SECȚIUNEA DE DREPT PRIVAT

A Brief History of International Arbitration, Its Role in the 21st Century and the Examination of the Arbitration Rules of Certain Arbitral Institutions With Regards to Privacy and Confidentiality
Phd student Gábor SZALAY 5

Actualizarea cheltuielilor de judecată din procesul civil în etapa executării silite
Lect. univ. dr. Corina NEGRUȚIU, prof. univ. dr. Habil Claudia ROȘU 21

De la „dreptul de administrare operativă directă” la „dreptul de administrare” în reglementarea noului Cod civil: *ubi cessat ratio legis, ibi cessat lex*
Lect. univ. dr. Florina POPA, lect. univ. dr. Flaminia STÂRC-MECLEJAN 32

SECȚIUNEA DE DREPT PUBLIC

Prezența fundamentelor ideologice ale dreptului administrativ în discursul teoretic al germanului Ernst Forsthoff
Conf. univ. dr. Cristian CLIPA, Lect. univ. dr. Violeta STRATAN 59

Repararea pagubei suferite de către persoanele arestate preventiv pe nedrept în cursul procesului penal
Conf. univ. dr. Adrian FANU-MOCA, Avocat Vlad Radu BĂRAN 71

II. MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

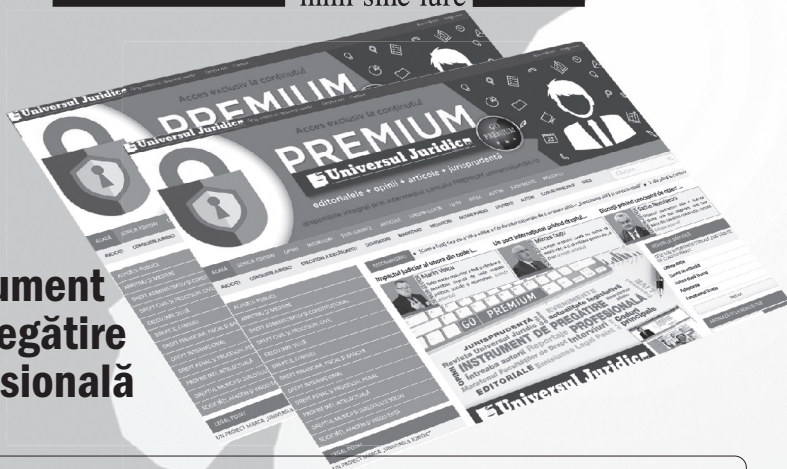
CONFERINȚELE FACULTĂȚII DE DREPT 95

III. EVENIMENTE

Gala Juridică de decernare a distincțiilor Societății de Științe Juridice pentru anul 2015.....107
Premiile Uniunii Juriștilor din România pe anul 2016.....107

IV. ȘCOALA DOCTORALĂ	111
V. APARIȚII EDITORIALE	115

instrument
de pregătire
profesională

PARTENERIAT

Suntem o comunitate impresionantă
– peste 40.000 de membri activi

ONLINE

Conținut juridic de calitate disponibil
de pe orice dispozitiv:
laptop, mobil sau tabletă

REZULTATE

Puteți accesa informații juridice reale, certificate
editorial, necesare activității dvs., în orice moment,
sub **semnătura specialiștilor recunoscuți în domeniu**

TRADIȚIE

În **15 ani** am devenit cel mai important actor al pieței
editoriale juridice! Peste **2.000 de titluri**,
600 de autori, **10 reviste juridice**. Acum și **online!**

ARTICOLE

Peste **7.000 de pagini** de conținut
profesional structurat pe **12 secțiuni**,
pentru a facilita accesul la conținutul relevant

LEGISLAȚIE

Modificări legislative, legi promulgate,
decizii CCR și ÎCCJ, proiecte de legi

ALĂTURĂ-TE CELOR 40.000 de profesioniști!
BENEFICIAZĂ de avantajele contului premium: GO PREMIUM!
Testează și convinge-te!

www.universuljuridic.ro

**RESPECT PENTRU PROFESORII NOȘTRI!
FACULTATEA DE DREPT FORMEAZĂ JURIȘTI,
NU INFRACTORI!**

Parteneri

